

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN
BÜLLETENİ

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəşibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ali Məhkəmənin Plenumu.....2

Ali Məhkəmənin Plenumunun Qərarı.....4

Mülki və inzibati-iqtisadi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

İşin baxılma vaxtı və yeri barədə tərəfə məlumat verilmədən işə baxdığına və qərarə əsaslandırılmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarını ləğv edilməmişdir.....23

Reyestrin məzmununun qeyri-dəqiqliyi sübuta yetirilməyincə, həmin məzmunun həqiqiliyi və tamamlığı prezumpsiyası qüvvədədir. (Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 140-cı maddəsi).....27

Valideynlərdən biri Azərbaycan Respublikası vətəndaşı olduğu halda, Azərbaycan Respublikasından kənarında doğulan uşağın vətəndaşlıq məsələsinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğun qiymət verilməlidir.....29

Cinayət və hərbi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Mülkiyyətçinin razılığı ilə daşınmaz əmlakın ipotekaya qoyulmasından sonra bunun əsasında bankdan özü üçün kredit götürmüş şəxsin əmlak vəziyyəti səbəbindən kreditin bir hissəsini qaytarmaması həmin əmlakın sahibinə qarşı dələduzluq kimi qiymətləndirilə bilməz.....34

İctimai-təhlükəli qəsdə məruz qalmış şəxsin bu qəsddən qorunmaq hüququ təsbit edilmiş Azərbaycan Respublikası CM-nin 36-cı maddəsinin məhkəmələr tərəfindən işin hallarına uyğun olaraq düzgün təfsir edilməsinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilməmişdir.....42

Məqalələr

Müzəffər Ağazadə: İXM-nin 33 və 34-cü maddələri qüvvədən düşür?.....49

Nigar Rəsulbəyova: Dövlət orqanı vətəndaşlarla münasibətini dəqiq və aydın şəkildə müəyyən olunmuş qaydalar əsasında qurmalıdır.....53

Л.Э. Каменкова: ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СУДА СНГ В КОНТЕКСТЕ ВОСТРЕБОВАННОСТИ ДЛЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ.....57

Beynəlxalq əlaqələr

Ali Məhkəmənin sədri İstanbulda yüksək məhkəmələrin ikinci beynəlxalq zirvə görüşündə iştirak etmişdir.....62

MƏHKƏMƏ PROSESİNİN ŞƏFFAFLIĞINA DAİR İSTANBUL BƏYANNAMƏSİ.....63

Ali Məhkəmənin Kollegiya sədri Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində keçirilən beynəlxalq Konfrasda iştirak etmişdir.....68

Ali Məhkəmənin Plenumu

2013-cü il oktyabrın 11-də Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu olmuşdur.

Plenumu giriş sözü ilə açan Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, respublikamızda məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafı ilə əlaqədar həyata keçirilən mühüm tədbirlərin tərkib hissəsi olan yeni hakimlər korpusunun yaradılması sahəsində hüquqi-təşkilati işlər uğurla həyata keçirilməkdədir. Ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması, o cümlədən hakimlərin iş yükünün azaldılması və işlərə daha keyfiyyətli baxılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə növbəti dəfə hakim ştatlarının sayı artırılmış, bununla əlaqədar hakimliyə namizədlərin seçilməsi prosesi aparılmışdır.

Çoxmərhələli, şəffaf və beynəlxalq standartlara uyğun seçim prosedurlarında, o cümlədən test üsulu ilə, habelə, yazılı və şifahi imtahanlarda müvəffəqiyyət qazanmış 72 nəfər hakimliyə namizəd bir illik tədris kursunu, məhkəmələrdə staj keçməni və digər mərhələləri uğurla başa vurmuşdur.

Plenumda hakimliyə namizədlərin yüksək bilik və peşə vərdişi nümayiş etdirərək hakim vəzifələrinə təyin olunmaq üçün layiq bilinmələri və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 4 oktyabr 2013-cü il tarixli Sərəncamı ilə bir sıra birinci instansiya məhkəmələrinin hakimi vəzifələrinə təyin olunmaları qeyd edilmişdir.

Plenum iclasında respublika məhkəmələrinə yeni təyin olunmuş 72 nəfər hakim Məhkəmələr və Hakimler haqqında Qanunun tələbinə əsasən ədalət mühakiməsini Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və Qanunlarına tam uyğun olaraq, qərəzsiz, ədalətlə həyata keçirəcəyinə, hakimin müstəqilliyini və ləyaqətini qoruyub saxlayacağına, yüksək hakim adına hörmət ruhunda davranmağına and içmişdir.

Çıxış edənlər yeni təyin olunmuş hakimlərə ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən daim qanunun aliliyini təmin etmələrini tövsiyyə etmiş, onlara gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulamışlar.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2 iyul 2013-cü il tarixli Qərarı ilə Ali Məhkəmənin yeni hakimlərinin təyin edilməsi ilə əlaqədar Plenum iclasında Ali Məhkəmənin məhkəmə kollegiyaları tərkiblərinin yenidən təşkil edilməsinə baxılmışdır.

Bununla da Plenum öz işinə yekun vurmuşdur.

Ali Məhkəmənin Plenumu

15 noyabr 2013-cü ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, rəspublikamızda yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması halları artmışdır. Yol nəqliyyat hadisələrinin baş vermə səbəblərinin aradan qaldırılması və bu hadisələrlə bağlı sui-istifadə hallarının qarşısının alınması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının

Prezidenti cənab İlham Əliyev 2012-ci il dekabrın 26-da “Yol nəqliyyat hadisələri ilə əlaqədar təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və yol hərəkətinin tənzimlənməsi sahəsində idarəetmənin şəffaflığının artırılması ilə bağlı tədbirlər haqqında” xüsusi Sərəncam imzalamışdır. Sərəncama əsasən yol nəqliyyat hadisələrinin sərxoş halda, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüquqi məhdudlaşdırılmış və ya belə hüquqi olmayan şəxs tərəfindən törədilməsi ağır nəticələrə səbəb olduğu hallarda cinayət məsuliyyətinin sərtləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması, yol-nəqliyyat hadisələrinin törədilməsinə səbəb olan və ya şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün qanunla müəyyən edilmiş tədbirlərin görülməsinin təmin edilməsi dövlət orqanları qarşısında təxirə salınmaz vəzifələr kimi qoyulmuşdur. O cümlədən, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə tövsiyyə edilmişdir ki, məhkəmə orqanları tərəfindən yol-nəqliyyat hadisələrinə dair işlərə baxılması ilə əlaqədar mövcud məhkəmə təcrübəsi ümumiləşdirilsin və bu kateqoriyadan olan işlərə baxarkən öz qərarları ilə ədalətli məhkəmə təcrübəsi formalaşdırılsın.

Plenumda “Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” məsələ geniş müzakirə olunmuş, təhlillər aparılmışdır.

Müəyyən edilmişdir ki, bu kateqoriyadan olan cinayət işləri məhkəmələr tərəfindən, əsasən, qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq həll edilir. Bununla yanaşı, məhkəmə təcrübəsində bu növ cinayət işləri üzrə istər faktların müəyyən edilməsi, istərsə də hüququn tətbiqi məsələlərində bəzi səhvlərə yol verilir.

Plenumda məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqində yol verilən səhvləri aradan qaldırmaq, qanunun eyni qaydada tətbiqini təmin etmək, bu sahədə vahid məhkəmə təcrübəsi yaratmaq məqsədilə müvafiq qərar qəbul edilmişdir.

Plenumda Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalar Məcəlləsində və “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təkliflər verilməsi qərara alınmışdır.

Plenumda konkret cinayət və mülki işlərə də baxılmışdır.

Plenum baxılmış işlər barədə müvafiq qərarlar qəbul etmişdir.

Plenumun işində Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri, Ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov, Baş Prokuror Zakir Qaralov, Daxili İşlər naziri Ramil Usubov və Prezident Administrasiyası Hüquq-Mühafizə Orqanları ilə İş Şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

QƏRARI

“15” noyabr 2013-cü il

№ 5

Bakı şəhəri

Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi

HAQQINDA

Yol-nəqliyyat hadisələrinin baş vermə səbəblərinin aradan qaldırılması, bu hadisələrlə bağlı aparılan təhqiqat, istintaq və ekspertizalar zamanı sui-istifadə hallarının qarşısının alınması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Yol-nəqliyyat hadisələri ilə əlaqədar təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və yol hərəkətinin tənzimlənməsi sahəsində idarəetmənin şəffaflığının artırılması ilə bağlı tədbirlər haqqında” 26 dekabr 2012-ci il tarixli Sərəncamı ilə dövlət orqanları qarşısında təxirəsalınmaz vəzifələr qoyulmuş, o cümlədən yol-nəqliyyat hadisələrinin sərxoş halda, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ məhdudlaşdırılmış və ya belə hüququ olmayan şəxslər tərəfindən törədilməsi ağır nəticələrə səbəb olduğu hallarda cinayət məsuliyyətinin sərtləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması, yol-nəqliyyat hadisələrinin törədilməsinə səbəb olan və ya şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün qanunla müəyyən edilmiş tədbirlərin görülməsinin təmin edilməsi və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi təklif olunmuş, məhkəmə orqanları tərəfindən yol-nəqliyyat hadisələrinə dair işlərə baxılması ilə əlaqədar mövcud məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və bu kateqoriyadan olan işlərə baxarkən öz qərarları ilə ədalətli məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə tövsiyə edilmişdir.

Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması haqqında işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinə dair materialları müzakirə edərək Ali Məhkəmənin Plenumu qeyd edir ki, bu kateqoriyadan olan cinayət işləri məhkəmələr tərəfindən əsasən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq həll edilir.

Bununla yanaşı məhkəmə təcrübəsində bu növ cinayət işləri üzrə istər faktların müəyyən edilməsi, istərsə də hüququn tətbiqi məsələlərində səhvlərə yol verilir, nəqliyyat vasitəsinin idarəetmə hüququndan məhrum etmə cəzasının tətbiqini nəzərdə tutan hökmlərin icrası heç də həmişə qanunun tələbinə uyğun həyata keçirilmir.

Bir sıra hallarda məhkəmələr işin bütün faktiki hallarının araşdırılmasına lazımi diqqət yetirmir, təqsirləndirilən şəxslərlə yanaşı yol hərəkətinin digər iştirakçılarının da hərəkət və ya hərəkətsizliyinin cinayətin baş verməsinə səbəb olması faktlarına və qarşılıqlı təqsirin mövcudluğuna əhəmiyyət vermirlər.

Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasında təqsirli bilinən şəxslərə əsas və əlavə cəzaların təyin edilməsi, habelə cinayət nəticəsində zərər çəkmiş şəxsə vurulmuş zərərin ödənilməsi məqsədilə verilmiş mülki iddianın həlli məsələlərində də nöqsanlar mövcuddur.

Məhkəmələrin fəaliyyətində qeyd olunan nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması və bu işlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsini və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79 və 80-ci maddələrini rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A L I R:

1. İzah edilsin ki, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması ilə bağlı cinayətlərin geniş yayılması hərəkət təhlükəsizliyinin təmin edilməsini və yol-nəqliyyat hadisələrinin qarşısının alınması üçün təşkilati və təsiredici hüquqi tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir. Bununla bağlı məhkəmələrin diqqəti yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması cinayətlərinə dair işlərə obyektiv və keyfiyyətli baxılmasına, işin bütün hallarının tam və hərtərəfli araşdırılmasına, o cümlədən yol hərəkəti qaydalarını pozmuş şəxsin hadisədən bilavasitə əvvəl vəziyyətinin, psixoloji və sağlamlıq durumunun müəyyən edilməsinə, cinayətlərin törədilməsinə səbəb olmuş və şərait yaratmış halların aşkar edilməsinə, cinayət işləri üzrə qanuni, əsaslı və ədalətli qərarların qəbul edilməsinə yönəldilsin.

2. Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının hüquqi və təşkilati əsasları “Yol hərəkəti haqqında” 08 noyabr 1968-ci il tarixli Vyana Konvensiyası, “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının 03 iyul 1998-ci il tarixli Qanunu ilə və digər normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir və bu qaydaların pozulması nəticəsindən asılı olaraq mülki, inzibati və cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

3. “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinin 18-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin predmeti olan nəqliyyat vasitələri dedikdə mexaniki nəqliyyat vasitələri, yəni asma mühərrikli velosipedlər və tramvaylardan başqa relsli nəqliyyat vasitələri istisna olmaqla hər hansı özügedən nəqliyyat vasitələri başa düşülür. Bunlara avtomobillər, tramvaylar, trolleybuslar, operativ nəqliyyat vasitələri, qoşqular, yarımqoşqular, uzun ölçülü nəqliyyat vasitələri, özügedən maşınlar, təkərli traktorlar və motosikletlər aiddir. İş həcmi 50 kub santimetrdən çox olmayan mühərrikə hərəkətə gətirilən və maksimum konstruksiya sürəti saatda 50 kilometrədən artıq olmayan iki və ya üçtəkərli nəqliyyat vasitələri (mopedlər) və oxşar xüsusiyyətli digər nəqliyyat vasitələri CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin predmeti hesab edilmir. Belə nəqliyyat vasitələrini idarə edən şəxs tərəfindən yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması həmin şəxsin CM-nin 267-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə səbəb ola bilər.

Hərbi qulluqçular tərəfindən idarə olunan hərbi maşınlar, döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınları (tanklar, zirehli maşınlar, özüyəriyən artilleriya və raket qurğuları, tikinti, yangınsöndürən, tibbi, sanitar xidməti nəqliyyatı, səyyar təmir emalatxanaları, laboratoriyalar, mühəndis və buna oxşar funksiyaları yerinə yetirən özüyəriyən nəqliyyat vasitələri, şəxsi heyətin, silahların, hərbi sursatın, hərbi-texniki əmlakın daşınması üçün nəzərdə tutulan, habelə gündəlik təsərrüfat, mədəni-məişət və sair xidmətlərin həyata keçirilməsi üçün istifadə edilən maşınlar, hərbi hissənin çöl və daimi parklarında olan bütün mexaniki nəqliyyat vasitələri) CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrinin predmetinə aid deyil və bunlar döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarının idarəetmə və istismar qaydalarını pozmağa görə CM-nin 351-ci maddəsində məsuliyyət nəzərdə tutan hərbi cinayətin predmeti hesab olunurlar.

4. CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin subyektii yalnız yol-nəqliyyat hadisəsinin törədildiyi anda 16 yaşına çatmış, anlaqlı vəziyyətdə olan və nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxs ola bilər. Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna malik olan şəxs tərəfindən CM-nin 263-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlləri törətməsi onun həmin maddə ilə, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan və ya spirtli içkilərin qəbulu, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və digər güclü təsir edən maddələrdən istifadə edilməsi nəticəsində sərxoş halda olan şəxsin eyni əməlləri törətməsi isə CM-nin 263-1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. İzah edilsin ki, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs dedikdə, həmin hüququ ümumiyyətlə əldə etməmiş və ya ondan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum olunmuş, habelə bu hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırılmış şəxslərlə yanaşı, həm də müvafiq kateqoriyaya aid olan nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan

şəxslər başa düşülür (məsələn, yalnız “B” kateqoriyasına aid olan avtomaşınları idarə etmək hüququna malik olub avtobusları idarə edən şəxslər).

Məhkəmələrə izah olunsun ki, şəxsin nəqliyyat vasitəsini alkoqollu içkilərin qəbulu, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və digər güclü təsir edən maddələrdən istifadə edilməsi nəticəsində sərxoş halda idarə edib-etməməsi ekspert rəyi, şəxsin sərxoşluğunun müəyyən edilməsi haqqında müayinə aktı ilə müəyyən edilir. Şəxs hadisədən sonra hadisə yerindən qaçdıqda və ya hər hansı vasitə ilə müayinədən və ya ekspertizanın keçirilməsindən imtina etdikdə onun cinayət törədərkən sərxoş olub-olmaması Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 124-cü maddəsində nəzərdə tutulan sübut növləri ilə müəyyən oluna bilər. Bu zaman sərxoşluğun dərəcəsi əməlin həmin maddə ilə tövsifi üçün əhəmiyyət kəsb etmir.

5. CM-nin 263 və ya 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin törədilməsinə görə şəxsin bu maddələrlə təqsirli bilinməsi məsələsi həll edilərkən onun nəqliyyat vasitəsini özbaşına və ya icazə ilə idarə etməsi heç bir əhəmiyyət kəsb etmir.

Məhkəmələrə izah edilsin ki, şəxs digər cinayət xarakterli əməllər törətməklə (oğurluluq, soyğunçuluq, quldurluq yolu ilə və sair cinayətlər), habelə talama məqsədi olmadan nəqliyyat vasitəsini ələ keçirdikdən sonra onu idarə edərkən həm də yol hərəkəti və nəqliyyat vasitəsinin istismarı qaydalarını və ya döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmə və istismar qaydalarını pozduqda onun əməli cinayətlərin məcmusu üzrə müvafiq olaraq CM-nin 263, 263-1 və 351-ci maddələri ilə yanaşı özgə əmlakını qanunsuz ələ keçirməyə görə məsuliyyət nəzərdə tutan CM-nin müvafiq maddələri ilə (CM-nin 177, 180, 181, 185-ci və sair maddələri ilə) tövsif edilməlidir.

6. 16 yaşına çatmamış şəxsin yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozması CM-nin 263.3, 263-1.3 və 263-1.4-cü maddələrində (ağır cinayətlər) nəzərdə tutulmuş nəticələrə səbəb olduqda Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş müvafiq tədbirlərin görülməsi üçün CPM-nin 435-1-ci maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddinə çatmamış şəxsin qapalı tipli xüsusi təlim-tərbiyə müəssisəsinə göndərilməsi üçün əsas ola bilər.

7. Məhkəmələrə izah edilsin ki, ikitərəfli idarə etmə qurğuları ilə təchiz olunmuş təlim avtomaşınlarının idarə edilməsi zamanı müdavim tərəfindən yol hərəkəti qaydalarının pozulmasına görə məsuliyyəti bunun qarşısını almaq imkanında olmuş təlimatçı, təlimatçının göstərişlərinə əməl etmədikdə isə - avtomaşını bilavasitə idarə edən şəxs daşıyır.

Təlim avtomaşınlarında təlimatçının və müdavimin birlikdə yol hərəkəti qaydalarını pozmaları (məsələn, onların spirtli içkilər qəbul edərək sərxoş vəziyyətdə avtomaşını idarə etmələri) yol-nəqliyyat hadisəsinin nəticələrindən asılı olaraq onların hər ikisinin inzibati və ya cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələrinə səbəb olur.

Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan müdavim özbaşına, təlimatçının müşaiyəti olmadan və ya sərxoş vəziyyətdə nəqliyyat vasitəsini idarə edərkən yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozduqda CM-nin 263-1-ci maddəsi ilə, bütün digər hallarda isə CM-nin 263-cü maddəsi ilə məsuliyyət daşıyır.

8. Döyüş, xüsusi və ya hərbi nəqliyyat maşınlarını idarə etmə və istismar qaydalarını pozma cinayətinin subyekti həm belə maşınları bilavasitə idarə edən, həm də müvafiq normativ sənədlərlə və ya əmrlərlə üzərinə onların istismarı qaydalarına əməl edilməsi vəzifəsi qoyulmuş hərbi qulluqçular ola bilər. Bunlara sürücülər, hərbi hissənin texniki xidmətinin vəzifəli şəxsləri, zirehli və digər döyüş və xüsusi maşınların komandirləri, nəzarət-texniki məntəqələrinin rəisləri, avtopark üzrə növbətçilər və sair şəxslər aiddirlər.

Döyüş, xüsusi və ya hərbi nəqliyyat maşınlarını idarə edən, lakin hərbi qulluqçu statusuna malik olmayan şəxsin, habelə öz şəxsi və ya CM-nin 351-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin predmetinə aid olmayan digər nəqliyyat vasitələrini idarə edən hərbi qulluqçuların yol hərəkəti və

ya nəqliyyat vasitələrini idarə etmə qaydalarını pozmaları CM-nin 263 və ya 263-1-ci maddələri ilə məsuliyyətə səbəb olur.

9. Məhkəmələrə izah edilsin ki, CM-nin 262, 263, 263-1, 264 və 351-ci maddələri ilə məsuliyyət daşıyan şəxslər istisna olmaqla, nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz işləməsini təmin edən qaydaları pozan hər bir şəxs (sərnişin, piyada, velosipedçi, avtomobil və digər nəqliyyat vasitələrinin konduktorları və başqa şəxslər) CM-nin 267-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayətin subyekti ola bilərlər. CM-nin 267-ci maddəsi mexaniki olmayan nəqliyyat vasitələrini, yəni, məsələn, at-arabanı (kirşəni) idarə edən şəxslərin də cinayət məsuliyyətini istisna etmir, lakin belə nəqliyyatı idarə edən şəxsin yol hərəkətinin təhlükəsizliyi qaydalarını pozması yalnız mexaniki nəqliyyat vasitəsilə əlaqəli şəkildə yol-nəqliyyat hadisəsinin törədilməsinə səbəb olduqda CM-nin 267-ci maddəsi ilə tövsif edilir. Bütün digər hallarda, (at-araba ilə piyadanı vurma, özgə əmlakını məhv etmə və sair bu kimi hallarda) təqsirkarın əməli CM-nin şəxsiyyət və ya mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunur.

10. Məhkəmələrə tövsiyə edilir ki, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna malik olmayan, bu hüquqdan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum edilmiş və ya həmin hüququ məhdudlaşdırılmış, habelə “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda nəzərdə tutulmuş müvafiq kateqoriyaya aid olan nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ əldə etməmiş şəxslərin CM-nin 263-1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilmələrinə dair işlərə baxarkən belə şəxslərə nəqliyyat vasitəsini idarə etmələrini etibar etmiş nəqliyyat vasitələrinin sahiblərinin (fiziki, hüquqi və ya vəzifəli şəxslərin) bununla bağlı törətdikləri əməllərində hər hansı cinayətin əlamətlərinin olması haqqında məlumatlar aldıqda və bu haqda ibtidai araşdırma orqanları tərəfindən müvafiq qərar qəbul edilmədikdə, məhkəmə CPM-nin 207.6-cı maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq onda olan bütün məlumatları ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərməlidir.

11. Nəzərə alınmalıdır ki, CM-nin 263, 263-1 və 351-ci maddələri blanket normalardır və həmin maddələrdə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin obyektini “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda, Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Nizamnamələrində, digər normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş yol hərəkətini və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarını, habelə döyüş, xüsusi və ya hərbi nəqliyyat maşınlarının idarə edilməsini və istismarını tənzimləyən qaydalar təşkil edir. Buna görə həmin cinayətləri törətmiş şəxslərin haqqında çıxarılan ittiham hökmlərində mütləq qaydada “Yol hərəkəti haqqında” Qanunun, və digər normativ hüquqi aktların tələblərinə istinad edilməklə belə şəxslərin qanunvericiliyin məhz hansı tələblərini pozması göstərilməlidir.

12. Məhkəmələrə izah edilsin ki, yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair işlərə tam, hərtərəfli və obyektiv baxılmasının təmin olunması və qanuni və əsaslı qərarların qəbul edilməsi üçün həmin işlər üzrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada rəsmiləşdirmə aparılmaqla hadisə yerinin müayinə edilməsi, nəqliyyat vasitələrinə baxış keçirilməsi, sürücülərin sağlamlıq və ya sərxoşluq vəziyyətinin yoxlanılması (müvafiq müayinələrdən keçirilməklə), ifadələrin yerində yoxlanılması, istintaq eksperimentinin keçirilməsi kimi istintaq hərəkətlərinin aparılması, iş üzrə məhkəmə-tibbi, məhkəmə-texniki və məhkəmə-yol-nəqliyyat hadisələri ekspertizalarının keçirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Bundan başqa, yol-nəqliyyat hadisələrinin baş verdiyi ərazi videomüşahidə vasitələrinin nəzarəti altında olduqda, müvafiq görüntülərin elektron daşıyıcıda cinayət işinə əlavə olunması təmin edilməlidir.

Məhkəmələrə həmçinin izah edilsin ki, bu kateqoriyadan olan cinayət işləri üzrə şəxsin təqsirlilik məsələsi həll edilərkən işin bütün faktiki halları hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmaqla yanaşı, həm də təqsirləndirilən şəxsin «Yol hərəkəti haqqında» Qanunun məhz hansı normasının tələblərinin pozması və bu pozuntunun konkret nədə ifadə olunması qəbul edilmiş məhkəmə aktlarında göstərilməli, həmin qayda pozuntuları ilə baş vermiş nəticə arasında səbəbli əlaqənin mövcudluğu, habelə təqsirləndirilən şəxsin yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq üçün texniki cəhətdən imkanının olub-olmaması müəyyənəşdirilməlidir.

13. Avtomobil, tramvay və ya digər mexaniki nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxs tərəfindən yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması yalnız o zaman cinayət məsuliyyətinə səbəb olur ki, bu, ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin ölümü və ya onun sağlamlığına ağır, yaxud da az ağır zərər vurulması ilə nəticələnmiş olsun.

Eyni əməllər, ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulmaqla nəticələndikdə və ya ona miqdarından asılı olmayaraq maddi ziyanın vurulmasına səbəb olduqda, habelə sair hallarda qeyd edilən qaydaları pozan təqsirləndirilən şəxs cinayət məsuliyyəti deyil, mülki-hüquqi, yaxud inzibati məsuliyyət daşıyır.

14. CM-nin 263, 263-1 və 351-ci maddələrində qeyd olunan nəticələr yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması deyil, yüklərin boşaldılması və ya yüklənməsi, nəqliyyat vasitələrinin təmiri, tikinti işlərinin aparılması zamanı baş verdiyi hallarda nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin əməli onun statusundan, baş vermiş nəticələrdən və təqsirin formasından asılı olaraq, CM-nin şəxsiyyət əleyhinə olan, yaxud müəyyən işlərin aparılması zamanı təhlükəsizlik qaydalarını pozmağa görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunmalıdır.

15. Məhkəmələrin diqqəti ona cəlb edilsin ki, «Yol hərəkəti haqqında» Qanuna müvafiq olaraq sürücü yol-nəqliyyat hadisəsindən zərər çəkmiş şəxslərə kömək göstərmək üçün mümkün olan tədbirləri görməyə, «təcili tibbi yardım» maşını çağırmağa, ekstremal hallarda zərərçəkmişləri eyni səmtə gedən nəqliyyat vasitəsi ilə xəstəxanaya yola salmağa, bu mümkün olmadıqda isə özünün nəqliyyat vasitəsi ilə yaxınlıqdakı müalicə müəssisəsinə çatdırmağa borcludur («Yol hərəkəti haqqında» Qanunun 37-ci maddəsinin IY hissəsi).

Qanunun bu tələbindən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirməyən sürücülərin məsuliyyət məsələsini həll edərkən məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş nəticələrin baş verdiyi hallarda nəqliyyat vasitəsini idarə edən, yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozan şəxsin yol-nəqliyyat hadisəsi yerindən qaçması müvafiq olaraq CM-nin 263-cü və ya 263-1-ci maddələri ilə yanaşı, həm də CM-nin 264-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin tərkibini yaradır. Eyni vəziyyətdə sürücü yol-nəqliyyat hadisəsi yerindən qaçmasa da, zərər çəkmiş şəxsi həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli vəziyyətdə qoyduğuna görə ona kömək göstərmək imkanı olduğu halda bunu etmədikdə, onun əməli CM-nin 263-cü və ya 263-1-ci, yaxud 351-ci maddələri ilə yanaşı, həm də CM-nin 143-cü maddəsi ilə tövsif olunur.

Zərər çəkmiş şəxsin ölümü yol-nəqliyyat hadisəsi anından dərhal sonra baş verdikdə və ya sair obyektiv səbəblərdən təqsirkar zərər çəkmiş şəxsin həyat və sağlamlığı üçün yaranmış təhlükəni aradan qaldıra bilmədikdə, onun əməlində CM-nin 143-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin olması istisna edilir. Bu yol-nəqliyyat hadisəsinin baş verməsində təqsirli olan sürücülərin özünün müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri alması və bu səbəbdən zərər çəkmiş şəxsə kömək edə bilmədiyi hallara da aiddir.

16. Məhkəmələr CM-nin 263 və ya 263-1-ci maddəsi ilə yanaşı həm də CM-nin 264-cü maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxslər barəsində işlərə baxarkən nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 264-cü maddəsinin qeydi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası CM-nin 264-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 10 aprel 2012-ci il tarixli qərarının müddəaları nəzərə alınmaqla təfsir olunmalıdır. Bu isə o deməkdir ki, şəxsin CM-nin 264-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətini istisna edən əsas kimi o hallar nəzərdən keçirilə bilər ki, yol-nəqliyyat hadisəsi törətmiş şəxs hadisədən dərhal sonra, zərərçəkmişə kömək göstərilməsi ilə əlaqədar hadisə yerini tərk etməzdən əvvəl özünün şəxsiyyəti barədə məlumatları zərər çəkmiş şəxsə (tərəfə) çatdırmış olsun, yaxud da zərərçəkmişin aparıldığı tibb müəssisəsində və ya zərərçəkmişə tibb müəssisəsinə çatdırıldıqdan dərhal sonra başqa vasitələrlə özünü bəlli etsin.

Məhkəmələrin diqqəti həm də ona cəlb edilsin ki, CM-nin 264-cü maddəsinin qeydindən irəli gələn mənaya, eləcə də Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda göstərilən 10 aprel 2012-ci il tarixli və “Azərbaycan Respublikası CM-nin 264-cü

maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 66-cı maddəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 29 yanvar 2004-cü il tarixli Qərarlarında əksini tapmış hüquqi mövqeyə görə, yol-nəqliyyat hadisəsini törətmiş şəxsin hadisə yerindən qaçması CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş nəticələrin baş verdiyi hallarda nəqliyyat vasitəsini idarə edən və yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozan şəxsin yalnız özünü zərər çəkmiş şəxsə (tərəfə) bəlli etmədən hadisə yerini tərk etməsini deyil, həm də özünü istər hadisə yerində, istərsə də başqa yerdə (məsələn, polis orqanlarına müraciət etməklə) bəlli etsə də, zərər çəkmiş şəxsi təhlükədə qoyaraq hadisə yerindən qaçmasını ehtiva edir, yəni CM-nin 264-cü maddəsi CM-nin 143-cü maddəsinə münasibətdə xüsusi norma kimi çıxış edir. Buna görə, CM-nin 263 və 263-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş nəticələrə səbəb olmuş yol-nəqliyyat hadisəsini törətmiş şəxsin zərərçəkmiş təhlükədə qoymaqla bu kimi hallarda özü haqqında məlumat verməsi onun CM-nin 264-cü maddəsi ilə məsuliyyətini istisna edən əsas kimi qiymətləndirilə bilməz.

17. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, konkret bir hadisədə yol-hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması həm CM-nin 263.1, 263.1-1, 263.2, 263.3, 263-1.1, 263-1.2, 263-1.3, 263-1.4, 351.1, 351.2 və 351.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş, həm də bu maddələrdə nəzərdə tutulmamış (məsələn, şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulması, yaxud da onun əmlakının zədələnməsi və ya məhv edilməsi) nəticələrdən bir neçəsinə səbəb olduqda, təqsirləndirilən şəxsə elan olunmuş ittihamda və ittiham hökmünün təsviri hissəsində baş vermiş nəticələrin hamısı göstərməli, lakin onun əməli cinayət qanununun bu nəticələrdən daha ağırına görə məsuliyyət nəzərdə tutan maddəsi ilə təvsiif edilməlidir. Belə hallarda yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində sağlamlıqlarına fiziki, əmlaklarına isə maddi zərər vurulmuş bütün şəxslər zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmalı və cinayət təqibi zamanı onların CPM-nin 87-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqları təmin edilməlidir.

Biri biri ilə əlaqədar olmayan və müxtəlif vaxtlarda yol hərəkətinin və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması qeyd edilən maddələrdə nəzərdə tutulmuş eyni nəticələrə səbəb olduqda törədilmiş əməllər CM-nin həmin nəticəyə görə məsuliyyət müəyyən edən müvafiq maddəsi ilə, belə əməllərin hər birisi müxtəlif nəticələrə səbəb olduqda isə həmin əməllər cinayətlərin məcmusu qaydasında təvsiif edilir.

18. İzah edilsin ki, nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozması və bunun yalnız onun özünün sağlamlığına az ağır və ya ağır zərərin vurulmasına səbəb olması, habelə piyadanın (sərnişinin) hərəkət təhlükəsizliyi qaydalarını pozması və bu pozuntunun həmin şəxslərin özlərinin CM-nin 263 və 351-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş nəticələrə səbəb olması hadisənin qarşısını almaq imkanında olmayan nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin barəsində cinayət təqibini istisna edən hal kimi nəzərdən keçirilməlidir.

19. İzah olunsun ki, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması ilə əlaqədar baş vermiş hadisələr zamanı sürücülər tərəfindən «Yol hərəkəti haqqında» Qanunun tələblərinin pozulub-pozulmaması, bu hadisələrin qarşısını almağa onların texniki cəhətdən imkanlarının olub-olmaması əsas etibarilə məhkəmə-yol-nəqliyyat ekspertizasının, zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına məhz yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində zərərin vurulması və bu zərərin ağırlıq dərəcəsi isə məhkəmə-tibbi ekspertizasının rəyləri əsasında müəyyən edilir.

Bununla əlaqədar sübutları qiymətləndirərkən məhkəmələr iş üzrə təyin edilmiş ekspertizaların səlahiyyətli ekspertiza idarəsi tərəfindən aparılmasına xüsusi diqqət yetirməlidirlər. Nəzərə alınmalıdır ki, «Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında» Qanunun 23-cü maddəsinə və qeyd olunan qanunun tətbiq edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 yanvar 2000-ci il, 30 iyul 2001-ci il və 15 oktyabr 2011-ci il tarixli Fərmanlarına əsasən məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti səlahiyyətləri hüdüdlərində Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə və Səhiyyə Nazirliklərinin məhkəmə ekspertiza idarələri tərəfindən həyata keçirilir.

Məhkəmələrin diqqəti itidai araşdırma zamanı keçirilmiş ekspertizaların rəylərinin mötəbər, qərəzsiz, obyektiv və yol-nəqliyyat hadisəsinin bütün hallarını kifayət qədər özündə əks etdirən sübutlar əsasında verilməsinə yönəldilsin.

Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, verilmiş ekspertiza rəylərində ekspertlər qoyulmuş suallara tam cavab vermədikdə və ya tədqiqat aparılmış obyektlərə dair əlavə suallar yaranqıqda aparılmış tədqiqatın və ya rəydəki boşluğun aradan qaldırılması üçün məhkəmə istintaqı zamanı tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış sübutlar əsasında əlavə, ekspertin rəyi kifayət qədər əsaslı olmadıqda və ya şübhə doğurduqda, yaxud onun əsaslandığı sübutlar etibarsız (qeyri-mötəbər) hesab edildikdə və ya ekspertiza aparılmasının prosessual qaydaları pozulduqda isə - təkrar, habelə zərurət yaranarsa komisiyon və ya kompleks ekspertizaların keçirilməsini təmin etsinlər. Bu zaman ekspertizanın təyin edilməsi haqqında qərarla ekspertlər qarşısında nəqliyyat vasitəsinin idarə etmiş şəxslə yanaşı yol hərəkətinin digər iştirakçılarının da yol hərəkəti qaydalarını pozub-pozmaması və belə pozuntularla baş vermiş nəticələr arasında səbəbli əlaqənin olub-olmaması haqqında sualların qoyulması məhkəmələrə tövsiyə edilir.

Ekspertlərin qoyulan suallara yalnız səlahiyyətləri çərçivəsində cavab verə bilmələrini nəzərə alaraq, məhkəmələr tərəfindən ekspertizaların təyin olunması haqqında qərarlarda təqsirləndirilən şəxsin təqsirli və ya təqsirsiz olub-olmaması, onun törətdiyi əmələ hüquqi qiymət verilməsi barədə suallar qoyula bilməz.

CPM-nin 145-ci maddəsinə əsasən məhkəmələrin iş üzrə qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktlarında ibtidai araşdırma zamanı və məhkəmə iclasında keçirilmiş ekspertizaların rəyləri digər sübutlarla birgə mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir.

20. CM-nin 263, 263-1 və ya 351-ci maddələri ilə təqsirləndirilən şəxslər haqqında cinayət işlərinə baxarkən məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, yol-nəqliyyat hadisəsi ekspertizasının rəyinin başqa sübutlara münasibətdə üçtünlük qüvvəsi yoxdur, yol verilmiş pozuntu ilə baş vermiş hadisə və onun nəticələri arasında səbəbli əlaqənin mövcudluğu, şəxsin yol verdiyi pozuntuya görə cinayət və ya inzibati məsuliyyətə cəlb edilməli olması haqqında nəticə isə yalnız məhkəmə iclasında araşdırılmış sübutların hüquqi qiymətləndirilməsindən sonra verilə bilər.

21. Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasında təqsirləndirilən şəxslərə cəza təyin edilərkən məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, cinayətin ağır nəticələrə səbəb olması CM-nin 263.2, 263.3, 263-1.3, 263-1.4, 351.2 və 351.3-cü maddələrinin dispozisiyasında cinayət tərkibinin zəruri elementi kimi nəzərdə tutulduğundan həmin nəticələrin mövcudluğu özü-özlüyündə CM-nin 61.1.2-ci maddəsinə istinad edilməklə cəzayı ağırlaşdıran hal hesab edilə bilməz. Tərədilmiş cinayətə görə nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növü və həddi yalnız o halda təyin edilir ki, az ciddi cəza cəzanın məqsədlərini təmin edə bilmir. Odur ki, məhkəmələr tərəfindən bu kateqoriyadan olan işlər üzrə işin cəzaya təsir edə biləcək bütün halları, o cümlədən təqsirləndirilən şəxsin əvvəllər yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər və ya hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlər törədib-törətməməsi, buna görə onun inzibati məsuliyyətə cəlb edilməmiş sayılıb-sayılmaması və ya məhkumluğunun ödənilib-ödənilməməsi, inzibati və ya cinayət mühakimə icraatı qaydasında nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququndan məhrum edilib-edilməməsi, digər tərəfdən isə yol-nəqliyyat hadisəsinin baş verməsində zərərçəkmişin və ya yol hərəkətinin digər iştirakçılarının qarşılıqlı təqsirinin mövcudluğu, təqsirləndirilən şəxsin hadisədən sonrakı davranışı, onun hadisə yerindən qaçmayaraq zərərçəkmişə tibbi və ya digər yardım göstərməsi, yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin təqsirkarın yaxın qohumu olması, təqsirləndirilən şəxsin özünün də hadisə nəticəsində xəsarət alması, onun tərəfindən maddi və mənəvi zərərin ödənilməsi və bu kimi sair hallar araşdırılmalı və cəza təyini zamanı nəzərə alınmalıdır.

CPM-nin 106.6-cı maddəsində, CM-nin isə 59.1.9-cü maddəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqi varisinin şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslə barışmaq hüququnun nəzərdə tutulmamasını nəzərə alaraq hətta belə barışıq əldə edildikdə bu hal təqsirləndirilən şəxsə cəza təyini zamanı onun barəsində CM-nin 60-cı maddəsinin tətbiqi üçün əsas ola bilməz.

22. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 45-ci maddəsinin mənasına görə nəqliyyat vasitəsini idarəetmə hüququndan məhrum etmə növündə cəza ictimai işlər, islah işləri, intizam xarakterli-hərbi hissədə saxlama, müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzalarına, əsas cəzanın şərti olaraq tətbiq edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, əlavə cəza kimi bir ildən beş ilədək müddətə təyin olunur. Bu növdə əlavə cəzanın səmərəli şəkildə icra olunmasının təmin edilməsi məqsədilə, habelə şəxsin əməllərinin düzgün tövsif edilməsi üçün sürücülük vəsiqəsinin sübut əhəmiyyətli sənəd olmasını nəzərə alaraq, müvafiq qərar əsasında təqsirləndirilən şəxsin sürücülük vəsiqəsinin əsli götürülməli, cinayət işinə əlavə edilməli və ittiham hökmü qanuni qüvvəyə minənəndək iş materiallarında saxlanılmalı, hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra isə icra sənədləri ilə birlikdə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərməlidir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 263, 263-1, 264 və 351-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətməkdə təqsirləndirilən şəxslərin sürücülük hüququnun olmaması və ya yetkinlik yaşına çatmaması onun barəsində nəqliyyat vasitəsini idarəetmə hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəzanın tətbiq olunmasına maneə deyildir.

CM-nin 263.1-ci maddəsinin tələbinə görə, nəqliyyat vasitəsini idarə etmə hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəzanın tətbiq edilməsi CM-nin 263.1-ci maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş hər hansı əsas cəzanın (azadlıqdan məhrum etmə, islah işləri və ya cərimə cəzasının) təyin edilməsindən asılı olmayaraq məcburidir. Məhkəmə göstərilən əlavə cəzanı yalnız CM-nin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulan əsaslar mövcud olduqda, həmin maddəyə istinad etməklə və qəbul olunmuş qərarın motivlərini hökmdə göstərməklə tətbiq etməyə bilər.

23. Məhkəmələr nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququndan məhrum etmənin əlavə cəza kimi tətbiq edildiyi hallarda hökmlərin icrasına xüsusi diqqət yetirməlidirlər. Bu halda nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin (bundan sonra CİM-nin) 157.2-ci maddəsinə əsasən həmin cəza intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzalara əlavə olaraq təyin edildiyi hallarda əlavə cəza əsas cəzanın çəkildiyi bütün müddətə və bundan əlavə hökmdə bu cəza üçün müəyyən edilmiş müddətə şamil olunur.

Nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə növündə cəza intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzalara əlavə olaraq təyin edildikdə, cəzanı icra edən müəssisə və ya orqan əsas cəza müddəti qurtardıqdan sonra, yaxud məhkum şərti olaraq vaxtından əvvəl əsas cəzadan azad edilərsə və ya cəzasının çəkilməmiş hissəsi daha yüngül cəza ilə əvəz edilərsə, hökmün surətini və nəqliyyat vasitəsini idarəetmə hüququ verən sənədi onun yaşadığı yerin icra məmuruna göndərir. (CİM-nin 154.3-cü maddəsi). İcra məmuru tərəfindən göstərilən sənədlər icra olunması üçün qəbul edildiyi vaxtdan şəxsə təyin olunmuş nəqliyyat vasitəsini idarəetmə hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəza üçün müəyyən edilmiş müddətin axımı başlayır.

Nəqliyyat vasitəsini idarəetmə hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəzanın intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları ilə əlaqədar olmayan digər cəzalarla birlikdə, habelə əsas cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsi zamanı təyin edildiyi hallarda əlavə cəzanın çəkilməsi müddəti hökmün qanuni qüvvəyə mindiyi vaxtdan hesablanır.

CM-nin 79-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslarla şəxsə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın icrası təxirə salındıqda, həmin cəzaya əlavə olaraq təyin edilmiş nəqliyyat vasitəsini idarə etmə hüququndan məhrum etmə növündə cəza icraya yönəldilir.

24. Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması CM-nin 263, 263-1 və 351-ci maddələrində nəzərdə tutulan nəticələrdən əlavə həm də zərər çəkmiş şəxsə maddi zərər vurulmasına səbəb olduqda məhkəmələr cinayət mühakimə icraatı zamanı CPM-nin 183-cü maddəsində nəzərdə tutulan tələblərə uyğun olaraq verilmiş mülki iddianı qəbul etməli və bu iddia üzrə CPM-nin 354-cü maddəsinə əsaslanmaqla qanunun tələbinə müvafiq surətdə qərar qəbul etməlidirlər.

25. Məhkəmələr diqqət yetirməlidirlər ki, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayət işlərinə baxılarkən mülki iddia olduqda zərər çəkmiş şəxsə vurulmuş maddi və mənəvi ziyanın ödənilməsi məsələsini həll etməlidirlər. Bu zaman məhkəmələr cinayət prosessual qanunvericiliyin müddəalarına, həm də Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra MM-nin) 9-cu bölmənin 59 və 60-cı fəsilələrinin tələblərinə riayət etməlidir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, MM-nin 1113.1-ci maddəsinə əsasən cinayət hərəkətləri nəticəsində birlikdə vurulmuş ziyanın ödənilməsinə görə bütün təqsirli şəxslər birgə qaydada məsuliyyət daşıyırlar. MM-nin 1113.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq zərər çəkmiş şəxsin ərizəsi olduqda və onun mənafeyi üçün məhkəmə zərəri birlikdə vurmuş şəxslərin üzərinə məsuliyyəti hissələr şəklində qoya bilər. Bu zaman birlikdə vurulmuş zərərin əvəzini ödəmiş zərərvuran digər zərərvuranların hər birindən zərərchəkmişə ödədiyi əvəzin həmin zərərvuranın təqsirinin dərəcəsinə uyğun məbləğdə hissəsini tələb edə bilər. Təqsirin dərəcəsinə müəyyənləşdirmək mümkün olmadıqda hissələr bərabər sayılır.

MM-nin 1108.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq, ayrı-ayrı hüquqi və fiziki şəxslərə, təşkilatlara məxsus olan nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxs tərəfindən yol-nəqliyyat hadisəsi törədildikdə fiziki və hüquqi şəxslər yüksək təhlükə mənbəyinin vurduğu zərərin əvəzini ödəməyə borcludurlar, bu şərtlə ki, zərərin qarşısını almaq qüvvənin təsiri və ya zərərchəkənin qəsdli nəticəsində əmələ gəldiyini sübuta yetirməsinlər. Məhkəmə yüksək təhlükə mənbəyinin sahibini bu Məcəllənin 1116.2 və 1116.3-cü maddələrində nəzərdə tutulan əsaslar üzrə də məsuliyyətdən tamamilə və ya qismən azad edə bilər. Zərərin əvəzini ödəmək vəzifəsi yüksək təhlükə mənbəyinə mülkiyyət hüququ ilə və ya digər qanuni əsasla (icarə hüququ ilə, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna dair etibarnamə üzrə və i.a.) sahiblik edən fiziki və ya hüquqi şəxsin öhdəsinə qoyulur.

Məhkəmələrə izah edilsin ki, CPM-nin 106-1-ci maddəsinə əsasən ölmüş təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin hüquq və vəzifələrini cinayət işi üzrə icraat zamanı həyata keçirmək istəyini bildirən yaxın qohumlarından biri təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin hüquqi varisi və eyni zamanda onun vərəsəsi hesab olunduğu hallarda ona qarşı verilmiş mülki iddialar icraata qəbul edilməklə MM-nin 1306-cı maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq ölmüş təqsirləndirilən şəxsin miras əmlakı hesabına ödənilə bilər.

26. Məhkəmələrə izah olunsun ki, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozma nəticəsində zərər çəkmiş şəxsin müalicə olunmasına və tibb müəssisəsində saxlanılmasına, əmlakına vurulmuş zərərin aradan qaldırılmasına, ölmüş zərərchəkmişin dəfn olunmasına sərf olunmuş xərclərin məbləği iş üzrə toplanılmış sübutlar (ekspertiza rəyləri, tibbi sənədlər, aktlar, arayışlar və digər sənədlər) əsasında müəyyən olunmalıdır. Yetkinlik yaşına çatmayanların vurduqları zərəre görə ödəmə MM-nin 1103 və 1104-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilməlidir.

27. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, nəqliyyat vasitələrinin və ya nəqliyyat avadanlıqlarının keyfiyyətsiz təmir edilməsi, habelə nəqliyyat vasitələrinin texniki vəziyyətinə cavabdeh olan şəxs tərəfindən texniki cəhətdən nasaz nəqliyyat vasitələrinin istismara buraxılması, ehtiyatsızlıqdan zərərchəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır və ya ağır zərər vurulmasına, həmçinin ölümünə səbəb olduqda CM-nin 265-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibini yaradır. Buna görə, məhkəmələr yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozma ilə bağlı cinayət işlərinə baxarkən CM-nin 265-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibini yaradan əlamətləri aşkar etdikdə, CPM-in 207.6-cı maddəsində nəzərdə tutulan hərəkətləri yerinə yetirməyə borcludurlar.

28. Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işlərinə məhkəmə baxışı zamanı fiziki və ya hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə səbəb olmayan hərəkət və ya hərəkətsizliyinin, dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətindəki çatışmazlıq və səhvlərin cinayətin baş verməsinə səbəb olması və ya

şərait yaratması hallarını müəyyən etdikdə CPM-nin 355-ci maddəsinə uyğun olaraq xüsusi qərar çıxarmaqla belə hallara münasibət bildirsinlər.

29. Bu qərarın qəbul edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 07 oktyabr 2004-cü il tarixli 2 sayılı və “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 07 oktyabr 2004-cü il tarixli qərarının yerinə yetirilməsi gedişi barədə” 31 may 2006-cı il tarixli 04 sayılı qərarları qüvvədən düşmüş hesab edilsin.

Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

Q Ə R A R I

“15” noyabr 2013-cü il

№ 6

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində və “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təkliflər verilməsi

H A Q Q I N D A

Yol-nəqliyyat hadisələrinin baş vermə səbəblərinin aradan qaldırılması, bu hadisələrlə bağlı aparılan təhqiqat, istintaq və ekspertizalar zamanı sui-istifadə hallarının qarşısının alınması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Yol-nəqliyyat hadisələri ilə əlaqədar təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və yol hərəkətinin tənzimlənməsi sahəsində idarəetmənin şəffaflığının artırılması ilə bağlı tədbirlər haqqında” 26 dekabr 2012-ci il tarixli Sərəncamı ilə dövlət orqanları qarşısında təxirə salınmaz vəzifələr qoyulmuş, o cümlədən yol-nəqliyyat hadisələrinin sərxoş halda, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ məhdudlaşdırılmış və ya belə hüququ olmayan şəxs tərəfindən törədilməsi ağır nəticələrə səbəb olduğu hallarda cinayət məsuliyyətinin sərtləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması, yol-nəqliyyat hadisələrinin törədilməsinə səbəb olan və ya şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün qanunla müəyyən edilmiş tədbirlərin görülməsinin təmin edilməsi və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi təklif olunmuş, məhkəmə orqanları tərəfindən yol-nəqliyyat hadisələrinə dair işlərə baxılması ilə əlaqədar mövcud məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və bu kateqoriyadan olan işlərə baxarkən öz qərarları ilə ədalətli məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə tövsiyyə edilmişdir.

Sərəncamın icrası ilə bağlı 5 aprel 2013-cü il tarixdə Azərbaycan Respublikasının CM-nə (bundan sonra CM-nə) 263-1-ci maddə əlavə edilmişdir.

Həmin maddəyə əsasən CM-nin 263-cü maddəsində nəzərdə tutulan nəticələrə səbəb olan əməllərin sərxoş halda və ya nəqliyyat vasitələrinin idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən törədilməsinə görə cinayət məsuliyyəti sərtləşdirilmişdir.

CM-nin 351-ci maddəsində həmin Məcəllənin 263-cü maddəsində göstərilən nəticələrə səbəb olmaqla bu maddədə nəzərdə tutulmuş cinayətin obyektiv cəhətinə aid olan oxşar əməllərin törədilməsinə, lakin xüsusi subyektlər (bir qayda olaraq hərbi qulluqçular) tərəfindən döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarəetmə və istismarı qaydalarını pozmaya görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir.

Cinayət qanununun bu normasının tələbinə görə, döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə edən şəxs (hərbi qulluqçu) həmin maşınların idarəetmə, o cümlədən yol hərəkəti və ya onların istismarı qaydalarını pozduqda və bu pozuntular ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır, ağır zərər vurulmasına, onun ölümünə, həbelə iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda, belə şəxs CM-nin 351-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Göründüyü kimi, CM-nin 351-ci maddəsinin obyektini həm Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Nizamnamələrində, həm də müxtəlif normativ hüquqi aktlarda, o cümlədən “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarının idarə edilməsi və istismarı qaydaları təşkil edir və qeyd olunan hərbi cinayət CM-nin 263-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətdən yalnız cinayətlərin predmetinə və subyektinə görə fərqlənir.

Bu baxımdan, Plenum hesab edir ki, hər kəsin qanun qarşısında bərabərlik prinsipi nəzərə alınaraq cinayət qanunvericiliyində istər yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına, istərsə də döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmə və istismar qaydalarını pozma kimi oxşar cinayətlərin törədilməsinə görə məsuliyyət də eyni dərəcədə müəyyən edilməlidir.

Əvvəla Plenum qeyd edir ki, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 31 may 2012-ci il tarixli Qanunu ilə CM-nin 263.1-ci maddəsinin dispozisiyasında dəyişiklik edilərək həmin maddədə nəzərdə tutulmuş əməllərin ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına yalnız az ağır zərər vurmaya görə məsuliyyət, maddənin sanksiyasında isə təqsirkar şəxsə hər hansı əsas cəzanın - cərimə, islah islah işləri və ya azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsindən asılı olmayaraq bütün hallarda iki ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmə hüququndan məhrum etmə cəzasının təyin olunması müəyyən edilmiş və Məcəlləyə eyni əməllərin zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ehtiyatsızlıqdan ağır zərər vurulmasına görə məsuliyyət nəzərdə tutan 263.1-1-ci maddə əlavə olunmuşdur.

Plenum hesab edir ki, eyni dəyişikliklər CM-nin 351-ci maddəsində də edilməli, CM-nə həmin Məcəllənin 351.1-ci maddəsində göstərilən əməllərin ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərərin vurulmasına görə məsuliyyət nəzərdə tutan 351.1-1-ci maddə əlavə edilməli və həm bu haqda, həm də oxşar cinayətlərə görə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətin dərəcəsi biri-birinə uyğunlaşdırılması və CM-nin 351.2-ci maddəsinin sanksiyasının dəyişdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə müvafiq təkliflər verilməlidir.

Bundan əlavə, döyüş, xüsusi və hərbi maşınları idarə etmə və istismar qaydalarını pozma cinayətlərinə dair işlərin, həmin cinayətlərin törədilməsi hallarının təhlili belə nəticəyə gəlmək üçün əsas verir ki, bəzi hallarda bu cinayətlər də həm sərxoş vəziyyətdə olan, həm də döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən törədilə bilər, digər tərəfdən isə qeyd edilən hərbi cinayəti törətmiş şəxsin də müxtəlif səbəblərdən hadisə yerindən qaçması istisna deyil. Lakin, bu kimi hallar da əvvəla şəxsin CM-nə əlavə edilmiş 263-1 maddəsi ilə deyil, yenə də CM-nin 351-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb edilməsinə səbəb olacaq ona görə ki, CM-nin 263-1-ci maddəsinin dispozisiyasına əsasən şəxs yalnız bu Məcəllənin 263.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlləri sərxoş vəziyyətdə və ya nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmadan törətdikdə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir, eyni şəraitdə hərbi cinayəti törətmiş şəxsin məsuliyyətini müəyyən edən müvafiq maddə isə cinayət qanunvericiliyində mövcud deyil.

Göründüyü kimi, istər CM-nin 263-1-ci maddəsinin, istərsə də Məcəllənin 351-ci maddəsinin hazırkı redaksiyası bu kimi hallarda, yəni sərxoş vəziyyətdə olan və ya döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmək hüququ olmayan şəxs CM-nin 351-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlləri törətdikdə onun həmin Məcəllənin 263-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətləri eyni vəziyyətdə törətmiş və ya nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan və CM-nin 263-1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxslərdən fərqli olaraq daha da sərt məsuliyyətə cəlb edilməsinə imkan vermir.

Digər tərəfdən, CM-nin 264-cü maddəsinin tələbinə görə, şəxsin bu maddə ilə məsuliyyəti o vaxt yaranır ki, o, CM-nin 263 və ya 263-1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayəti törətdikdən sonra hadisə yerindən qaçmış olsun, CM-nin 351-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayəti törətmiş şəxs hadisə yerindən qaçdıqda isə o, bu əməlinə görə heç bir məsuliyyət daşımayacaq.

Buna görə, Plenum CM-nə sərxoş vəziyyətdə olan və ya döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmək hüququ olmayan şəxsin məsuliyyətini nəzərdə tutan 351-1-ci maddənin əlavə edilməsini, CM-nin 264-cü maddəsində isə həm də Məcəllənin 351 və əlavə edilməsi iəklif olunan 351-1-ci maddələrində göstərilən cinayəti törətmiş və hadisə yerindən qaçmış şəxsin məsuliyyətini nəzərdə tutan dəyişikliklərin edilməsini məqsədə uyğun hesab edərək bununla bağlı da qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təklif verilməsini mümkün bilir.

Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozmaya görə məsuliyyət nəzərdə tutan CM-nin 263-cü maddəsinə əsasən, bu əməllər ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin ölümünə səbəb olduqda iki ildən altı ilədək (CM-nin 263.2-ci maddəsi), iki və daha çox zərər çəkmiş şəxsin ölümünə səbəb olduqda isə - beş ildən on ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır (CM-nin 263.3-cü maddəsi).

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 dekabr 2012-ci il tarixli Sərəncamının 6-cı maddəsinin icrası ilə bağlı yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozmaya dair respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən CM-nin 263-cü maddəsi ilə 2012-ci ildə baxılmış cinayət işlərinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, əksər halda məhkəmələr tərəfindən CM-nin 263.2 və 263.3-cü maddələri ilə təqsirləndirilən şəxslərə beş ildən artıq olmayan azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi onların təyin olunmuş cəzanı CM-nin 56.1.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkmələrinə əsas olur ki, bu da, Plenumun qənaətinə görə, cəzanın məqsədlərinə nail olmağa imkan vermir. Müəyyən edilmişdir ki, bəzi hallarda, zərər çəkmiş şəxslərin ölümünə səbəb olmuş yol-nəqliyyat hadisələri törətdiklərinə görə beş ilədək azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər hətta məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində cəza çəkdikləri müddətdə təkrarən eyni xarakterli və ya daha ağır (zərər çəkmiş şəxslərin ölümü ilə nəticələnmiş yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə bağlı) cinayətlər törətmişlər.

Digər tərəfdən, o da qeyd edilməlidir ki, həm CM-nin 263-cü maddəsi ilə məhkum olunanların, həm də yol-nəqliyyat hadisələri nəticəsində həlak olmuş şəxslərin sayında ilbə il artma müşahidə edilir və 2012-ci ildə göstərilən maddə ilə 1351 nəfər məhkum olunmuş, həmin dövrdə yol-nəqliyyat hadisələri nəticəsində isə 996 şəxs həlak olmuşdur.

Plenum CM-nin 41.2-ci maddəsinin tələblərinə əsaslanaraq qeyd etməyi lazım bilir ki, cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədilə tətbiq edilir.

Bu baxımdan, yəni cəzanın məqsədlərinə nail olmaq üçün, Plenum CM-nin 263.2 və 263.3-cü maddələrinin sanksiyalarının sərbəstləşdirilməsini məqsədə uyğun hesab edərək cinayət qanunvericiliyində bununla bağlı müvafiq dəyişikliklərin edilməsi təklifini qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisə təqdim olunmasını zəruri sayır.

Bundan başqa, aparılmış ümumiləşdirmə ilə müəyyən edilmişdir ki, 2012-ci il ərzində CM-nin 263-cü maddəsi ilə məhkum edilmiş şəxslərdən 115 nəfərin (8,9%) nəqliyyat vasitələrinin idarə etməyə hüququnun olub-olmaması istintaq orqanı tərəfindən araşdırılmamış, hadisə törətmiş 331 nəfərin (25,4%) nəqliyyat vasitələrinin idarə etmək hüququ olmamış, 389 nəfəri (22,2%) isə etibarnamə olmadan nəqliyyat vasitələrini idarə edən şəxslər olmuşlar.

Hərəkətdə olan nəqliyyat vasitələri ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə mənbəyi hesab edildiyindən, nəqliyyat vasitələrinin növündən asılı olaraq, yalnız qanunla müəyyən olunmuş xüsusi kateqoriyalı sürücülük hüququna malik olan şəxslər tərəfindən idarə edilməsinə icazə verilir.

Yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması ilə əlaqədar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2012-ci ildə baxılmış və ümumiləşdirmə ilə əlaqədar öyrənilmiş cinayət işlərinin materiallarına əsasən, bu müddətdə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmamış və CM-nin 263-cü maddəsi məhkum edilmiş 331 nəfərdən 154 nəfəri CM-nin 263.1-ci maddəsində, 77 nəfəri CM-nin 263.1-1-ci maddəsində, 96 nəfəri CM-nin 263.2-ci

maddəsində, 4 nəfəri isə CM-nin 263.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməllərini törətmişlər.

Bundan başqa, CM-nin 263-cü maddəsi ilə 2012-ci ildə məhkum edilənlərdən 407 nəfərin (31,2%) hadisədən əvvəl spirtli içkilər, narkotik vasitələr, psixotrop və ya güclü təsir edən maddələr qəbul edib-etməməsi ümumiyyətlə yoxlanılmamış, 97 nəfər (7,5%) yol-nəqliyyat hadisəsini törədərkən spirtli içkilər qəbul etməsi nəticəsində sərxoş vəziyyətdə olmuşdur ki, onlardan da 47 nəfəri CM-nin 263.1-ci maddəsində, 17 nəfəri CM-nin 263.1-1-ci maddəsində, 33 nəfəri CM-nin 263.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətmişdir.

Nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi üçün sürücülük hüququ olmayan və ya sərxoş vəziyyətdə olan şəxslərə verilməsi nəqliyyat vasitəsinə sahiblik edən şəxslərin Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra İXM-nin) 152-3, 152-4 və 152-5-ci maddələri ilə inzibati məsuliyyətə cəlb edilmələrinə səbəb olsa da, bu cür hərəkətlər yol-nəqliyyat hadisələrinin baş verməsinə səbəb olan və şərait yaradan başlıca amillərdən biridir.

Digər tərəfdən, Plenum qeyd etməyi lazım bilir ki, İXM-nin 152-3, 152-4 və 152-5-ci maddələri ilə fiziki və ya hüquqi şəxslər inzibati qaydada məsuliyyətə yalnız o halda cəlb edilə bilirlər ki, onlar tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi üçün verilmiş, lakin həmin vasitələri idarə etmək hüququ olmayan və ya sərxoş vəziyyətdə olan şəxslər nəqliyyat vasitələrini idarə edərkən ya ümumiyyətlə heç bir qanun pozuntusuna yol verməsinlər, ya da ki onların törətdikləri yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər zərər çəkən şəxsin sağlamlığına yüngül bədən xəsarətinin yetirilməsinə və ya ona maddi zərərin vurulmasına səbəb olsun.

Halbuki, məhkəmələr tərəfindən 2012-ci il ərzində baxılmış cinayət işlərinin təhlili göstərir ki, nəqliyyat vasitələrinin idarə etmək hüququ olmayan şəxslər tərəfindən törədilmiş hadisələr nəticəsində 384 nəfər zərər çəkmiş, onlardan da 185 nəfəri sağlamlığa az ağır zərər vurmaya aid olan, 83 nəfəri sağlamlığa ağır zərər vurmaya aid olan, 116 nəfəri isə ölümlə nəticələnən xəsarətlər almışlar. Sərxoş vəziyyətdə törədilmiş yol-nəqliyyat hadisələri nəticəsində 114 nəfər zərər çəkmişdir ki, onlardan da 63 nəfəri az ağır zərər vurmaya, 19 nəfəri sağlamlığa ağır zərər vurmaya, 32 nəfəri isə ölümlə nəticələnən xəsarətlər almışlar.

Bir sıra bu kimi hallarda ibtidai araşdırma orqanları və məhkəmələr nəqliyyat vasitələrinin onları idarə etmə hüququ olmayan və ya sərxoş vəziyyətdə olan şəxslərə belə vasitələrin sahibləri və ya onlara sərəncam vermək hüququ olan digər şəxslər (fiziki və ya hüquqi şəxslər) tərəfindən bilə-bilə qanunsuz verilməsini müəyyən etsələr də, istər İXM-də, istərsə də CM-də belə əməllərə görə hər hansı məsuliyyət nəzərdə tutulmadığından, həmin əməlləri törətmiş şəxslər məsuliyyətdən kənar qalmışlar.

Nəqliyyat vasitəsinə sahiblik hüququ olan şəxslər tərəfindən həm sərxoş vəziyyətdə olan, həm də belə vəziyyətdə olmayan, lakin nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxslərə bilə-bilə verilməsinin sonuncuların CM-nin 263-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin törətmələrinə şərait yaradılmasını nəzərə alaraq Plenum belə hallarda nəqliyyat vasitələrinin sahiblərinin (onlara sərəncam vermək hüququ olan fiziki və hüquqi şəxslərin) cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutan normanın CM-nə əlavə edilməsini və bununla da bağlı qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında qanunverici orqana müvafiq təklifin verilməsini zəruri hesab edir.

Həmçinin İXM-nin 152-3, 152-4 və 152-5-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətalərin yalnız nəqliyyat vasitələrinə sahiblik hüququ olan şəxslər deyil, həmçinin həmin vasitələrə sərəncam vermək hüququ olan şəxslərin də törətmələri mümkünlüyünü nəzərə alaraq Plenum qeyd olunan maddələrdə də müvafiq dəyişikliyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təklif verilməsini məqsədə müvafiq hesab edir.

“Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 50-ci maddəsinin I-ci hissəsinə əsasən, sürücü hərəkət üçün təhlükə yarandığını gördükdə, nəqliyyat vasitəsinin sürətini tam dayanma həddinə qədər azaltmaq üçün mümkün olan tədbirləri görməlidir.

Qanunun bu tələbindən görüldüyü kimi, bu norma hərəkət zamanı müxtəlif maneələrlə (piyada, əks istiqamətdə hərəkət edən digər nəqliyyat vasitəsi və s.) rastlaşan sürücünün üzərinə

yalnız bir vəzifəni – idarə etdiyi nəqliyyat vasitəsinin sürətini tam dayanma həddinə qədər azaltmaq vəzifəsini qoyur və onun hərəkət üçün təhlükə yarandıqda yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını başqa tədbirlərdən istifadə etməklə almaq hüququnu nəzərdə tutmur.

Məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi zamanı öyrənilmiş işlərdən görünür ki, bəzi hallarda nəqliyyat vasitəsinin idarə edən sürücünün “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərini pozması zamanı (məsələn, ötmə əməliyyatını keçirərkən) öz hərəkət yolu ilə heç bir pozuntuya yol vermədən hərəkət edən digər nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq məqsədilə idarə etdiyi avtomaşının sürətini tam dayanma həddinə qədər azaltmaqla onun qarşısını ala bilməyəcəyini zənn edərək bunun əvəzinə digər tədbirlərdən istifadə etmiş, məsələn öz hərəkət yolundan yolun çiyin hissəsinə çıxmış, lakin bu tədbir də əhəmiyyətsiz olduğuna görə həmin hissədə avtomobillərin toqquşması baş vermişdir. Belə hallarda ibtidai araşdırma orqanlarının və məhkəmələrin yol-nəqliyyat ekspertizasının rəyinə əsasən iş üzrə gəldikləri nəticəyə görə, məsuliyyətə həm yol hərəkəti qaydalarını ilk olaraq pozmuş və faktiki qəza şəraiti yaratmış şəxslər, həm də yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq məqsədilə digər tədbirlərdən istifadə etmiş, lakin eyni zamanda “Yol hərəkəti” haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 50-ci maddəsinin I-ci hissəsinin tədabinə əməl etməmiş sürücülər də cəlb edilir. Halbuki, belə işlər üzrə müəyyən edilmişdir ki, qəza vəziyyəti onlar yox, hərəkətin digər iştirakçıları tərəfindən yaradılmış, lakin qeyd olunduğu kimi, yol-nəqliyyat ekspertizalarının rəylərində belə sürücülərin də hərəkətlərində “Yol hərəkəti haqqında” Qanunun 50-ci maddəsinin I-ci hissəsinin tələblərinə uyğunsuzluğun olması göstərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qənaətinə görə, yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması ilə bağlı həm cinayət işləri, həm də inzibati xətalara dair işlər üzrə ədalətli qərarların qəbul edilməsi üçün “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 50-ci maddəsinin I-ci hissəsində qəza vəziyyəti ilə üzləşmiş sürücülərin yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq üçün hərəkətin digər iştirakçıları üçün təhlükə törətməyən başqa tədbirlərdən də istifadə etmək hüququnu nəzərdə tutan müvafiq dəyişiklik edilməli və belə dəyişikliyin edilməsi haqqında qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim olunmalıdır.

Şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79-cu maddəsinə rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A A L I R:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində və “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında təkliflər verilsin.

2. Müvafiq Qanun layihələri Milli Məclisə təqdim edilsin.

Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Layihə

**“Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda
dəyişikliklər edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının**

QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq

qərar alır:

“Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1998, № 9, maddə 564; 2001, № 5, maddə 298, № 11, maddələr 676, 698; 2002, № 1, maddə 9, № 8, maddə 463; 2003, № 8, maddə 424; 2004, № 2, maddə 57, № 11, maddə 901; 2005, № 4, maddə 277, № 10, maddə 874, № 11, maddə 993; 2006, № 12, maddə 1027; 2007, № 6, maddə 560, № 11, maddələr 1053, 1091; 2008, № 2, maddə 49, № 6, maddələr 453, 463, № 7, maddə 602; 2009, № 2, maddə 47, № 4, maddə 210, № 12, maddə 948; 2010, № 7, maddə 598; 2011, № 2, maddə 71, № 4, maddə 255, № 6, maddə 469, № 12, maddə 1097; 2012, № 5, maddə 402, № 7, maddə 671; 2013, № 4, maddələr 362, 363) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

50-ci maddənin I hissəsinin ikinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Sürücü hərəkət üçün təhlükə yarandığını aşkar etmək imkanına malik olduqda yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq üçün nəqliyyat vasitəsinin sürətini tam dayanma həddinə qədər azaltmalıdır. Hərəkət təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə sürücü digər hərəkət iştirakçıları üçün təhlükəsiz olan bütün mümkün tədbirləri görməlidir (səs signalından, nəqliyyat vasitəsinin işıqlarından istifadə etməklə qarşıdan gələn nəqliyyat vasitəsinin sürücüsünü və ya piyadanı xəbərdar etmək, nəqliyyat vasitəsinə yolun hərəkət hissəsindən yolun çiyin hissəsinə çıxartmaq və sair).”

Bakı şəhəri,

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
“ _____ ” _____ 2013-cü il

Layihə

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, №4, II kitab, maddə 251, №5, maddə 323, №12, maddə 835; 2001, №1, maddə 24, №7, maddə 455; 2002, №1, maddə 9, №5, maddələr 236, 248, 258, №6, maddə 326, №8, maddə 465; 2003, №6, maddələr 276, 279, №8, maddələr 424, 425, №12, I kitab, maddə 676; 2004, №1, maddə 10, №4, maddə 200, №5, maddə 321, №8, maddə 598, №10, maddə 762, №11, maddə 900; 2005, №1, maddə 3, №6, maddə 462, №7, maddə 575, №10, maddə 904, №11, maddə 994; 2006, №2, maddələr 71, 72, 75, №5, maddə 390, №12, maddələr 1008, 1020, 1028; 2007, №2, maddə 68, №5, maddə 398, №6, maddələr 560, 562, 579, №8, maddə 757, №10, maddələr 937, 941, №11, maddələr 1049, 1080, 1090, №12, maddə 1221; 2008, №6, maddələr 454, 461, №7, maddə 602, №10, maddə 884, №12, maddələr 1047, 1049; 2009, №5, maddə 315, №7, maddə 517, №12, maddə 953; 2010, №2, maddə 70, №3, maddələr 171, 178, №4, maddələr 275, 276, №7, maddə 591; 2011, №4, maddə 253, №6, maddə 472, №7, maddələr 587, 601, 621, №11, maddə 980, №12, maddə 1093; 2012, №2, maddə 45, №3, maddələr 193, 196, №7, maddələr 666, 669, 673, №11, maddə 1068; 2013, №1, maddə 14, №2, maddə 102, Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 11 dekabr tarixli 493-IVQD nömrəli, 2013-cü il 5 aprel tarixli 597-IVQD, 2013-cü il 14 may tarixli 650-IVQD nömrəli Qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. **99-4.6-cü** maddədəsində “**242-244-1,**” rəqəmlərindən sonra “**263-2,**” rəqəmi əlavə edilsin;
2. **263.2-ci** maddənin sanksiyasında “**iki ildən altı ilədək**” sözləri “**dörd ildən yeddi ilədək**” sözləri ilə əvəz edilsin.
3. **263.3-cü** maddənin sanksiyasında “**beş ildən**” sözləri “**altı ildən**” sözləri ilə əvəz edilsin.
4. **264-cü** maddədə “**263 və ya 263-1-ci**” sözləri “**263, 263-1, 351 və ya 351-1**” sözləri ilə əvəz edilsin.
5. Aşağıdakı redaksiyada **263-2 və 351-1-ci** maddələr əlavə edilsin:

5.1. Maddə 263-2. Nəqliyyat vasitəsinə sahiblik edən və ya sərəncam vermək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək üçün sərəncam vermək halda olan və ya nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək hüququ olmayan şəxsə verilməsi

Nəqliyyat vasitəsinə sahiblik edən və ya sərəncam vermək hüququ olan şəxs tərəfindən bilə-bilə nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək üçün alkoqollu içkilərdən, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və digər güclü təsir edən maddələrdən istifadə edilməsi nəticəsində sərəncam vermək halda olan və ya nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək hüququ olmayan şəxsə verilməsi, belə şəxs bu Məcəllənin 263-1-ci maddəsinə nəzərdə tutulmuş əməlləri törətdikdə -

min manatdan beş min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

5.2. Maddə 351-1. Maşınları idarə etmə və istismarı qaydalarını sərəncam vermək halda və maşınları idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən pozma.

351-1.1. Bu Məcəllənin 351.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllərin alkoqollu içkilərdən, narkotik vasitələrdən, psixotrop və ya digər güclü təsir edən maddələrdən istifadə edilməsi nəticəsində sərxoş halda olan və ya döyüş, xüsusi və ya nəqliyyat maşınlarını idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən törədilməsi zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda –

üç ilədək nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya üç ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

351-1.2. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda –

dörd ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

351-1.3. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin ölümünə səbəb olduqda – beş ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə beş ildən səkkiz ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

351-1.4. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və ya daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda – beş ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə yeddi ildən on iki ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

6. 351-ci maddə üzrə:

6.1. 351.1-ci maddədən “və ya ağır” sözləri çıxarılsın və həmin maddənin sanksiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“iki ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya eyni müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

6.2. Aşağıdakı redaksiyada 351.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurduqda – üç ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə üç ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır”.

6.3. 351.2-ci maddənin sanksiyasında “iki ildən beş ilədək” sözləri “dörd ildən yeddi ilədək” sözləri ilə əvəz edilsin.

6.4. 351.3-cü maddənin sanksiyasında “beş” sözü “altı” sözü ilə əvəz edilsin.

Bakı şəhəri,

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
“ _____ ” _____ 2013-cü il
№ _____

Layihə**Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında****AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **q ə r a r a a l ı r**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, I kitab, maddə 584, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 3, maddə 139, № 7, maddə 455, № 11, maddələr 680, 698, № 12, maddə 731; 2002, № 1, maddə 9, № 4, I kitab, maddə 165, № 5, maddələr 234, 237, 239, № 6, maddə 326, № 8, maddə 463, № 12, maddə 692; 2003, № 1, maddələr 3,13, 23, № 4, maddələr 177, 178, № 5, maddə 228, № 6, maddələr 257, 276, 279, № 8, maddələr 407, 425, № 12, I kitab, maddələr 676, 696, II kitab, maddələr 713, 714; 2004, № 1, maddələr 6, 7, 10, 13, № 4, maddələr 200, 201, 204, № 5, maddələr 313, 314, 317, 321, № 6, maddə 397, № 8, maddələr 596, 597, № 10, maddələr 762, 779, № 11, maddə 900, № 12, maddə 973; 2005, № 1, maddələr 5,6, № 2, maddə 61, № 4, maddələr 272, 273, 275, 278, № 6, maddələr 462, 466, № 7, maddə 576, № 8, maddələr 691, 692, № 10, maddələr 875, 877, 904, № 11, maddələr 993, 994, 995, № 12, maddələr 1083, 1085; 2006, № 2, maddələr 64, 68, № 3, maddələr 219, 220, 223, 225, № 5, maddə 385, № 6, maddə 478, № 11, maddələr 923, 924, 932, № 12, maddələr 1005, 1020, 1024; 2007, № 1, maddələr 3, 4, № 2, maddələr 65, 68, № 5, maddələr 397, 398, 401, 440, № 6, maddələr 560, 561, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 935, 936, 938, 940, № 11, maddələr 1048, 1049, 1053, 1070, 1077, 1080, 1089, 1091, № 12, maddələr 1195, 1211, 1217, 1218, 1221; 2008, № 2, maddə 47, № 3, maddələr 146, 152, 159, № 4, maddə 249, № 5, maddə 340, № 6, maddələr 454, 460, 461, 464, № 7, maddələr 601, 602, 605, № 8, maddələr 699, 701, 711, № 10, maddələr 884, 885, № 11, maddələr 956, 957, № 12, maddələr 1045, 1047, 1049; 2009, № 2, maddələr 36, 45, 49, 52, 53, № 5, maddələr 309, 315, № 6, maddələr 404, 405, № 7, maddələr 517, 518, 519, № 8, maddə 611, № 12, maddələr 953, 954, 966, 971; 2010, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 167, 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 5, maddələr 379, 380, № 6, maddə 483, № 7, maddələr 577, 591, 594, 595, 598, 600, № 10, maddə 838, № 11, maddələr 936, 938, 949, № 12, maddə 1059; 2011, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 162, 164, 167, 168, 170, № 4, maddələr 246, 254, № 6, maddələr 470, 479, 487, № 7, maddələr 596, 614, № 10, maddə 881, № 11, maddə 981, № 12, maddələr 1094, 1095, 1099, 1103, 1106; 2012, № 1, maddə 3, № 2, maddə 50, № 3, maddə 194, № 4, maddə 271, № 5, maddə 404, № 6, maddə 499, № 7, maddələr 649, 665, 667, № 9, maddə 843, № 12, maddələr 1046, 1047, 1055, 1064, 1069; 2013, № 1, maddələr 12, 13, 23, № 2, maddələr 90, 100, № 3, maddələr 205, 218, 220, 225, № 4, maddələr 354, 361; Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 612-IVQD, 624-IVQD, 30 aprel tarixli 634-IVQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 152-3, 152-4 və 152-5-ci maddələrin adında və 153-3.1, 152-4.1 və 152-5.1-ci maddələrində “**sahiblik**” sözündan sonra “**edən və ya sərəncam vermək**” sözləri əlavə edilsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri,

“ _____ ” _____ **2013-cü il**

№ _____

MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN**İşin baxılma vaxtı və yeri barədə tərəfə məlumat verilmədən işə baxdığına və qərardad əsaslandırılmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərardadı ləğv edilmişdir.**

Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 16 oktyabr 2012-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı E.Dünyamalıyevin cavabdeh Z.Abdullayevaya qarşı yaşayış hüququna qoyulmuş maneənin aradan qaldırılması barədə iddia tələbi rədd edilmişdir.

İddiaçı E.Dünyamalıyev ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək, həmin qətnamədən apellyasiya şikayəti verilməsi üçün müddətin bərpa edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 10 iyul 2013-cü il tarixli qərardadı ilə E.Dünyamalıyevin ərizəsi təmin edilərək, hazırki iş üzrə qəbul edilmiş 16.10.2012-ci il tarixli qətnaməsindən apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün buraxılmış prosessual müddət bərpa edilmişdir.

Həmin qərardaddan narazı qalmış cavabdeh Z.Abdullayeva apellyasiya şikayəti verərək şikayətində göstərmişdir ki, Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 16.10.2012-ci il tarixli qətnaməsi qəbul edilərkən iddiaçı özü məhkəmədə iştirak etmiş, qətnaməni də vaxtında almışdır. Müddətin bərpasına dair ərizəsində də bu fakt açıq-aydın öz əksini tapmışdır. Apellyasiya şikayəti vermək üçün qanunla müəyyən olunmuş müddət iddiaçı tərəfindən heç bir üzürlü səbəb olmadan buraxılmışdır. İddiaçının məhkəməyə təqdim etdiyi üzürlü səbəblər tamamilə yalandır və həqiqətə uyğun deyildir. İddiaçı həmin üzürlü səbəbləri təsdiq edən arayışı məhkəməyə təqdim etməmişdir. Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 2(060)-3274/2012 sayılı, 16.10.2012-ci il tarixli qətnaməsinin çıxarılmasından hal-hazırədək iddiaçının hər hansı yaxın qohumu vəfat etməmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 19 avqust 2013-cü il tarixli qərardadı ilə cavabdeh Z.Abdullayevanın apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 10 iyul 2013-cü

il tarixli qərardadı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh Z.Abdullayeva verdiyi kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərardadının ləğv edilməsi və işə yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərardadı prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikası MPM-nin 14.2, 77.1, 88, 130.1, 133.1, 217.1, 217.3, 218.1-ci maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, iddiaçı birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən apellyasiya şikayəti verilməsi üçün müddətin bərpa edilməsinə dair üzürlü səbəbləri təsdiq edən sübutu məhkəməyə təqdim etməməsi nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qərardad qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 135.1-135.3, 135.5-ci maddələrinə əsasən bu Məcəllənin 134-cü maddəsində sadalanan məhkəmə sənədləri, o cümlədən məhkəmə bildirişi "Poçt haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş sifarişli poçt göndərişi (məktubu) ilə çatdırılır. Zəruri hallarda məhkəmə sənədinin çatdırılması hakim tərəfindən məhkəmə işçisinə tapşırıla və ya işdə iştirak edən şəxsin razılığı ilə həmin şəxsə həvalə edilə bilər. Məhkəmə sənədləri məhkəməyə qaytarılmalı olan, forması müvafiq qaydada təsdiq edilmiş qəbzə və ya sənədin kötüyünə imza etdirilməklə, ünvan sahibinə rabitə orqanları, yaxud məhkəmə sənədlərinin çatdırılması tapşırılmış şəxslər tərəfindən şəxsən verilir. Hüquqi şəxsə ünvanlanmış məhkəmə sənədləri müvafiq vəzifəli şəxsə qəbzə və ya sənədin kötüyünə imza etdirilməklə verilir. Məhkəmə sənədlərinin

rəsmi qaydada verilməsi məhkəmədə də həyata keçirilə bilər. Məhkəmə sənədlərinin çatdırılması vəzifəsi üzərinə düşən şəxs ünvan sahibini onun yaşadığı, yaxud işlədiyi yer üzrə tapmadıqda, həmin sənədlər ünvan sahibi ilə birlikdə yaşayan yetkinlik yaşına çatmış ailə üzvlərindən birinə (onların razılığı ilə), onlar olmadıqda müvafiq icra hakimiyyəti orqanına, ünvan sahibinin yaşadığı yer üzrə yerli özünüidarə orqanına, yaxud onun işlədiyi yer üzrə müdiriyyətə verilir. Ünvan sahibinin əvəzinə məhkəmə sənədlərini qəbul etmiş şəxs qəbzə və ya sənədin kötüyündə öz soyadını, adını, atasının adını, ünvan sahibinə münasibətini və ya tutduğu vəzifəni göstərməli və imkan olan kimi məhkəmə sənədlərini ünvan sahibinə verməlidir. Bu Məcəllənin 135.2-ci və 135.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmə sənədi rəsmi qaydada verilməmiş hesab edilir.

Qeyd olunan Məcəllənin 376.1-376.2-ci maddələrinə görə işə baxılmanın vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilməmiş işdə iştirak edən şəxslərdən hər hansı biri məhkəmə iclasına gəlmədikdə məhkəmə işə baxılmasını təxirə salır. İşə baxılmanın vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilmiş bu maddədə qeyd olunan şəxslərin gəlməməsi işə baxılmasına mane olmur. Lakin işdə iştirak edən şəxslər üzürlü səbəblərdən gəlmədiyi hallarda məhkəmə işin baxılmasını təxirə sala bilər.

İş materiallarından görünür ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası 07 avqust 2013-cü il tarixli qərarı ilə hazırkı işin baxılması 19 avqust 2013-cü il tarixə saat 12²⁰-yə təyin edilmiş və tərəflərə, o cümlədən cavabdeh Z.Abdullayevaya işin baxılma vaxtı və yeri barədə məhkəmə bildirişi göndərilmişdir. Lakin poçtalyon tərəfindən ünvan tam göstərilmədiyinə görə məhkəmə bildirişi Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılmışdır. Məhkəmə bildirişi cavabdeh Z.Abdullayevaya çatdırılmadan məhkəməyə qaytarılmasına əhəmiyyət vermədən apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası MPM-nin 376.2-ci maddəsinə istinad edərək iş 19 avqust 2013-cü il tarixdə cavabdeh Z.Allahverdiyevanın iştirakı olmadan baxmış, nəticədə prosesual qanunun yuxarıda

göstərilən normalarının tələbləri və eləcə də cavabdeh Z.Abdullayevanın məhkəmə müdafiəsindən istifadə etmək hüququ pozulmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinə əsasən, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 4.1-ci maddəsinə görə bütün fiziki və hüquqi şəxslər özlərinin qanunla qorunan hüquq və azadlıqlarını, eləcə də maraqlarını qorumaq və təmin etmək məqsədi ilə qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhkəmə müdafiəsindən istifadə etmək hüququna malikdirlər.

Həmin Məcəllənin 9.1-9.3-cü maddələrinə əsasən ədalət mühakiməsi çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilir. Bu Məcəllə ilə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, məhkəmədə mübahisəyə işdə iştirak edən şəxslər çağırılıb dindirilmədikdə baxıla bilməz. Hakim bütün hallarda prosesin çəkişmə prinsipini təmin etməlidir. O, öz qərarını yalnız tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırmalıdır. Məhkəmə, qərarını tərəfləri dəvət etmədən özünün qulluq mövqeyinə görə irəli sürdüyü hüquqi dəlillərlə əsaslandırma bilməz.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin 25 fevral 2003-cü il tarixli «Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 359-cu maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsinə, 26-cı maddəsinə, 60-cı maddəsinin I hissəsinə və 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair» qərarında şərh olunmuşdur ki, məhkəmə müdafiəsi hüququ mülki işlər üzrə nəinki məhkəmə icraatına başlanması imkanını, o cümlədən məhkəmənin lazımi qaydada təşkili və tərkibini, həmçinin prosesin gedişatı ilə bağlı dövlət təminatını nəzərdə tutur. Prosesin gedişatı tərəflərin iradəsindən asılı olaraq birinci instansiya məhkəməsində, həm də apellyasiya və kassasiya instansiyalarında məhkəmə müdafiəsi imkanlarının tükənməsinə qədər davam etdirilə bilər.

Dövlətin insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunması vəzifəsinin konstitusiyaya quruluşunun əsaslarına aid olduğunu və bu hüquqların dövlət tərəfindən, o cümlədən məhkəmə qaydasında müdafiəsini zəruri hesab edir... Məhkəmə müdafiəsi beynəlxalq hüquqda müstəqil məhkəmə tərəfindən ədalətli məhkəmə araşdırması əsasında hüquqların səmərəli bərpa edilməsi kimi qəbul olunur. Ədalət mühakiməsi mahiyyət etibarilə ədalət anlayışına cavab verməli və pozulmuş hüquqların təsirli şəkildə bərpa olunmasını təmin etməlidir (Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin «Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 440.4-cü və «Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 74.1-ci maddələrinə dair» 27 dekabr 2002-ci il tarixli qərarı).

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə mülki hüquqların müəyyən edilməsi zamanı həddən artıq mürəkkəb inzibati prosedurların mövcud olması özü-özündə məhkəməyə çatmaq hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilə bilər. Dövlət tələbi 6-cı maddənin 1-ci bəndinin təsiri altına düşən hər bir şəxs üçün məhkəməyə çatmaq imkanını təmin etməlidir və bu zaman müəyyən kateqoriya şəxslər üçün bu hüququ təmin edib, digərləri üçün bunu rədd edə bilməz.

«İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən «hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, ağılabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir».

Göstərilən müddəalar İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarında da öz əksini tapmışdır. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, demokratik cəmiyyətdə Konvensiyanın dərk olunması prizmasında ədalətli ədalət mühakiməsinə olan hüquq o qədər mühüm əhəmiyyət kəsb edir ki, 6-cı maddənin 1-ci bəndinin məhdud şərh edilməsi həmin müddəanın məqsəd və təyinatına xidmət etməzdi («Delkur Belçikaya qarşı» iş).

“Könül Namidar qızı Qəribovanın şikayəti ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi MİÜMK-nın 16 avqust 2006-cı il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 08 may 2008-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, qanunla nəzərdə tutulmuş prosessual müddətin bərpası üçün yalnız elə səbəblər üzrlü hesab edilə bilər ki, onların mövcudluğu prosessual hüquqlara və vəzifələrə malik şəxsin iradəsindən asılı olmasın, özü tərəfindən onların dəf edilməsi imkanlarından kənara çıxsın, müvafiq hərəkətin yerinə yetirilməsinə maneə törətsin və ya məhdudiyyət yaratsın.

“Q.Hüseynovun şikayəti üzrə məhkəməyə müraciət hüququnun pozulmasına dair” iş üzrə 29 iyun 2007-ci il tarixli qərarında Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu göstərmişdir ki, mülki prosessual qanunvericilik məhkəmə qətnaməsində verilən şikayətlər üçün müddətin məhz məhkəmə aktının tərəf təqdim olunduğu gündən hesablandığını nəzərdə tutur.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 360-cı maddəsinə əsasən, apellyasiya şikayəti məhkəmə qətnaməsi rəsmi qaydada verildiyi gündən 1 ay müddətində verilə bilər.

Həmin Məcəllənin 363.1.3-cü maddəsinə görə apellyasiya şikayəti müəyyən edilmiş müddət keçdikdən sonra verilmişdirsə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən qaytarılır.

Qeyd olunan Məcəllənin 129.1-ci maddəsinə əsasən aylarla hesablanan prosessual müddət, müddətin müvafiq son ayında və günündə qurtarır.

Adı çəkilən Məcəllənin 130.1-ci maddəsinin tələbinə əsasən, qanunla müəyyən edilmiş və ya məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş müddət keçdikdə, prosessual hərəkətləri etmək hüququ keçmiş olur.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “Miraqall Eskolano və digərləri İspaniyaya qarşı” iş üzrə 25 yanvar 2000-ci il tarixli qərarında belə nəticəyə gəlmişdir ki, “atılmalı olan formal addımların və şikayətlərin verilməsi üçün riayət edilməli olan müddət məhdudiyyətlərini tənzimləyən qaydalar ədalət

mühakiməsinin lazimi qaydada həyata keçirilməsinin və xüsusilə hüquqi müəyyənlik prinsipi ilə uyğunluğunun təmin edilməsi məqsədini daşıyır. Məhkəmə mübahisəsi üzrə tərəflər bu qaydaların tətbiq edilməsini nəzərə almalıdırlar.”

İş materillərindən görünür ki, hazırki iş üzrə məhkəmənin 16.10.2012-ci il tarixli 2(060)-3274/2012 sayılı qətnaməsinin surəti tərəflərə 29.10.2012-ci il tarixli 2(060)-3274/2012 sayılı məktubla göndərilmiş, lakin, E.Dünyamalıyevə ünvanlanmış məktub məhkəməyə geri qaytarılmışdır.

İşdə olan digər sənədlərlə müəyyən edilir ki, E.Dünyamalıyev məhkəməyə 06.05.2013-cü il tarixdə müraciət edərək, qətnamənin surətinin ona verilməsini xahiş etmiş və qətnamənin surəti ona 17.05.2013-cü il tarixdə rəsmi qaydada verilmişdir.

Bundan sonra, 19.06.2013-cü il tarixdə E.Dünyamalıyev ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək 16.10.2012-ci il tarixli 2(060)-3274/2012 sayılı qətnamədən apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün buraxılmış bir aylıq müddətin bərpa edilməsi barədə qərardad qəbul edilməsini xahiş etmiş və həmin ərizəni məhkəməyə 20.06.2013-cü il tarixdə təqdim etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 133-ci maddəsinə əsasən məhkəmə qanunla müəyyən edilmiş müddətin buraxılmasının səbəbini üzrlü hesab edərsə, işdə iştirak edən şəxsin ərizəsinə əsasən buraxılmış müddəti bərpa edir.

İddiaçı E.Dünyamalıyev apellyasiya şikayəti verilməsi üçün buraxılmış müddətin bərpa edilməsi barədə ərizəsini və birinci instansiya məhkəməsində verdiyi izahatını onunla əsaslandırılmışdır ki, qətnamənin surətini gec almışdır. Bundan başqa səhhətində olan problemlər və ailəsində baş verən bədbəxt hadisələr səbəbindən həmin qətnamədən apellyasiya şikayətini vaxtında verə bilməmişdir. Eyni zamanda qətnaməni aldıqdan sonra məsələnin məhkəmədən kənar həll edilməsinə çalışsa da bu mümkün olmamışdır. Bu səbəbdən də apellyasiya şikayətini vaxtında verməmişdir. Ona görə ərizəsinin təmin edilməsini, 16.10.2013-ci il tarixli qətnamədən

apellyasiya şikayəti verilməs üçün müddətin bərpa edilməsini məhkəmədən xahiş etmişdir.

Cavabdeh Z.Abdullayeva E.Dünyamalıyevin apellyasiya şikayəti vermək üçün buraxılmış müddətin bərpa edilməsinə dair ərizəsinə verdiyi etirazda və məhkəmədə verdiyi izahatında göstərmişdir ki, E.Dünyamalıyevin ərizəsində və izahatında üzrlü səbəb kimi göstərdikləri əsaslar tamam yalandır və həqiqətə uyğun deyil. E. Dünyamalıyev məhkəməyə təqdim etdiyi ərizəsinə bu iddiasını təsdiq edə bilən hər hansı rəsmi arayış əlavə etməmişdir. Bütün bunlar yalnız onun məhkəməni inandırmaq üçün yalan bəhanələridir. Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 16.10.2012-ci il tarixli qətnaməsi qəbul edildiyi tarixdən hazırki dövrə qədər iddiaçının hər hansı yaxın qohumu vəfat etməmişdir. Həmçinin bütün bu müddət ərzində dəfələrlə ona qarşı fiziki zorakılıqlar etmiş, bunların qarşısını almaq məqsədilə o. Dəfələrlə 102 polis xidmətinə müraciət etmişdir. Nəticədə onun barəsində polis tərəfindən törətdiyi əməlin istintaqı aparılmış və toplanmış materiallar Sumqayıt şəhər məhkəməsinə göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 263.6-cı maddəsinin tələbinə görə məhkəmə tərəfindən qərardad, işdə iştirak edən şəxslərin çəkişmə, hüquq bərabərliyi prinsipinin təmin edildiyi, bu Məcəlləyə müvafiq olaraq məhkəmə baxışının ümumi müddəalarına əməl olunduğu bir şəraitdə qəbul edilir.

Həmin Məcəllənin 264.0, 264.0.5-ci maddələrinin tələbinə görə isə ayrıca akt şəklində qəbul edilən qərardadda məhkəmənin gəldiyi nəticələrin səbəbləri və məhkəmənin rəhbər tutduğu qanunlara istinad edilməsi göstərilməlidir.

Birinci instansiya məhkəməsi iddiaçı E.Dünyamalıyevin hansı üzrlü səbəbdən qətnamədən apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətini ötürməsinin səbəbini araşdırmadan və gəldiyi nəticəni əsaslandırmadan E.Dünyamalıyevin ərizəsini təmin edərək Sumqayıt şəhər məhkəməsinin hazırki iş üzrə qəbul edilmiş 16 oktyabr 2012-ci il tarixli qətnaməsindən apellyasiya şikayəti verilməsi üçün buraxılmış müddətin bərpa edilməsi və mülki işin Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə

göndərilməsi barədə yuxarıda göstərilən qərardadı qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 372.1, 372.6, 372.7-ci maddələrinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə, işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır Apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin əsaslılığını onun düzünə və ya dolayısı ilə mübahisələndirilən hissəsində, şikayət qərarın ləğv edilməsinə yönəldikdə və ya apellyasiya şikayətində və ona etirazlarda ifadə olunmuş dəlillərə əsasən mübahisənin predmeti bölünməz olduqda işə tam yoxlayır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq, məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarına riayət etməsini yoxlayır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdeh Z.Abdullayevanın birinci instansiya məhkəməsinin qərdadından verdiyi şikayətin dəlillərini və eləcə də iddiaçı E.Dünyamalıyevin hansı üzrlü səbəbdən qətnamədən apellyasiya şikayətini qanunla müəyyən edilmiş vaxtda verə bilməməsini, ailəsində hansı bədbəxt hadisənin baş verməsini araşdırmamış, qəbul etdiyi qərardadda gəldiyi nəticəni əsaslandırmadan, birinci instansiya məhkəməsinin qərdadında göstərilənləri təkrarlanmaqla kifayətlənmiş, nəticədə prosessual hüquq normalarının tələblərini pozmuşdur.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərardadının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Həmin Məcəllənin 418.3-cü maddəsinin tələbinə əsasən prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması qətnamənin yaxud qərardadın ləğv edilməsi üçün o vaxt əsas ola bilər ki, bu pozuntu düzgün qətnamə qəbul edilməməsi ilə nəticələnsin və ya nəticələnmə bilsin.

Qeyd olunan Məcəllənin 418.4, 418.4.5-ci maddələrinin tələbinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin ... qərardadı şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq işə məhkəmə tərəfindən məhkəmə iclasının vaxtı və yeri barədə lazımı qaydada xəbər verilməmiş işdə iştirak etməli şəxslərdən hər hansı birinin iştirakı olmadan baxılmışsa ləğv edilməlidir.

Yuxarıda şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası 25 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə Z.H.Abdullayevanın kassasiya şikayətini təmin edərək Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının yuxarıda göstərilən 19 avqust 2013-cü il tarixli qərardadını ləğv etmiş və işi yenidən baxılması üçün Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə göndərmişdir.

Reyestrin məzmununun qeyri-dəqiqiliyi sübuta yetirilməyincə, həmin məzmunun həqiqiliyi və tamamlığı prezumpsiyası qüvvədədir. (Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 140-cı maddəsi)

Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 21 yanvar 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Nəsirova Mahirə Əsgər qızının cavabdehlər Nəsirov Ədalət Qara oğluna, Nəsirov Gəray Qara oğluna və İmişli rayon 2 sayılı Dövlət Notariat Kontoruna qarşı mənzilə dair alqı-satqı müqaviləsinin, qeydiyyat vəsiqəsinin etibarsız hesab edilməsi, etibarnamənin ləğv edilməsi, daşınmaz əmlakın miras kütləsinə daxil edilməsi və vəsiyyətnamə

üzrə miras əmlaka mülkiyyət hüququnun tanınması barədə iddia tələbləri rədd edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 7 may 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 21 yanvar 2013-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi MK-nın 1 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 7 may

2013-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İş materiallarından görünür ki, iddiaçı M.Ə.Nəsirova cavabdehlər Ə.Q.Nəsirova, G.Q.Nəsirova, İmişli rayon 2 saylı Dövlət Notariat Kontoruna qarşı məhkəmədə iddia qaldıraraq, mənzilə dair alqı-satqı müqaviləsinin, qeydiyyat vəsiqəsinin, dövlət reyestrindən çıxarışın etibarsız hesab edilməsi, etibarnamənin ləğv edilməsi, mənzilin miras kütləsinə daxil edilməsi, vəsiyyətnamə üzrə mənzilə mülkiyyət hüququnun tanınması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

M.Ə.Nəsirova öz iddia tələblərini bununla əsaslandırmışdır ki, Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Bakıxanov qəsəbəsi, Muxtar Fətəliyev küçəsi, 28 "b" saylı evin 27-ci mənzili onun mərhum əri - Nəsirov İlyas Qara oğlu tərəfindən əldə edilmişdir. Belə ki, onun əri İ.Q.Nəsirov 2000-ci ilin may ayında mənzil almaq üçün Rusiya Federasiyasının Tver şəhərindən Bakıya gəlmiş və yaxın dostu Hüseynov Eldar Hazar oğlunun ona tapdığı mənzilə baxıb bəyənmişdir. Bundan sonra o, mənzilin satıcısına beh şəklində 500 ABŞ dolları məbləğində pul vermişdir. Mənzilin satıcısı evin alqı-satqısını rəsmiləşdirməkdən ötrü zəruri olan sənədlərin hazırlanması üçün 3 ay vaxt istədiyindən əri İ.Q.Nəsirov qalan 13.000 ABŞ dolları məbləğində pulu dostu E.H.Hüseynova vermişdir. Bundan sonra öz aralarında olan razılışmaya əsasən E.H.Hüseynov ona verilmiş etibarnamə əsasında 08 avqust 2000-ci il tarixli 104447 sayılı alqı-satqı müqaviləsi əsasında bəyəndikləri mənzili formal olaraq ərinin qardaşı cavabdeh E.Q.Nəsirovun adına rəsmiləşdirmiş, bunun əsasında 14 sentyabr 2000-ci il tarixdə E.Q.Nəsirovun adına 049533 sayılı qeydiyyat vəsiqəsi alınmışdır. Alınan mənzildən faktiki olaraq onun ailəsi istifadə etmişlər. Əri İ.Q.Nəsirov 09 noyabr 2006-cı ildə vəfat etmişdir. İddiaçı hesab etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 340.1-ci maddəsinə görə hüquqi nəticələr yaratmaq niyyəti olmadan yalnız görünüş üçün bağlanmış əqd olduğuna görə həmin alqı-satqı müqaviləsi əhəmiyyətsiz hesab edilməli, həmin mənzil məhrum əri tərəfindən alındığına görə

onun mülkiyyəti hesab edilməli və miras kütləsinə daxil edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 140-cı maddəsinə əsasən reyestrin məzmununun qeyri-dəqiqliyi sübuta yetirilməyincə, həmin məzmunun həqiqiliyi və tamamlığı prezumpsiyası qüvvədədir.

İş materiallarından görünür ki, 1044470 sayılı 08 avqust 2000-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsi ilə satıcı S.A.Aslanova 3 otaqdan ibarət Bakı şəhəri, Bakıxanov qəsəbəsi, Fətəliyev küçəsində yerləşən 28 "b" saylı evin 27-ci mənzilini Ə.Q.Nəsirova 51.750.000 manata satmışdır. Alıcı Ə.Q.Nəsirovun əvəzinə İmişli rayonu Dövlət Notariat Kontoru tərəfindən verilən etibarnamə əsasında E.H.Hüseynov imza etmişdir. ÖM seriyalı 049533 № Qeydiyyat vəsiqəsini əsasən Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Bakıxanov qəsəbəsi, Fətəliyev küçəsində yerləşən 28 "b" saylı evin 27-ci mənzili tam mülkiyyət hüquqi ilə Ə.Q.Nəsirova məxsusdur.

İddiaçı M.Ə.Nəsirova öz iddia tələblərini bununla əsaslandırmışdır ki, Bakı şəhəri, Bakıxanov qəsəbəsi, Fətəliyev küçəsindəki 28 b saylı evin 27-ci mənzili 8 avqust 2000-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsi əsasında Ə.Q.Nəsirovun adına, onun mülkiyyəti kimi dövlət qeydiyyatına alınsa da həmin mənzil ilin may ayında əri İ.Q.Nəsirov tərəfindən ailəsinin yaşaması üçün alınmış, formal olaraq qardaşı Ə.Q.Nəsirovun adına rəsmiləşdirmişdir. Həmin müqavilə bağlanan zaman 8 avqust 2000-ci ildə qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin normalarına əsasən alqı-satqı müqaviləsi uydurma əqd kimi əhəmiyyətsiz hesab edilməlidir.

Bakı şəhəri, Bakıxanov qəsəbəsi, Fətəliyev küçəsindəki 28 b saylı evin 27-ci mənzili barədə S.A.Aslanova ilə Ə.Q.Nəsirov arasında bağlanmış alqı-satqı müqaviləsinin və bu müqaviləyə əsasən Ə.Q.Nəsirovun adına verilmiş qeydiyyat vəsiqəsinin etibarsız hesab edilməsi üçün hüquqi əsaslar müəyyən edilmədiyinə yəni həmin mənzilə dair reyestrin məzmununun qeyri-dəqiqliyi sübuta yetirilmədiyinə görə Sabunçu Rayon Məhkəməsi bu barədə M.Ə.Nəsirovanın iddiasını təmin etməmiş, apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirmədən saxlamışdır.

Valideynlərdən biri Azərbaycan Respublikası vətəndaşı olduğu halda, Azərbaycan Respublikasından kənar da doğulan uşağın vətəndaşlıq məsələsinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğun qiymət verilməlidir.

İddiaçı Fazil Yahya oğlu Osmanov cavabdehlər - Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinə (DMX) və Bakı şəhər Nəsimi rayon Polis İdarəsinə qarşı 01 iyul 1994-cü il təvəllüdlü Fidan Fazil qızı Osmanovanın şəxsiyyət vəsiqəsi ilə təmin edilməsi və bunun üçün müvafiq sənədlərin hazırlanmasının cavabdehlərə həvalə edilməsi barədə iddia ərizəsi ilə 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə (bundan sonra mətdə birinci instansiya məhkəməsi) müraciət etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 10 iyul 2012-ci il tarixli iclasında 01 iyul 1994-cü il təvəllüdlü Fidan Fazil qızı Osmanovanın 18 yaşı tamam olduğundan iddiaçı Fazil Yahya oğlu Osmanov əsl iddiaçı Fidan Fazil qızı Osmanova (bundan sonra mətdə iddiaçı) ilə əvəz edilmişdir.

Eyni zamanda iddiaçı həmin tarixdə iddianın dəyişdirilməsi barədə ərizə ilə məhkəməyə müraciət edib Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin 30.04.2012-ci il tarixli məktubunun etibarsız hesab edilməklə, ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsinin Bakı şəhər Nəsimi rayon Polis İdarəsinə həvalə edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 16 iyul 2012-ci il tarixli qərarı ilə iddia tələbi təmin edilmişdir.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan cavabdeh apelyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 16 iyul 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələblərinin isə təmin edilməməsi barədə qərar çıxarılmasını məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişdir.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının (bundan sonra mətdə apelyasiya instansiyası məhkəməsi) 18 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin 16 iyul 2012-ci il

tarixli qərarı ləğv edilmiş və iş üzrə yeni qərar qəbul edilərək iddia tələbi təmin olunmamışdır.

İnzibati işin materiallarından görünür ki, İddiaçı 01 iyul 1994-cü il tarixdə Gürcüstan Respublikasının Marneuli rayonunun İlmizli kəndində, milliyyətə azərbaycanlı olan F.Y.Osmanov və R.M.Yusubovanın birgə nikahlarından doğulmuşdur.

Bakı şəhər Nəsimi rayon Polis İdarəsi tərəfindən 13 aprel 2012-ci il tarixli 9/13-3972 sayılı məktubla iddiaçının Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına mənsubiyyətinin müəyyən edilməsi məqsədilə Nəsimi rayon Pİ-nin Q və ŞVŞ-si tərəfindən toplanmış sənədlər Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinə göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin 30 aprel 2012-ci il tarixli məktubu ilə 01 iyul 1994-cü ildə Gürcüstanda anadan olmuş iddiaçının 30 sentyabr 2008-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmadığına müəyyən edildiyi bildirilmişdir.

İddiaçı hazırkı iddia ilə məhkəməyə müraciət etmiş və iş üzrə yuxarıda qeyd edilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

İddiaçı apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından narazı qalaraq Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasına kasasiya şikayəti vermiş, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilib iddia tələbinin təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kasasiya şikayətində qeyd edilmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi qərarını əsaslandırılmamış, işin hallarını tam hüquqlu məhkəmə kimi araşdırmamış, qərarını maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması ilə qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsində təsbit

olunmuşdur ki, Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır. Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır. Valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır.

“Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə görə də Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsinə görə, Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır. Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır. Valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır.

Həmin Qanunun 2-ci maddəsinə əsasən isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 53-cü maddəsinin I hissəsinə görə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı heç bir halda Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından məhrum edilə bilməz.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd edilən konstitusion normalara istinad etməmiş, “Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında” və “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanun müddəalarına istinad etmiş, lakin sonuncu Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin iddiaçıya şamil olunmasına lazımi hüquqi qiymət verməmişdir.

“Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin tələbinə görə bu qanunun qüvvəyə mindiyi gündə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olmuş şəxslər, o şərtlə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sayılırlar ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı bu Qanunun qüvvəyə mindiyi gündə Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olsun.

İşin faktiki hallarından da görünür ki, iddiaçı Gürcüstanda anadan olsa da, faktiki olaraq atası Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olduğu üçün o da, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı hesab edilir və həmçinin “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanun qüvvəyə minənədək Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayış yeri olmuş və bu gün də yaşayır.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçının vəkili İ.Cavadov kasasiya şikayətində qeyd edilənlərə uyğun çıxış edərək bildirmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasına yol vermiş və bunun nəticəsində qanuna uyğun olmayan qərar qəbul edilmişdir. Bu səbəbdən də o, kasasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apelyasiya instansiyası məhkəməsinin 18 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələblərinin təmin olunması barədə qərarın qəbul edilməsini Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasından xahiş etmişdir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçı F.Osmanova da, onun vəkili İ.Cavadovun çıxışına uyğun izahat verərək, kasasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apelyasiya instansiyası məhkəməsinin 18 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələblərinin təmin olunması barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İşdə iştirak edən şəxslər məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilməsinə baxmayaraq, cavabdehin nümayəndəsi məhkəmə iclasına gəlmədiyi üçün iş onun iştirakı olmadan baxılmışdır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası məruzəçi hakimin məruzəsini, iddiaçının, onun vəkilinin, izahat və çıxışlarını dinləyib, işin faktiki hallarının qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğunluğunu yoxlayaraq hesab etmişdir ki, aşağıdakılara əsasən iş üzrə iddiaçının kasasiya şikayəti qismən təmin olunmalı, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə qərarı ləğv edilib iş təkrar baxılması üçün apelyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 91-ci maddəsinə

əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası Azərbaycan Respublikası İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, hər bir halda kasasiya instansiyası məhkəməsi baxılan mübahisəyə maddi və prosessual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb, apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib-edilməməsini də yoxlamalıdır.

İddianın təmin edilməsi barədə birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv edib iddianı rədd edərəkən apelyasiya instansiyası məhkəməsi əsasən ona istinad etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən maddi hüquq normaları səhv təfsir olunmuş, məhkəmənin gəldiyi nəticə işin həqiqi hallarına uyğun olmamışdır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi “Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında” qanunun 4-cü maddəsinə istinadən hesab etmişdir ki, şəxsiyyət vəsiqəsi yalnız Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına, həm də, onların bu barədə qeydiyyat orqanına təqdim etdikləri təsdiqedicə sənədlər əsasında verilir. Buna baxmayaraq iddiaçının Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına mənsubiyyəti müəyyən edilmir, çünki o, Gürcüstan Respublikasında anadan olmuşdur. Bundan başqa iddiaçının Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olması onun Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılmasına əsas vermir.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi həmçinin “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsinə istinad etmişdir ki, həmin maddənin tələbinə görə də -1) bu qanunun qüvvəyə mindiyi gündək Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olmuş şəxslər, o şərtlə ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı bu

Qanunun qüvvəyə mindiyi gündək Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olan; 2) 1992-ci il yanvarın 1-dək Azərbaycan Respublikasının və ya başqa dövlətin vətəndaşı olmayan, lakin Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olan şəxslər; 3) 1988-ci il yanvarın 1-dən 1992-ci il yanvarın 1-dək Azərbaycan Respublikasının ərazisində məskunlaşmış qaçqınlar; 4) bu qanuna müvafiq surətdə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığını əldə etmiş şəxslər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sayılırlar.

Həmin maddənin 2-ci hissəsinə görə də, bu maddənin birinci hissəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş şəxslər o halda Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə edirlər ki, bu qanunun qüvvəyə mindiyi gündən bir il müddətində Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına qəbul edilmək haqqında ərizə ilə müraciət etsinlər.

Bu baxımdan apelyasiya instansiyası məhkəməsi belə nəticəyə gəlmişdir ki, iddiaçı “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun qeyd edilən maddəsi ilə əhatə olunan şəxslər sırasına düşür. Belə ki, qeyd edilən maddənin 1-ci bəndinin tələbinə əsasən qanun qüvvəyə minənədək Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı olması şərti ilə, iddiaçının Azərbaycan Respublikasında olması şərti mövcud olmalı idi. Onun işə Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı olsa da və valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılsa belə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olması halı müəyyən edilmir, çünki, birincisi, yuxarıda qeyd edildiyi kimi o, Gürcüstan Respublikasında anadan olmuşdur, ikincisi, onun valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı (digəri əcnəbi) olduğu halda, o, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmədiyindən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılmır. Valideynlərdən birinin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olması işə uşağın birbaşa Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Apelyasiya instansiya məhkəməsi bu qənaətini onunla əsaslandırmışdır ki, “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 21-ci maddəsinin birinci abzasının tələbinə görə valideynlərdən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş şəxsdirsə, digəri isə əcnəbidirsə, uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş valideynin vəsatəti və əcnəbi valideynin razılığı ilə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə edə bilər.

İşin hallarından da görünürdü ki, kimi yetkinlik yaşına çatana qədər iddiaçının Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olan valideyninin müvafiq icra hakimiyyətinə ünvanlanmış belə bir vəsatəti (əcnəbi valideynin isə buna razılığı) olmamışdır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası apelyasiya instansiyası məhkəməsinin gəlmiş olduğu bu nəticə ilə razılaşmamış və bununla əlaqədar aşağıdakıların qeyd edilməsini zəruri hesab etmişdir.

Bu kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi maddi hüquq normalarının düzgün tətbiq etməmiş və onları səhv təfsir etmişdir.

Belə ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi belə qənaətə gəlmişdir ki, qeyd edilən maddənin 1-ci bəndinin tələbinə əsasən (söhbət “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsindən gedir) qanun qüvvəyə minənədək Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı olması şərti ilə, iddiaçının Azərbaycan Respublikasında olması şərti mövcud olmalı idi. İddiaçının isə Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı olsa da və valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılsa belə, onun Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olması halı müəyyən edilmir, çünki, birincisi, o, Gürcüstan Respublikasında anadan olmuşdur. İkincisi, onun valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olduğu halda, o, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etməmişdir. Valideynlərdən birinin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olması isə, uşağın birbaşa Azərbaycan Respublikasının

vətəndaşlığını əldə etməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Məhkəmə kollegiyası apelyasiya instansiyası məhkəməsinin hazırkı mübahisənin həlli baxımından “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsinə istinad etməsini düzgün hesab etməmişdir ona görə ki, Qanunun qeyd edilən maddəsi o şəxslərə şamil oluna bilər ki, həmin şəxslər “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci hissəsində (4 bənd üzrə) sadalanan əsasların təsiri altına düşmüş olsunlar.

Hazırkı iş üzrə iddiaçı barəsində Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin 1-ci bəndinin tələbləri tətbiq oluna bilməzdi həm də ona görə ki, qeyd edilən Qanun qəbul edilərkən (30 sentyabr 1998-ci il), iddiaçı azyaşlı olmuş, onun yaşayış və qeydiyyat yeri valideynlərinin yaşayış və qeydiyyat yerləri olmuş və onun valideynlərindən kənarında olması iş materiallarından görünür.

Digər tərəfdən, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin “onun valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olduğu halda, o, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etməmişdir. Valideynlərdən birinin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olması isə, uşağın birbaşa Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etməsi kimi qiymətləndirilə bilməz” qənaəti də məhkəmə kollegiyası tərəfindən əsaslı sayılmamışdır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasında birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsinə görə, Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

Göründüyü kimi, Konstitusiyanın qeyd edilən normasında valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan

şəxsin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olması təsbit olunmuşdur və bu müddəanın başqa formada təfsir edilməsi yolverilməzdir.

Bundan başqa, qüvvədə olan qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığının əldə edilməsinin müxtəlif yollarını (üsullarını) müəyyən etmişdir ki, bunlardan bir də “vətəndaşlığın əldə edilməsi” üsuludur və bu məsələlər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 30 avqust tarixli, 189 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı məsələlərinə baxılması və onların həll qaydaları haqqında” Əsasnamə ilə tənzimlənir.

Bu baxımdan kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, hazırkı mübahisənin tam, obyektiv və düzgün həll edilməsi üçün iddiaçının atasının 1990-cı ildə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olub-olmaması və ya onun (atanın) Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını sonradan əldə edib-etməməsi məsələsi araşdırılmalı və bunun nəticəsindən

asılı olaraq mübahisəyə hüquqi qiymət verilməlidir.

Azərbaycan Respublikası İPM-nin 96.5.1-ci maddəsinin tələbinə görə də, mübahisə ilə bağlı apellyasiya instansiyası məhkəməsində icraat zamanı yol verilmiş ciddi prosessual pozuntular səbəbindən əhəmiyyətli sayda və ya geniş həcmdə sübutların araşdırılması tələb olunduqda Ali Məhkəmə mübahisə edilən qərarı ləğv etməyə və işi təkrar baxılması üçün müvafiq apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərməyə haqlıdır.

Beləliklə, Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası yuxarıda qeyd edilənlərə əsaslanıb belə nəticəyə gəlmişdir ki, iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının gəlmiş olduğu nəticə qüvvədə olan maddi və prosessual hüquq normaları baxımından düzgün olmamış və buna görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 18 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ləğv edilməklə iş təkrar apellyasiya baxışına göndərilmişdir.

CINAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Mülkiyyətçinin razılığı ilə daşınmaz əmlakın ipotekaya qoyulmasından sonra bunun əsasında bankdan özü üçün kredit götürmüş şəxsin əmlak vəziyyəti səbəbindən kreditin bir hissəsini qaytarmaması həmin əmlakın sahibinə qarşı dələduzluq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 06 mart 2013-cü il tarixli hökmü ilə Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2 və 313-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə 2 (iki) il müddətə bank sistemində rəhbər və məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 8 (səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 313-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçməsi ilə əlaqədar, CPM-nin 44.2.1-ci maddəsində göstərilən əsaslarla ona cəza təyin edilməmişdir.

Həmin hökmlə Abdullayev Amil Maqsim oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2 və 320.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə 7 (yeddi) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçməsi ilə əlaqədar, CPM-nin 44.2.1-ci maddəsində göstərilən əsaslarla ona cəza təyin edilməmişdir.

Hökmə əsasən Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu "Kapital Bank" ASC-nin Strateji Planlaşdırma Şöbəsinin rəisi vəzifəsində işləyərkən tamah niyyəti ilə vəzifə saxtakarlığı törətməklə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə Abdullayev Amil Maqsim oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, sonuncunun ipoteka krediti alması üçün qanunla müəyyən olunmuş müvafiq rəsmi sənədlərinin olmadığını bilib həmin sənədləri saxta yolla hazırlayacağı barədə Amil Abdullayevlə razılaşıaraq onun qayınatası Məhəmməd Əhmədova məxsus mənzilini "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nə girov qoymaqla 44000 (qırxdörd min) manat kreditin götürülməsi üçün Amil Abdullayevin guya, "Amur" MMC-də işləməsi və əmək haqqının 980 manat olması barədə 18 yanvar 2011-ci il

tarixli arayışı, bununla bağlı əmək kitabçasının surətini və sonuncunun "Nur" MTK-nin Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu ərazisində inşa etdiyi yaşayış binasında mənzil alması və 44000 manat borcunun olmasına dair hüquq verən rəsmi sənədin 27 yanvar 2011-ci il tarixli arayışın məzmununa kompüter-texniki vasitələrdən istifadə edərək tamah niyyəti ilə bilə-bilə yalan məlumatlan daxil edib, həmçinin özündə olan "Nur" MTK və "Amur" MMC-nin sənədlərindəki möhür əkslərini skaner qurğusu vasitəsilə həkk etməklə qanunsuz hazırlayıb imzalayaraq Amil Abdullayevə vermişdir. Abdullayev Amil Maqsim oğlu isə "Nur" mənzil tikinti kooperativindən mənzil alması barədə saxta maliyyə arayışını Məhəmməd Əhmədova təqdim edib onun yaşadığı mənzili girov qoyaraq götürüləcək kreditlə ailəsi üçün mənzil alacağına inandıraraq razılıqlarını almışdır. Bundan sonra isə Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nin Yasamal filialının İpoteka Şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyən Əmir Çıraqlıyevlə münasibətlərindən istifadə edərək ondan Amil Abdullayevin adına ipoteka kreditinin verilməsini xahiş edib, sonuncunu Əmir Çıraqlıyevin iş yerinə göndərərək nəticədə kreditin götürülməsi üçün sənədlər üzrə müvafiq rəsmiləşdirmə aparılmaqla qeyd olunan bankla Amil Abdullayevin arasında kredit müqaviləsinin bağlanılmasına nail olaraq, etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə birlikdə özgəyə məxsus külli miqdarda, yəni 44000 (qırxdörd min) manat pulu ələ keçirib dələduzluq etmişlər.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 iyul 2013-cü il tarixli qərarı ilə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 06 mart 2013-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, məhkumlar F.İ.Bəxtiyarovun və A.M.Abdullayevin, hər birisinin barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 62.1-ci

maddəsi tətbiq edilməklə onlara ayrı-ayrılıqda təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 2 (iki) ilədək endirilmiş, məhkumların müdafiəçilərinin apellyasiya şikayətləri isə təmin olunmamışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu qərarından narazı qalan F.İ.Bəxtiyarovun müdafiəçisi vəkil V.F.Bayramov və A.M.Abdullayevin müdafiəçisi vəkil C.Y.Cavadov kassasiya şikayətləri verərək müdafiəçi V.F.Bayramov qərarın dəyişdirilərək məhkum F.İ.Bəxtiyarovun barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 70-ci maddəsi tətbiq edilməklə cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsi haqqında qərar çıxarılmasını, müdafiəçi C.Y.Cavadov isə həmin qərarın ləğv edilməsini və A.M.Abdullayevin əməlinə Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsinin tərkibi olmadığına görə cinayət işinin icraatına bəraət verici əsaslarla xitam verilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Müdafiəçi B.F.Bayramov kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, qanun işin müstəsna anlayışını müəyyən etmir, ona görə də, belə halların mövcudluğu məhkəmə tərəfindən müəyyən edildiyindən, onlar konkretləşdirilməli və müstəsna hal kimi qiymətləndirilməsinin səbəbləri hökmdə əsaslandırılmalı, bu halı müəyyən edərək məhkəmə həm cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı halları, həm də bu halların məcmusunu, yəni cinayətin motivi və məqsədi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolunu, təqsirkarın şəxsiyyətini xarakterizə edən məlumatları qiymətləndirməlidir. Müdafiəçi hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü dəyişdirib məhkumun barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 62.1-ci maddəsinə tətbiq edərək F.İ.Bəxtiyarova təyin olunmuş verilən cəzanın müddətini azaltsa da, həmin qərarı tam ədalətli saymaq olmaz. Məhkum F.İ.Bəxtiyarovun vurulan ziyanı tam ödəməsi, himayəsində iki azyaşlı uşağının olması, məcburi köçkün olması nəzərə alınsa da, ona azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi, onun və ailəsinin ağır məhrumiyətlər yaşamasına səbəb olmuşdur.

Müdafiəçi C.Y.Cavadov kassasiya şikayətini belə əsaslandırmışdır ki, məhkum A.M.Abdullayevin əməllərində CM-nin 178-ci maddəsinin tərkibi yoxdur. Hər iki məhkəmə bunu təsdiq edən hallara qiymət vermədən faktiki olaraq təqribən notariat funksiyasını həyata keçirərək prokurorluqdan daxil olan ittiham aktını təsdiq etmiş, müdafiə tərəfinin vəsatətlərinə münasibət bildirməmiş, bununla da ədalətli araşdırma prinsipini pozmuş, əməlinə cinayət tərkibi olmayan şəxsləri qanunsuz azadlıqdan məhrum etmişdir. Belə ki, CM-nin 178.1-ci maddəsinə əsasən dələduzluq, yəni etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə hərəkətləri bu cinayətin tərkibini yaradır. Dələduzluq əmlak və ya əmlak hüquqlarının ələ keçirilməsini nəzərdə tutur, bu hallar cinayətin əsas təsvif edici əlamətidir. Konkret halda isə hər iki məhkum Əhmədov Məhəmməd Qurban oğlunun 44000 manat pulunu ələ keçirməmişlər və həmin pul Azərbaycan Beynəlxalq Bankına məxsus olmuşdur, lakin bankdan da pul əvəzsiz olaraq deyil, borc-kredit müqaviləsi üzrə götürülmüş və pulun 100 faizi banka qaytarılmışdır. Eyni zamanda təqsirləndirilən şəxs Amil Abdullayevin pul götürülən zaman onu qaytarmamaq niyyəti olmamış və 8 ay kreditin bir hissəsi razılığa əsasən onun və qayını Elşad Əhmədov tərəfindən ödənilmişdir. Bundan başqa, məhkəmədə mübahisəsiz olaraq müəyyən edilmişdir ki, zərərçəkmişin və onun ailə üzvlərinin götürülən kreditin təyinatı ilə bağlı dəqiq məlumatları olmuş, pulun bir hissəsini zərərçəkmişin oğlu Elşad Əhmədov götürmüşdür. Eyni zamanda iş üzrə mülki iddia verilmədiyi və zərərçəkmiş kimi Azərbaycan Beynəlxalq Bankı tanınmadığı halda 300 manat pulun həmin bankın xeyrinə tutulması bir daha təsdiq edir ki, A.M.Abdullayev zərərçəkmiş hesab olunan Məhəmməd Əhmədovun hər hansı əmlakını və ya əmlak hüquqlarını ələ keçirməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası işin materiallarını öyrənib, kassasiya şikayətlərinin dəlillərini araşdırıb, kassasiya şikayətlərinin təmin olunmaması barədə dövlət ittihamçısının, kassasiya şikayətlərinin təmin olunması barədə isə müdafiəçilərin çıxışlarını dinləyib hesab

etmişdir ki, aşağıda göstərilənlərə əsasən kassasiya şikayətləri təmin olunmalıdır.

İlk növbədə kassasiya kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 419-cu maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayəti və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquqi məsələlər üzrə cinayət və cinayət prosessual qanun normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır. Kassasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmetini qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktları təşkil etdiyindən, bu instansiyada işin halları araşdırılmır, yeni sübutlar təqdim edilmir və mövcud sübutlara hüquqi qiymət verilmir. Kassasiya qaydasında hökm və ya qərarın qanuniliyi, başqa sözlə birinci və ya apellyasiya instansiyası məhkəməsində işə baxılarkən və mübahisə edilən hökm və ya qərar qəbul edilərkən maddi və ya prosessual normalara, yəni cinayət qanununun və CPM-nin normalarının tələblərinə əməl edilib edilməməsi yoxlanılır.

Həmin Məcəllənin 419.11-ci maddəsinin tələblərinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və ya apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Qanunun yuxarıda göstərilən tələblərinə uyğun olaraq kassasiya kollegiyası apellyasiya məhkəməsinin həmin normalara riayət etməsini yoxlayaraq qeyd etmişdir ki, məhkəmələr Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğluna CM-nin 313-cü, Abdullayev Amil Maqsim oğluna isə CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittihamlar üzrə nəticəyə gələrkən hansı sübutlara əsaslanmalarını, bu sübutlara hansı səbəblərdən üstünlük vermələrini müvafiq olaraq hökm və qərarla göstərmişlər. Məhkəmə kollegiyası məhkum Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğluna CM-nin 313-cü, Abdullayev Amil Maqsim oğluna CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittihamlar üzrə əməllərinə dair məhkəmələrin gəldiyi nəticənin iş materiallarına, o cümlədən sübutların məcmusuna və işin faktiki hallarına tam uyğun olmasını, məhkumların təqsiri müəyyən

edilərkən sübutların Azərbaycan Respublikası CPM-nin 144-146-cı maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq qiymətləndirilməsini nəzərə alaraq həmin nəticəni əsaslı hesab etmişdir.

Kassasiya şikayətlərində də göstərilmiş maddələrlə məhkumların təqsirlilik məsələsi mübahisələndirilməmişdir.

A.M.Abdullayev müdafiəçisi C.Y.Cavadovun kassasiya şikayətinin əsas dəlili məhkumların əməllərində dələduzluq cinayətinin tərkibinin olmamasıdır.

Bununla bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, CM-nin 178-ci maddəsinin dispozisiyasına görə, etibardan sui-istifadə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə dələduzluq cinayəti hesab olunur.

Təqsirləndirilən şəxslərə qarşı irəli sürülmüş ittihama görə Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu "Kapital Bank" ASC-nin Strateji Planlaşdırma Şöbəsinin rəisi vəzifəsində işləyərkən tamah niyyəti ilə vəzifə saxtakarlığı törətməklə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə Abdullayev Amil Maqsim oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, sonuncunun ipoteka krediti alması üçün qanunla müəyyən olunmuş müvafiq rəsmi sənədlərinin olmadığını bilib həmin sənədləri saxta yolla hazırlayacağı barədə Amil Abdullayevlə razılaşaraq onun qayınatası Məhəmməd Əhmədova məxsus mənzilini "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nə girov qoymaqla 44000 (qırx dörd min) manat kreditin götürülməsi üçün Amil Abdullayevin guya, "Amur" MMC-də işləməsi və əmək haqqının 980 manat olması barədə 18 yanvar 2011-ci il tarixli arayışı, bununla bağlı əmək kitabçasının surətini və sonuncunun "Nur" MTK-nın Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu ərazisində inşa etdiyi yaşayış binasında mənzil alması və 44000 manat borcunun olmasına dair hüquq verən rəsmi sənədin 27 yanvar 2011-ci il tarixli arayışın məzmununa kompüter-texniki vasitələrdən istifadə edərək tamah niyyəti ilə bilə-bilə yalan məlumatlan daxil edib, həmçinin özündə olan "Nur" MTK və "Amur" MMC-nin sənədlərindəki möhür əkslərini skaner qurğusu vasitəsilə həkk etməklə qanunsuz hazırlayıb imzalayaraq Amil Abdullayevə vermişdir.

Abdullayev Amil Maqsim oğlu isə "Nur" mənzil tikinti kooperativindən mənzil alması barədə saxta maliyyə arayışını Məhəmməd Əhmədova təqdim edib onu yaşadığı mənzili girov qoyaraq götürüləcək kreditlə ailəsi üçün mənzil alacağına inandıraraq razılıqlarını almışdır. Bundan sonra isə Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nin Yasamal filialının İpoteka Şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyən Əmir Çıraqlıyevlə münasibətlərindən istifadə edərək ondan Amil Abdullayevin adına ipoteka kreditinin verilməsini xahiş edib, sonuncunu Əmir Çıraqlıyevin iş yerinə göndərərək nəticədə kreditin götürülməsi üçün sənədlər üzrə müvafiq rəsmiləşdirmə aparılmaqla qeyd olunan bankla Amil Abdullayevin arasında kredit müqaviləsinin bağlanılmasına nail olaraq, etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə birlikdə özgəyə məxsus külli miqdarda, yəni 44000 (qırx dörd min) manat pulu ələ keçirib dələduzluq etmişlər.

Əvvəla, bu şəkildə elan olunmuş ittiham nəzərdən keçirilərkən Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu və Abdullayev Amil Maqsim oğlunun konkret olaraq kimə qarşı dələduzluq cinayəti törətmələri aydın olmur. Əgər dələduzluq cinayəti A.Abdullayevin qayınatası Məhəmməd Əhmədova qarşı törədilmiş hesab edilsə, onda CPM-nin 87-ci maddəsinin təhlil edilməsi zərurəti yaranır.

CPM-nin 87.1-ci maddəsinə əsasən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində fiziki şəxsə birbaşa mənəvi, fiziki və ya maddi ziyan vurulmasına kifayət qədər əsaslar olduqda o, zərərçəkmiş şəxs qismində tanınır. İşdən görünür ki, istintaq orqanı tərəfindən Məhəmməd Əhmədov zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmışdır. Lakin, işin materiallarında M.Əhmədova F.İ.Bəxtiyarov və ya A.M.Abdullayev tərəfindən birbaşa ziyan vurulmasını sübut edən heç bir hal yoxdur.

Belə ki, toplanmış və məhkəmə iclasında araşdırılmış sübutlara əsasən, A.Abdullayev qayınatası M.Əhmədova bankdan kredit götürməsi üçün sonuncuya məxsus mənzilinin banka girov qoyulmasını təklif etmiş, M.Əhmədov da onunla razılıqlara ailə üzvləri ilə əvvəl notariat kontoruna gedərək mənzilin ipotekaya qoyulmasına razılıqlarını

almış, sonra isə Beynəlxalq Bankın Yasamal filialında bankla 1 fevral 2011-ci il tarixli 86 İK/11 sayılı ipoteka müqaviləsi bağlamışdır. Həmçinin, həmin tarixdə bankın filialı ilə Amil Abdullayev arasında kredit müqaviləsi bağlanmış və sonuncuya 1 fevral 2036-cı il tarixə kimi ayda 339,60 manat qaytarmaq şərti ilə 44 min manat məbləğində kredit verilmişdir. Amil Abdullayev kredit aldıqdan sonra səkkiz ay ərzində ayda 339,60 manat məbləğində kredit borcunu banka ödəmişdir. Sonradan banka ödəmələr dayandırıldığından bu barədə kredit alana və mənzili ipoteka qoyan M.Əhmədova bildiriş göndərildikdə M.Əhmədov mənzili itirəcəyindən ehtiyatlanaraq, əvvəl bankla bağladığı ipoteka müqaviləsinin mülki mühakimə icraatı qaydasında etibarsız hesab edilməsi məqsədilə məhkəmədə iddia qaldırmış, sonra isə 13 iyun 2012-ci il tarixdə, yəni kredit götürüldəndən 1 il 4 ay keçəndən sonra kürəkəni Amil Abdullayevin onu aldatdığını bildirərək Daxili İşlər Nazirinə ərizə yazmışdır.

F.İ.Bəxtiyarovun və A.M.Abdullayevin, hər birisinin ayrı-ayrılıqda həm ibtidai araşdırma zamanı, həm də məhkəmələrdə verdikləri ifadələrindən görünür ki, onların zərərçəkmiş hesab edilmiş M.Əhmədova qarşı dələduzluq cinayəti törətməklə onun mənzilini ələ keçirmək niyyətləri olmamışdır. İşdən də görünür ki, zərərçəkmiş şəxsin nə mənzili, nə də başqa əmlakı təqsirləndirilən şəxslərin mülkiyyətinə keçməmişdir və keçə də bilməzdi. Zərərçəkmişin mənzili özünün könüllü razılığı ilə yalnız ipotekaya qoyulmuşdu və gələcəkdə yalnız mülki qanunvericiliyə uyğun olaraq onun mülkiyyətindən çıxı bilərdi.

İş materiallarına əsasən, hələ birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə baxışı zamanı A.M.Abdullayevin götürdüyü kredit banka qaytarıldığından məhkəmənin hökmü ilə M.Əhmədova məxsus olan mənzil girovdan azad edilmişdir.

Göründüyü kimi, F.İ.Bəxtiyarovun və A.M.Abdullayevin əməlləri nəticəsində zərərçəkmiş hesab edilmiş M.Əhmədova birbaşa mənəvi və ya maddi ziyan vurulmasını təsdiq edən kifayət qədər əsaslar yoxdur.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, əgər dələduzluq cinayətinin banka qarşı törədildiyi

iddia edilirsə, bu halda da hər hansı bir ziyandan söhbət gedə bilməz. İşdən də görünür ki, Azərbaycan Beynəlxalq Bankın Yasamal filialı zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmamışdır və tanına da bilməzdi, həmin filiala ipoteka krediti almaq üçün müraciət etmiş A.M.Abdullayevə qanunvericiliyə uyğun şəkildə kredit vermiş, kredit müqaviləsinə əsasən yaranmış öhdəliyinin təminatı kimi isə M.Əhmədova məxsus mənzili ipotekaya götürmüşdür. A.M.Abdullayev krediti aldıqdan sonra səkkiz ay ərzində ayda 339,60 manat məbləğində kredit borcunun faizlərini banka ödəmiş, sonra isə maliyyə çətinliyi və sair səbəblərdən banka ödəmələri dayandırmışdır.

İş materiallarında A.Abdullayevin kredit müqaviləsi ilə 300 ay müddətə faizlər ödənilmək və təminatlılıq əsasında götürdüyü 44 min manat pulu ələ keçirmək niyyətində olmasını da təsdiq edən heç bir mötəbər sübut yoxdur.

Ümumiyyətlə, bankla Amil Abdullayev arasında yaranmış münasibətlərin mülki xarakterli olması onların arasında bağlanmış müqavilədən irəli gəlir. İşin materiallarında olan Amil Abdullayevlə bank arasında bağlanmış 1 fevral 2011-ci il tarixdə 86 İK/11 sayılı kredit müqaviləsindən görünür ki, müqavilədə kreditorla borcalanın hüquq və vəzifələri, məsuliyyəti və digər şərtlər nəzərdə tutulmuşdur. Həmçinin, yekun müddələrdə tərəflər arasında bu müqavilənin icrası ilə əlaqədar olan mübahisələrin qarşılıqlı razılıqla, qarşılıqlı razılıqla həll edilə bilməyən mübahisələrin isə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi əsasında məhkəmə tərəfindən həll edilməsi göstərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 125-ci maddəsinin 7-ci bəndinə əsasən məhkəmə icraatı həqiqətin müəyyən edilməsini təmin etməlidir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 21.2-ci maddəsinə görə, şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir, ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilir.

Həmin Məcəllənin 21.3-cü maddəsinə əsasən isə, cinayət törədilməsində

təqsirləndirilən şəxs özünün təqsirsiz olmasını sübuta yetirməyə borclu deyildir. İttihamı sübuta yetirmək, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəsi üçün irəli sürülən dəlilləri təkzib etmək vəzifəsi ittiham tərəfinin üzərinə düşür.

CM-nin 7.1-ci maddəsinə əsasən, yalnız törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) və onun nəticələrinə görə təqsiri müəyyən olunmuş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilər.

Həmin Məcəllənin 3-cü maddəsinin tələblərindən görünür ki, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 349.3-cü maddəsinə əsasən məhkəmənin hökmü qanuni və əsaslı olmalıdır.

Həmin Məcəllənin 349.5.1-ci maddəsinə görə isə məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir.

“Məhkəmə hökmü haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 sayılı qərarının 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş tövsiyələrdən göründüyü kimi, CPM-nin 351.2-ci maddəsinə əsasən ittiham hökmü mülahizələrə əsaslanma bilməz. İttiham hökmü iş üzrə baş vermiş bütün rəvayətlər təhqiq edildikdən, bütün mövcud ziddiyyətlər aydınlaşdırılıb qiymətləndirildikdən sonra, mötəbər sübutlar əsasında çıxarılmalıdır.

“Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 31 yanvar 2002-ci il tarixli qərarının 1-ci bəndinə əsasən etibardan sui-istifadə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə o halda dələduzluq hesab edilir ki, təqsirləndirilən şəxsin niyyəti, əmlakı ələ keçirərkən və ya əmlak hüquqları əldə edilərkən, hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsinə deyil, özgənin əmlakını əvəzsiz və qanunsuz olaraq öz mülkiyyətinə keçirilməsinə və yaxud əmlak hüquqları əldə etməsinə yönəlmiş olsun.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, A.Abdullayevin qayınatasına məxsus mənzili ipotekaya qoydurmaqla və bankdan kredit olaraq pul götürməklə niyyəti nə qayınatasının mənzilini ələ keçirmək (heç bu mümkün də deyil, çünki mənzil banka girov qoyulur), nə də bankdan kredit götürdüyü pulu mənimsəmək (bankdan pul müqavilə əsasında müəyyən şərtlərlə verilmişdir) niyyətində olması sübuta yetirilməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, işə baxan məhkəmələr Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu və Abdullayev Amil Maqsim oğluna Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittiham üzrə ittiham hökmü çıxarmaqla səhv nəticəyə gəlmişlər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət-hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosesual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir. Cinayətin tövsifi mühüm sosial və hüquqi əhəmiyyətə malikdir. Tövsif CM-də müəyyən edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından, cinayət qanununu tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər tərəfindən həyata keçirilən mühüm məntiqi proses olub, onun yekununda konkret sosial hadisəyə, cəmiyyət üçün təhlükəli olan insan davranışına hüquqi qiymətin verilməsidir. Bu isə ilk növbədə işin faktiki hallarının hərtərəfli öyrənilməsini, cinayət hüquq normasının düzgün seçilməsini və onun məzmununun izah edilməsini tələb edir.

Həmin qərarla həmçinin nəzərə çatdırılmışdır ki, hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin

edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsin məsuliyyətdən kənar qalmasına, cəzanın düzgün olmayan tətbiqinə səbəb ola bilər. Bu isə öz növbəsində CM-nin əsaslandığı qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirə görə məsuliyyət, ədalət və humanizm, həmçinin yuxarıda göstərilən konstitusion prinsiplərin pozulmasına gətirib çıxara bilər.

İşdən görünür ki, Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu ilə Azərbaycan Beynəlxalq Bankın Yasamal filialı ilə, yaxud zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmış Məhəmməd Əhmədov arasında heç bir münasibət olmamış, Fərid Bəxtiyarov bankdan kredit götürülməsində iştirak etməmiş, götürülmüş kreditdən ona da pul verilməsi barədə Amil Abdullayevlə onun razılığı olmamış və alınmış kredit pulundan ona hər hansı hissə verilməmişdir.

Bundan başqa, Fərid Bəxtiyarov zərərçəkmiş Məhəmməd Əhmədovu ümumiyyətlə tanımamış, Amil Abdullayevin qayınatasına məxsus mənzilinin ipotekaya qoyulması barədə danışıqlarda iştirak etməmişdir. O yalnız Amil Abdullayevlə aralarında olan razılığa əsasən müəyyən məbləğdə pulun müqabilində ona saxta sənəd düzəldəcəyinə söz vermiş və həmin saxta sənədləri düzəldərək Amil Abdullayevə vermiş, əvəzində də gördüyü işə görə pul almışdır. Onun həm Azərbaycan Beynəlxalq Bankın Yasamal filialını, həm də zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmış Məhəmməd Əhmədovu aldaraq onların əmlaklarını, yaxud pullarını ələ keçirmək niyyəti olmamış, son nəticədə də belə bir hadisə baş verməmişdir.

A.M.Abdullayev də bankdan kredit götürmək qərarına gələrək qayınatası M.Əhmədovun və sonuncunun ailə üzvlərinin razılığı ilə sonuncuya məxsus mənzilini banka girov qoydurmaqla Beynəlxalq Bankın Yasamal filialından 1 fevral 2036-cı il tarixə kimi ayda 339,60 manat qaytarmaq şərti ilə 44 min manat kredit götürmüşdür. Amil Abdullayev kredit aldıqdan sonra səkkiz ay ərzində kredit borcunun bir hissəsini ödəmiş, sonradan imkanı olmadığından banka ödəmələri dayandırmışdır. Bu hallar bir daha təsdiq edir ki, Amil Abdullayevin bankdan

kredit pulu götürməklə, yaxud Məhəmməd Əhmədovun mənzilini ipotekaya qoydurmaqla məqsədi özgənin əmlakını ələ keçirmək olmamış, yalnız pula ehtiyacı olduğundan bankdan borc (kredit) pul götürmək olmuşdur.

Hadisənin məhz bu cür baş verməsi iş üzrə dindirilmiş təqsirləndirilən şəxslərin ifadələri ilə yanaşı, zərərçəkmiş şəxsin və şahidlərin ifadələri ilə, məhkəmə xətsünaslıq ekspertizasının 17 sentyabr 2012-ci il tarixli 15245 sayılı, məhkəmə-texniki ekspertizasının 8 oktyabr 2012-ci il tarixli 3150002 sayılı rəyləri ilə, maddi sübutlarla və işin digər materialları ilə tam təsdiq olunur.

Bundan əlavə, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, F.İ.Bəxtiyarovun və A.M.Abdullayevin dələduzluq cinayəti törətməsini nə təqsirləndirilən şəxslərin özləri, nə də şahidlərdən heç biri göstərməmiş və işin materialları ilə də belə halın baş verməsi heç bir sübutla təsdiq olunmur.

Göründüyü kimi, F.İ.Bəxtiyarov yalnız saxta sənəd düzəltdiyi və ona bu əməlinə görə düzgün olaraq CM-nin 313-cü maddəsi ilə ittiham elan olunmuşdur.

A.M.Abdullayev isə bankdan kredit götürmüş, bu zaman saxta sənədlərdən istifadə etdiyinə görə ona qarşı da düzgün olaraq CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə ittiham irəli sürülmüşdür.

Məhkəmə kollegiyası yuxarıda göstərilənlərə əsasən belə nəticəyə gəlmişdir ki, Amil Abdullayevin hətta saxta sənədlərdən istifadə etməklə bankdan kredit götürməsinə isə etibardan sui-istifadə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə kimi qiymətləndirmək olmaz. Belə ki, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, bankla Amil Abdullayev arasında kredit müqaviləsi bağlanmış və müqavilənin şərtləri pozulduğu halda bank verdiyi pulun geri alınması barədə məhkəmədə iddia qaldıra bilərdi. Bu da cinayət mühakimə icraatı qaydasında deyil, yalnız mülki mühakimə qaydasında həyata keçirilə bilər. Amil Abdullayevin qayınatasına saxta arayış göstərməklə sonuncunun mənzilinin ipotekaya qoyulmasına nail olmasını da cinayət tərkibli əməl kimi qiymətləndirmək qeyri mümkündür, ona görə ki, A.Abdullayev sonuncunun

mənzilini ələ keçirməmiş və onun belə bir niyyəti də olmamışdır. Belə olan halda F.İ.Bəxtiyarov və A.M.Abdullayev tərəfindən dələduzluq cinayətinin törədilməsi istisna edilir.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, işə baxan məhkəmələr cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutları düzgün qiymətləndirməmiş, əməlin tövsifini müəyyən edərkən səhvə yol vermişlər.

CPM-nin 39.2-ci maddəsinə əsasən, hər hansı şəxs barəsində başlanmış cinayət təqibinə, həmçinin onun cinayət törədilməsinə aidiyyəti olmadıqda və ya təqsirliliyi sübuta yetirilmədikdə xitam verilir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin məhkəmələrin yekun qərarların hüquqliliyi ilə bağlı “Bratyakin Rusiyaya qarşı” iş üzrə 09 mart 2006, “Fadin Rusiyaya qarşı” iş üzrə 27 iyul 2006, “Lenskaya Rusiyaya qarşı” iş üzrə 29 yanvar 2009-cu il, “Radçikov Rusiyaya qarşı” iş üzrə 24 may 2007-ci il tarixli qərarlarına əsasən, hüquqi dövlətin ən mühüm prinsiplərindən biri digər hallarla yanaşı, məhkəmənin yekun qərarlarının sual doğurmamalı olmasını nəzərdə tutan hüquqi müəyyənlikdir. Yuxarı məhkəmələrin hüquqi qərarları ləğv etmə gücü məhz ciddi səhvlərin düzəldilməsində özünü göstərməlidir. Bu güc elə tətbiq edilməlidir ki, fərdi maraqlarla mühakimə sisteminin effektivliyinin təmin edilməsi arasında ədalətli balans yaratmaq maksimal dərəcədə mümkün olsun. Bir sıra məhkəmə qərarlarında “ciddi səhv” anlayışının təhlili zamanı Məhkəmə vurğulamışdır ki, işin “natamam və qərəzli” olması, yanlış nəticəyə səbəb olması, məhkəmə prosesinin ciddi pozuntuları, hakimiyyətdən sui-istifadə, hüququn tətbiqi dairəsindəki səhvlər və ədalət mühakiməsi maraqlarına təsir edən digər ağır nöqsanlar ciddi səhvin mövcudluğu kimi göstərilir. Göstərilənlərlə bağlı Konvensiya prinsiplial olaraq dövlətin cinayət mühakimə icraatı zamanı səhvlərin aradan qaldırılması imkanına malik olması üçün yekun məhkəmə qərarlarının yenidən baxılmağa açılmasına icazə verir. Belə səhvlərin aradan qaldırılmadan qalması ədalət mühakiməsinin ədalətliliyinə, obyektivliyinə və ictimai nüfuzuna ciddi təsir edir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu və Abdullayev Amil Maqsim oğluna Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittiham üzrə onların əməllərində cinayət tərkibi olmadığından Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 iyul 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilməli və həmin hissədə işin icraatına xitam verilməlidir.

Müdafiəçinin kassasiya şikayətinin başqa dəlili ondan ibarət olmuşdur ki, təqsirləndirilən şəxslər Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğlu və Abdullayev Amil Maqsim oğluna CM-nin 320.2 və 313-cü maddələri ilə verilmiş ittiham üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddəti keçdiyindən cinayət təqibinə xitam verilməli olduğu halda məhkəmənin bunu etməməsi, yalnız həmin maddələrlə cəza təyin etməməklə kifayətlənməsidir.

Bununla bağlı məhkəmə kollegiyası bildirmişdir ki, CPM-nin 39.1-ci maddəsinin tələbinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddəti keçdikdə (cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddətinin dayandırılması halları istisna edilməklə) cinayət təqibi başlanıla bilməz, başlanmış cinayət təqibinə isə xitam verilməlidir.

Həmin Məcəllənin 43.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmə baxışının gedişində təqsirləndirilən şəxsə qarşı cinayət təqibinə, həmçinin bu Məcəllənin 39.1.3, 39.1.12 və 40.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda müdafiə tərəfinin razılığı ilə xitam verilməsi barədə məhkəmə qərar çıxarmağa haqlıdır.

İşdən görünür ki, birinci instansiya məhkəməsində işə baxılarkən təqsirləndirilən şəxslərin hər ikisi ərizə təqdim edərək CM-nin 313 və 320.2-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddəti keçdiyindən cinayət təqibinə xitam verilməsini xahiş etmişlər. Lakin, məhkəmə F.İ.Bəxtiyarova CM-nin 313-cü maddəsi ilə, A.M.Abdullayevə isə CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittihamlar üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddətləri keçdiyinə görə CPM-nin 39.1.3-cü

maddəsinə əsasən barələrində cinayət təqibinə xitam vermək əvəzinə, həmin maddələrlə təqsirləndirilən şəxslərə cəza təyin etməməklə kifayətlənmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, işə baxan məhkəmələr cinayət-prosessual qanunvericiliyinin yuxarıda göstərilən normalarını düzgün tətbiq etməmişlər və buna görə də, kassasiya şikayəti bu hissədə də təmin edilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən CPM-nin 139, 144, 145, 146, 349.5 və 353.3.3-cü maddələrinin tələblərini, eləcə də bu tələblərin əsasında dayanan CPM-nin 28 və 33-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərini pozmuş, cinayət-mühakimə icraatının CPM-nin 8.0.5-ci maddəsində təsbit olunmuş vəzifəsini lazımınca yerinə yetirməmişlər. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən CPM-nin 416.0.6 və 416.0.11-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol verilmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi yekun qərarla müdafiəçilərin kassasiya şikayətlərini təmin edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 03 iyul 2013-cü il tarixli qərarını ləğv etmiş, Bəxtiyarov Fərid İsmayıl oğluna və Abdullayev Amil Maqsim oğluna Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-cü maddəsi ilə onların əməllərində dələduzluq cinayətinin tərkibi olmadığından CPM-nin 39.1.2 və 42.1.2-ci maddələrinə əsasən, F.İ.Bəxtiyarova CM-nin 313-cü maddəsi ilə, A.M.Abdullayevə CM-nin 320.2-ci maddəsi ilə elan olunmuş ittihamlar üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddətləri keçdiyinə görə isə CPM-nin 39.1.3-cü maddəsinə əsasən barələrində cinayət təqibinə xitam vermiş və məhkum olunmuş şəxslər dərhal həbsdən azad olunmuşlar.

**İctimai-təhlükəli qəsdə məruz qalmış şəxsin bu qəsdən
qorunmaq hüququ təsbit edilmiş Azərbaycan Respublikası
CM-nin 36-cı maddəsinin məhkəmələr tərəfindən işin hallarına
uyğun olaraq düzgün təfsir edilməsinə görə apellyasiya
instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.**

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 07 avqust 2012-ci il tarixli hökmü ilə Nəcəfov Muxtar Sabir oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 126.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 9 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmə əsasən Nəcəfov Muxtar Sabir oğlu, 22 aprel 2012-ci il tarixdə, təxminən saat 16:00 radələrində Sumqayıt şəhəri 1-ci mikrorayon ərazisində yerləşən çayxanada Əliyev Ramil Şirvan oğlu ilə söhbət zamanı danışığında istifadə etdiyi nalayiq rus sözləri işlətdiyinə görə sonuncu ilə aralarında mübahisə yaranmış və Ramil Əliyev orada olan şəxslər tərəfindən sakitləşdirilərək həmin yerdən uzaqlaşdırıldıqdan sonra, Abşeron rayonu, Saray qəsəbəsinə gedən avtomaşınların dayanacağı istiqamətinə gedərkən sonuncu arxadan ona yaxınlaşıb əvvəlcə yerdən götürdüyü daşla onun baş nahiyəsinə, əllə və yumruqla bədəninin müxtəlif nahiyələrinə qəsdən zərbələr yetirmiş, sonra isə qolu ilə onun boğazını sıxdıqda, Muxtar Nəcəfov qəsdən ağır bədən xəsarəti yetirmək məqsədilə üstündə gəzdirdiyi cib bıçağını şalvarının cibindən çıxarıb arxaya baxmadan sol çiyin nahiyəsi istiqamətindən onu üç dəfə vurmaqla Ramil Əliyevə yetirilən anda həyat üçün təhlükəli olan sağlamlığa ağır zərər vurmaya və yüngül zərər vurmaya aid olan xəsarətlər yetirmişdir. Ramil Əliyev onu buraxaraq hadisə yerindən aralandıqdan sonra yerə yığılmış və baş vermiş kəskin qanitmədən ölmüşdür.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 06 mart 2013-cü il tarixli qərarı ilə həmin hökmdən verilmiş apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, M.S.Nəcəfov barəsindəki Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 07 avqust 2012-ci il tarixli hökmü dəyişdirilərək ona CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum

etmə cəzasının müddəti 07 (yeddi) ilədək endirilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından dövlət ittihamçısı, habelə zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi və məhkumun müdafiəçisi müvafiq olaraq kassasiya protesti və kassasiya şikayətləri vermişlər.

Kassasiya protesti belə əsaslandırılmışdır ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsə aşağı həddə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edərkən zərərçəkmiş şəxsin qanunsuz, zorakı hərəkətlərinin hadisənin baş verməsinə səbəb olmasını, ilk dəfə belə bir əməl törətməsini əsassız olaraq cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirmişdir.

Eyni zamanda protestdə qeyd edilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkum M.Nəcəfovun ilk dəfə belə bir əməl törətməsi barədə gəldiyi nəticə iş materiallarına və cinayət qanunu normalarının tələblərinə zidd olmuşdur. Belə ki, cinayət işinin materiallarında olan tələbnamədən görünür ki, M.Nəcəfov 29 iyun 1984-cü il tarixdə 07 (yeddi) il müddətə, 15 yanvar 1998-ci il tarixdə yenə də 07 (yeddi) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, 21 fevral 2003-cü il tarixdə cəzasının sonu ilə əlaqədar azadlığa buraxılmışdır. Dövlət ittihamçısının fikrincə, belə olan təqdirdə məhkəmənin M.Nəcəfovun ilk dəfə cinayət törətməsi qənaətinə gəlməsi düzgün deyil və həmin hal məhkumun şəxsiyyətini xarakterizə edən cəhət kimi nəzərə alınmalı idi.

Kassasiya protestinin müəllifi bildirmişdir ki, məhkum M.Nəcəfova Azərbaycan Respublikası CM-nin 126.3-cü maddəsinin sanksiyasının aşağı həddində azadlıqdan məhrum etmə cəzasını təyin etməklə cəzanın məqsədlərinə nail olmaq mümkün deyil.

Dövlət ittihamçısı CPM-nin 416.0.21-ci maddəsinə əsasən Nəcəfov Muxtar Sabir

oğlunun barəsində olan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 06 mart 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına təyin olunmasını xahiş etmişdir.

Zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi G.Ş.Quliyeva da kassasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkum M.Nəcəfovun cəzasını əsassız və qanunsuz olaraq yüngülləşdirmişdir. O, şikayətində vurğulamışdır ki, məhkumun törətmiş olduğu cinayətə görə maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş ən aşağı həddə cəzanın təyin edilməsi məqsədəuyğun deyil. Kassator M.Nəcəfovun üçüncü məhkumluğunun olduğunu göstərərək bildirmişdir ki, məhkum islah olunmayıb və ona təyin olunan cəza dəyişdirilərək daha ağır cəza ilə əvəz edilməli, buna görə də Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 06 mart 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilərək iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməlidir.

Məhkumun müdafiəçisi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, M.S.Nəcəfovun əməli Azərbaycan Respublikası CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə onun hərəkətlərinə uyğun olmayaraq tövsif edilmişdir. O, iddia etmişdir ki, M.S.Nəcəfov Ramil Əliyevdən müdafiə olunarkən ona ağır xəsarətlər yetirmiş və bu səbəbdən də ən pis halda onun əməli zəruri müdafiə həddini aşma kimi Azərbaycan Respublikası CM-nin 123-cü maddəsi ilə tövsif olunmalı idi.

Müdafiəçi xahiş etmişdir ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin qərarı dəyişdirilərək məhkum M.Nəcəfovun əməli CM-nin 123-cü maddəsinə tövsif edilsin, cinayət işinin icraatı hissəvi xitam olunaraq barəsindəki qətimkan tədbiri ləğv olunaraq M.Nəcəfov dərhal həbsdən azad olunsun, cinayət nəticəsində əsassız həbsdə saxlanılması ilə əlaqədar Nəcəfova dəyən 10000 (on min) manat məbləğində maddi, mənəvi ziyanın və kompensasiyanın ödənilməsi təmin edilsin.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması üzrə səlahiyyətlərinin hüdudlarını Azərbaycan

Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 419-cu maddəsi müəyyən edir.

Ümumi şəkildə kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması üzrə səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 419.1-ci maddəsi belə göstərir: “kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır”.

Belə yoxlamanın nəticəsində kassasiya Kollegiyasının apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarlarının ləğv edilməsi və dəyişdirilməsi üzrə səlahiyyətlərinin hüdudlarını isə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416-cı maddəsi müəyyən edir. Məhz həmin maddədə təsbit edilən əsaslar (ən azından həmin əsaslardan biri) olduqda Ali Məhkəmənin Kollegiyası məhkəmə qərarını kassasiya qaydasında ləğv etməyə və yaxud dəyişdirməyə haqlıdır.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində, zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi isə kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən Nəcəfov Muxtar Sabir oğlunun cəzasının məsuliyyəti yüngülləşdirən halların düzgün nəzərə alınmaması ilə əsassız olaraq yüngülləşdirildiyini iddia edərək, mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsi barədə kassasiya tələblərini məhkəmə qərarlarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsas kimi Azərbaycan Respublikası CPM-nin 416.0.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halla əlaqələndirmişlər.

Məhkumun müdafiəçisi M.Q.Cəlalzadə isə məhkəmələrin M.S.Nəcəfovun zəruri müdafiə həddini aşmaqla cinayət törətməsini nəzərə almadan əsassız və qanunsuz olaraq onun əməlini Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 126.3-cü maddəsi ilə tövsif etdiklərini iddia edərək, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsi barədə kassasiya tələbini faktiki olaraq Azərbaycan Respublikası CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halın mövcud olması ilə əsaslandırılmışdır.

Odur ki, kollegiya dövlət ittihamçısının kassasiya protestini, eləcə də zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin və məhkumun müdafiəçisinin kassasiya şikayətlərini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciətləri kimi görür və bu müraciətlərlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 6 mart 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya müraciətlərində qaldırılan məsələlərin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq ilk növbədə müdafiəçinin kassasiya şikayətinə münasibətini bildirməyi məqsədə müvafiq bilmişdir.

Müdafiəçinin əsas dəlili ondan ibarətdir ki, məhkəmələr M.S.Nəcəfovun zəruri müdafiə vəziyyətində olmasını nəzərə almamış, o, zəruri müdafiənin həddini aşmaqla cinayət törətdiyi halda onun əməlini düzgün olmayaraq CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə tövsif etmişdir.

Zəruri müdafiə (zəruri müdafiə vəziyyətində olma) CM-nin 36-cı maddəsində “özünü müdafiə edən və ya başqa şəxsin həyatını, sağlamlığını və hüquqlarını, dövlətin və cəmiyyətin mənafelərini qəsd edənə zərər vurmaq yolu ilə ictimai təhlükəli qəsddən qoruyarkən törədilmiş hərəkət” kimi təsbit edilmişdir. CM-nin 36.1-ci maddəsinə görə zəruri müdafiə həddini aşmayan hərəkət cinayət sayılır. Həmin Məcəllənin 36.3-cü maddəsində isə göstərilir ki, “qəsdin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə açıq-aşkar uyğun gəlməyən qəsdən törədilən hərəkətlər zəruri müdafiə həddini aşmaq hesab edilir”.

Göründüyü kimi, cinayət qanunu şəxsin özünü və ya başqa şəxsləri, dövlətin və cəmiyyətin mənafelərini ictimai-təhlükəli qəsdlərdən qorumaq (müdafiə etmək) hüququnu tanıyır. Müdafiənin zəruriliyini də qanun məhz onda görür ki, bu cür müdafiə şəxsin özünün və ya başqasının həyatını, sağlamlığını, hüquqlarını, dövlətin və cəmiyyətin mənafelərini təhlükə altına alan ictimai təhlükəli qəsdlə şərtləndirilmiş olur.

Müdafiə olunmaq hüququ dedikdə isə, şəxsin qəsddən yayınması, məsələn zorakılıq

edən şəxsdən qaçıb-qurtarması deyil, qəsd edənə zərər vurmaq yolu, yəni ona yönəlmiş aktiv hərəkətlərlə qarşılıq verməsi (qəsdə dəf etməsi) ehtiva olunur. Belə nəticə həm zəruri müdafiə anlayışına CM-nin 36.1-ci maddəsində verilən tərifdən bilavasitə irəli gəlir, həm də zəruri müdafiənin məhz hüquq olaraq nəzərdə tutulmasından (ictimai-təhlükəli qəsddən yayınmaq imkanlarının mövcudluğundan asılı olmayaraq yaranmasından, hüquqdan istifadə etmək və yaxud istifadə etməmək kimi məsələnin həllinin isə müstəsna olaraq həmin hüququn mənsub olduğu şəxsin iradəsindən asılı olmasından) törəyir.

Odur ki, şəxsin ictimai-təhlükəli qəsddən qəsd edənə zərər vurmaq yolu ilə deyil, başqa üsullarla qurtarmaq imkanının olub-olmaması müdafiənin zəruri və yaxud zəruri olmayan (qəsd edənə zərər vurmanın yol verilən və yaxud yol verilməyən) kimi qiymətləndirilməsində cinayət-hüquqi mənə kəsb etmir və belə imkanların olması əsasına görə ictimai-təhlükəli qəsdə məruz qalmış şəxsin vəziyyətinin zəruri müdafiə kimi qəbul edilməməsi CM-nin 36-cı maddəsinin ziddinə olaraq şəxsin zəruri müdafiəyə (ictimai təhlükəli qəsddən qorunmağa) olan hüququnun inkar edilməsi kimi özünü göstərir.

Cinayət qanununun təsvir edilən normasının işığında və onun təfsirinə dair məhkəmə kollegiyasının mülahizələrinə nəzərən baxılan işin materiallarını, o cümlədən birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarını araşdırdıqda aşağıdakılar müəyyən olunur.

Birinci instansiya məhkəməsi müəyyən etmişdir və apellyasiya məhkəməsi onunla razılaşmışdır ki, Muxtar Nəcəfov Ramil Əliyevlə münafişə başa çatdıqdan sonra artıq yaşadığı Saray qəsəbəsinə getmək üçün Sumqayıt şəhərinin 1-ci mikrorayonundakı avtobus dayanacağına gedərkən arxadan, yəni gözləmədiyi halda Ramil Əliyevin hücumuna məruz qalmış, R.Əliyev onu daşla başından, əlləri, o cümlədən yumruqla bədəninə müxtəlif nahiyələrinə vurmuş, qolu ilə M.Nəcəfovun boğazını sıxmışdır (məhkəmələrin sübut kimi qəbul etdikləri məhkəmə-tibbi ekspertin 25 aprel 2012-ci il tarixli 482 sayılı rəyinə görə

M.S.Nəcəfovda sağlamlığın qısa müddətə pozulmasına səbəb olan yüngül dərəcəli bədən xəsarətləri aşkar edilmişdir).

Məhkəmə qərarlarında verilmiş cinayətin təsvirinə görə Ramil Əliyev arası kəsilməyən zorakı hərəkətlərinin davamı kimi məhz M.Nəcəfovun “boğazını sıxdıqda”, yəni nəinki hücumunu davam etdirərkən, hətta onu daha da şiddətləndirdiyi məqamda Nəcəfov arxaya baxmadan cibindən çıxardığı bıçaqla qəsdən R.Əliyevi üç dəfə vurub ona ağır dərəcəli, o cümlədən son nəticədə ehtiyatsızlıqdan Əliyevin ölümünə səbəb olan bədən xəsarətləri yetirmiş və yalnız bundan sonra R.Əliyev M.Nəcəfovü buraxaraq hadisə yerindən aralanmış, sonra isə yerə yığılıb kəskin qanıtırmədən ölmüşdür.

Məhkəmələr Ramil Əliyevin Nəcəfova qarşı yönəlmiş hərəkətlərini bu cür təsvir etməklə, eyni zamanda cəzanı yüngülləşdirən halların sırasında cinayət hadisəsinin məhz zərər çəkmiş şəxsin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində baş verdiyini göstərərək, R.Əliyevin zorakılığını qanunsuzluq kimi səciyyələndirməklə (hətta apellyasiya məhkəməsi qərarında R.Əliyevin Nəcəfovun “boğazını sıxmasını” “bağmağa çalışması” kimi səciyyələndirmişdir), faktiki olaraq bu hərəkətlərin M.Nəcəfova qarşı yönəlmiş ictimai-təhlükəli qəsd olduğunu etiraf etmişlər.

R.Əliyevin Nəcəfova tədbiq etdiyi zorakılığın məhz ictimai-təhlükəli qəsd olması ibtidai istintaq orqanının çıxardığı nəticələrdən də irəli gəlir.

Belə ki, müstəntiqin sübutların qiymətləndirilməsi barədə 9 iyul 2012-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, “R.Əliyev öz hərəkətləri ilə ictimai qaydaları pozmaqla cəmiyyətə qarşı açıqcasına hörmətsizlik etməklə M.Nəcəfova qarşı zor tətbiq etməklə xuliqanlıq cinayəti törətmişdir”, lakin R.Əliyev öldüyündən həmin qərarla onun barəsində cinayət işinin başlanması rədd edilmişdir.

Göründüyü kimi, ibtidai istintaq orqanı birmənalı olaraq R.Əliyevin hərəkətlərini Nəcəfova zorun tətbiq edilməsi ilə müşayiət olunan xuliqanlıq, yəni ictimai-təhlükəli əməl, Nəcəfova qarşı yönəlmiş ictimai-təhlükəli qəsd kimi qiymətləndirmişdir.

Həmin qərarla təsvir edilmiş M.Nəcəfovun hərəkətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə nəticələr isə onu göstərir ki, ibtidai istintaq orqanı təqsirləndirilənin hərəkətlərinin məhz ictimai-təhlükəli qəsdən qorunmağa yönələn hərəkətlər kimi səciyyələndirmiş, elə məhz buna görə də onun əməlini qəsdən adam öldürmə kimi təsvir etməkdən imtina etmişdir.

Belə ki, sübutların qiymətləndirilməsi qərarında belə xüsusat qeyd olunmuşdur ki, “M.Nəcəfovun qəsdən R.Əliyevə ağır xəsarət yetirməklə özündən aralamaq olmuşdur... M.Nəcəfovun məqsədi özündən aralamaq olsa da, o, niyyətini həyata keçirmək üçün bıçaqdan istifadə etmişdir”.

Məhkəmə qərarlarında təsvir olunmuş hallardan görünür ki, məhkəmələrin də qənaətinə görə M.Nəcəfovun hərəkətləri ictimai-təhlükəli qəsdən qorunmaq, qəsd edənə qarşılıq vermək kimi təzahür etmiş, R.Əliyevdən etdiyi zorakılığa görə qisas almaq və sair ictimai-faydalı məna kəsb etməyən motivlərlə şərtləndirilməmişdir. Əks halda məhkəmələr R.Əliyevin hərəkətlərini M.Nəcəfova münasibətdə qanunsuzluq kimi qiymətləndirib sonuncunun cəzasını yüngülləşdirən hal kimi nəzərə almazdılar və cinayəti də yuxarıda göstərilən qaydada (R.Əliyev tərəfindən “boğazı sıxıldıqda”, R.Əliyev onu “boğmağa çalışdıqda” M.Nəcəfovun bıçağa əl atması kimi) təsvir etməzdilər.

CM-nin 36-cı maddəsi ictimai-təhlükəli qəsdə məruz qalmış şəxsin bu qəsdən qorunmaq hüququna malik olmasını, yəni qəsdin mövcudluğu ilə şərtləndirilən zəruri müdafiə vəziyyətində olduğunu təsbit etdiyi halda, məhkəmələrin özlərinin və ibtidai istintaq orqanının sübutlara müvafiq surətdə müəyyən edilmiş saydıqları halların ziddinə olaraq Muxtar Nəcəfovü zəruri müdafiə vəziyyətində olan şəxs kimi qəbul etməmələri və bu səbəbdən də Nəcəfovun zəruri müdafiə həddində, və yaxud da zəruri müdafiənin həddlərini aşmaqla hərəkət edib-etməməsini lazımınca araşdırmayıb onu CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilmələri işin hallarının tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmasına, cinayət qanunu normalarının düzgün təfsir edilməsinə əsaslanan mövqe və bunun nəticəsi olaraq işin

faktiki halları ilə uzlaşan qənaət, yəni əmələ cinayət qanunu normasının düzgün tətbiq edilməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Məhkəmələrin əməlin tövsifi məsələsində işin faktiki hallarına uyğun olmayan nəticəyə gəlmələrinin digər nöqsanlarla yanaşı həm də cinayət qanunu normasının təfsirində səhvə yol vermələrindən irəli gəlmiş onların qərarında gətirilən əsaslandırılmadan, ziddiyyətli, biri-digərini inkar edən mülahizələrə yol vermələrindən də açıq-aydın görünür.

Belə ki, birinci instansiya məhkəməsi M.S.Nəcəfovun əməlinin zəruri müdafiə həddini aşmaqla törədilmiş cinayət kimi qiymətləndirilməsi üçün əsasların olub-olmaması məsələsinə münasibətini aşağıdakı mülahizələri ilə bildirmişdir:

“...Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 123-cü maddəsində nəzərdə tutulan zəruri müdafiə həddini aşmaqla adam öldürmə cinayətinin yaranması üçün qəsdən törədilən hərəkətlər qəsdin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun olmalıdır. Muxtar Nəcəfovla Ramil Əliyevin arasında baş vermiş dava zamanı müdafiədə və hücumda istifadə edilən vasitələr arasında ciddi uyğunsuzluq olmuş, həmçinin Muxtar Nəcəfovun mərhum Ramil Əliyevin qəsdinin qarşısını almaq üçün digər vasitələrdən istifadə etmək imkanı olmuşdur”.

Göründüyü kimi birinci instansiya məhkəməsi CM-nin 36-cı maddəsinin ziddinə olaraq “zəruri müdafiə vəziyyəti” ilə “zəruri müdafiənin həddini aşma” kimi cinayət-hüquqi kateqoriyaları eyniləşdirmiş və şəxsin zəruri müdafiə həddini aşmasından onun ümumiyyətlə zəruri müdafiə vəziyyətində olmaması haqqında (əməlin CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməli olması barədə) nəticəyə gəlmişdir.

Halbuki, məhkəmənin ilk növbədə cavablandırılmalı olduğu sual o idi ki, “Muxtar Nəcəfov R.Əliyev ona qarşı zorakılıqla müşayiət olunan ibtidai istintaq orqanının xuliqanlıq kimi qiymətləndirdiyi cinayətini törədərkən zəruri müdafiə vəziyyətində olmuşdumu?”

M.Nəcəfovun zəruri müdafiənin həddini aşıb-aşmaması isə - bu birinci məsələnin cavabı

tapıldıqdan sonra həll edilməli olan ikinci sual idi ki, nə onu birbaşa həll etmək, nə də ki, onun cavablandırılmasından birinci sualın həllini asılı etmək qətiyyən olmazdı.

Hökmdə gətirilən (yuxarıda təsvir edilmiş) əsaslandırılmadan o da aydın olur ki, məhkəmə CM-nin 36-cı maddəsinin ziddinə olaraq əməlin zəruri müdafiə həddini aşmaqla törədilmiş cinayət kimi qiymətləndirilməsini törədilən hərəkətlər ilə qəsdin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi arasında uyğunluğun olması ilə şərtləndirmişdir. Məhkəmə bu cür mülahizə ilə çıxış edərkən onu nəzərdən qaçırmışdır ki, CM-nin 36.1 və 36.3-cü maddələrinə görə müdafiə hərəkətləri ilə qəsdin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi arasında məhz uyğunluğun olmaması həmin hərəkətlərin zəruri müdafiənin həddini aşmaqla törədilmiş cinayət kimi qiymətləndirilməsini şərtləndirir, qəsdin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun gələn, yəni qəsdə adekvat olan müdafiə hərəkətləri isə zəruri müdafiənin həddlərini aşmayan ictimai-faydalı hərəkət olmaqla ümumiyyətlə cinayət sayılmır.

Nəhayət, birinci instansiya məhkəməsi yuxarıda təsvir edilən mülahizəsində M.S.Nəcəfovun əməlinə zəruri müdafiə həddini aşma kimi əlamətin olmaması barədə qənaətini onun qəsdən qorunmaq üçün “başqa imkanlarının” olması ilə əlaqələndirməklə, faktiki olaraq qanunun (CM-nin 36-cı maddəsinin) nəzərdə tutmadığı əsasa istinad edib ictimai-təhlükəli qəsdə məruz qalmış şəxsin qəsd edənə zərər vurmaq yolu ilə müdafiə olunmaq hüququnu inkar etmişdir.

Ümumiyyətlə, birinci instansiya məhkəməsinin yuxarıda təsvir edilmiş mülahizəsini onun müəyyən edilmiş saydığı cinayətin təsvirinə dair faktiki hallarla birlikdə götürməklə təhlil etdikdə onu demək olar ki, məhkəmə (hökmdə zəruri müdafiə həddinin aşılıb-aşılmaması kimi şəxsin zəruri müdafiə vəziyyətində olmasından törəyən məsələnin təhlilini aparmaqla) faktiki olaraq M.Nəcəfovun zəruri müdafiə vəziyyətində olmasını etiraf etmiş və onun məhz zəruri müdafiənin həddini aşmaqla cinayət törətməsini əsaslandırdığı halda, son nəticədə (CM-nin 36-cı maddəsinə düzgün təfsir etmədiyindən) bu əsaslandırmaya

uyğun olmayan Nəcəfovun CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə (zəruri müdafiənin həddini aşmanın əlamətləri olmayan) cinayət törətməsi haqqında yekun qənaətə gəlmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası da M.Nəcəfovun hərəkətlərində zəruri müdafiə həddini aşmaqla cinayət törətməsi kimi əlamətin olmaması barədə qənaətini ziddiyyətlərə yol verməklə və beləliklə, həmin qənaətin düzgünlüyünə şübhə salmaqla əsaslandırmışdır.

Belə ki, apellyasiya məhkəməsi bir tərəfdən M.Nəcəfovun hərəkətlərində həmin əlamətin olmaması barədə fikrini onunla əsaslandırmışdır ki, hadisə vaxtı Muxtar Nəcəfovun “həyat və sağlamlığı üçün real təhlükə olmamışdır”, digər tərəfdən isə cinayətin hazırkı qərarın “İşin halları” bölməsində təsvir edilən qaydada törədilməsi (o cümlədən, Ramil Əliyevin M.Nəcəfova qarşı törətdiyi hərəkətlərin qiymətləndirilməsi) ilə razılaşmış, hətta cəzanın yüngülləşdirilməli olmasını əsaslandırarkən ona istinad etmişdir ki, “Əliyev Ramil Şirvan oğlu Nəcəfov Muxtar Sabir oğlunun baş nahiyəsinə arxadan daşla vurmuş, sonradan arxadan onun boğazından sıxaraq boğmağa çalışmışdır”. İbtidai istintaq orqanının xuliqanlıq kimi qiymətləndirdiyi zorakılıq hərəkətlərinin davamında Ramil Əliyevin M.Nəcəfovu “boğmağa çalışması”nın sonuncunun həyat və sağlamlığı üçün “real təhlükə” yaratmaması barədə apellyasiya məhkəməsinin çıxardığı nəticənin ziddiyyətli olması o dərəcədə açıq-aşkardır ki, kollegiya bu cür qiymətləndirmənin və ondan irəli gələn apellyasiya məhkəməsinin əməlin tövsifi barədə qənaətinin ziddiyyəti olduğunu göstərmək üçün daha geniş əsaslandırmaya zərurət görmüşdür.

Yuxarıda qeyd olunan nöqsanların fonunda kassasiya Kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, məhkəmələrin M.S.Nəcəfovun əməlini Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 126.3-cü maddəsi ilə tövsif etmələri işin müəyyən olunmuş faktiki hallarına və cinayət qanunu normasının düzgün təfsirinə əsaslanan nəticə kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bu səbəbdən məhkəmə Kollegiyası göstərilən nöqsanları Azərbaycan Respublikası CPM-nin 416.0.15-ci maddəsinin təsbit etdiyi

halı yaradan əsas kimi qiymətləndirmiş və bu məsələ üzrə müdafiəçinin kassasiya şikayətində gətirdiyi dəlilləri mübahisələndirilən məhkəmə qərarının ləğv edilib, işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini tələb edən əsaslar kimi səciyyələndirərək, həmin şikayətin qismən edilməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Kollegiya yuxarıda təsvir olunmuş hallara, yəni zəruri müdafiə ilə bağlı məsələlər düzgün araşdırılıb-qiymətləndirilmədiyindən, M.Nəcəfovun nəinki CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə cəzalandırılmasını, ümumiyyətlə onun həmin maddə ilə təqsirli bilinməsinə şübhə altına aldığına görə, M.Nəcəfovun CM-nin 126.3-cü maddəsi ilə daha ağır cəzalandırılmalı olmasına dair tələbin irəli sürüldüyü kassasiya protestini və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin kassasiya şikayətini əsaslı müraciətlər kimi qəbul etməmişdir.

Kassasiya protestində irəli sürülmüş apellyasiya məhkəməsi tərəfindən cəzanı yüngülləşdirən halların, o cümlədən cinayətin zərərçəkmiş şəxsin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində törədilməsinin əsassız olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınması barədə dəlillərin əsassız olduğunu göstərən hal kimi kollegiya həm də onu qeyd etmişdir ki, apellyasiya məhkəməsinin qərarında istinad olunan cəzanı yüngülləşdirən hallar, o cümlədən cinayətin zərərçəkmiş şəxsin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində törədilməsi – bunlar birinci instansiya məhkəməsində müəyyən edilib hökmdə əks etdirilmiş hallardır. Dövlət ittihamçısı isə həmin hökmdən nəinki apellyasiya protesti verməmiş, hətta apellyasiya məhkəməsində həmin hökmün dəyişdirilmədən saxlanılmasını məhkəməyə təklif etmişdir. Bu onu göstərir ki, kassasiya protestində dövlət ittihamçısının irəli sürdüyü dəlillər apellyasiya məhkəməsi qarşısında onun tərəfindən müdafiə olunmuş mövqenin hüdudlarından (məhkəmə qarşısında irəli sürülmüş dəlillərin dairəsindən) kənara çıxır. Apellyasiya məhkəməsinin icraatında iştirak etmiş dövlət ittihamçısının kassasiya məhkəməsi qarşısında bu cür dəlillər irəli sürməsi isə, o, yalnız məhkəmə tərəfindən nəzərə alınmamış nəticə və təkliflərinə dair hissədən kassasiya protesti vermək hüququna malik olduğundan, Azərbaycan Respublikası

CPM-nin 409.9-cu maddəsinin tələblərinə ziddir.

Qeyd olunan səbəblərə görə məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestinin və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin kassasiya şikayətinin təmin edilməsini mümkün hesab etməmişdir.

Beləliklə, kollegiya kassasiya protestinin və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə, müdafiəçinin kassasiya şikayətinin isə təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi

varisinin nümayəndələrinin, eləcə də özünün verdiyi kassasiya şikayətini müdafiə edən, digər müraciətlərin isə rədd edilməsini təklif edən müdafiəçi M.Q.Cəlalzadənin çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, müdafiəçinin kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə Nəcəfov Muxtar Sabir oğlunun barəsində olan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 6 mart 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilib, iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilməli, kassasiya protesti və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin kassasiya şikayəti isə təmin edilməməlidir.

MƏQALƏLƏR

Müzəffər Ağazadə
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası

İXM-nin 33 və 34-cü maddələri qüvvədən düşür?

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra İXM) 22-ci maddəsinə əsasən həmin Məcəllənin normaları ilə müəyyən edilən inzibati tənbeh məcburiyyət tədbiridir və inzibati xəta törədən şəxsi qanunlara əməl edilməsi ruhunda tərbiyələndirmək, habelə həm inzibati xəta törətmiş şəxs, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni inzibati xəta törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi daşıyır.

İnzibati xəta haqqında qanunvericiliyə əsasən fiziki şəxslər, vəzifəli şəxslər və hüquqi şəxslər inzibati xətalər haqqında qanunvericiliklə müəyyən edilən xətalər törətmək üstündə inzibati məsuliyyət daşıyırlar. İXM-nin 360-361-ci maddələrinə görə inzibati xətalər üstündə tənbeh tədbirləri rayon məhkəmələri, hərbi məhkəmələr və Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Biz bu yazıda inzibati xəta haqqında qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi zamanı qarşıya çıxan bəzi problemlərə diqqəti çəkmək istəyirik. Güman edirik ki, müvafiq icra hakimiyyəti orqanları da inzibati tənbehlərin tətbiqi zamanı belə problemlərlə üzləşirlər.

İXM-nin 23-cü maddəsi ilə inzibati xətalər törədilməsi üstündə qanunvericiliklə 8 inzibati tənbeh növü müəyyən edilmişdir: xəbərdarlıq; inzibati cərimə; inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin ödənişlə alınması; inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin müsadirəsi; inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması; ictimai işlər; əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsləri Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma; inzibati həbs.

İnzibati xətalərlə bağlı işlərə məhkəmələrdə baxılma təcrübəsi öyrənilərkən məlum olmuşdur ki, məhkəmələr inzibati xəta törətmiş şəxslərə əsasən 4 növ inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq edirlər: xəbərdarlıq; inzibati cərimə; inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması; inzibati həbs.

Qanuna görə fiziki, vəzifəli və hüquqi şəxslər haqqında inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq olunarkən İXM-nin 24-31-ci maddələri ilə müəyyən edilən normaların tələblərinə mütləq əməl edilməlidir. Həmin normalarda inzibati tənbeh tədbirlərinin tətbiqi forması, təqsirkar şəxsdən məcburi tutulmalı olan məbləğin minimum və son həddi, inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin ödənişlə alınması, yaxud müsadirəsi, fiziki şəxsin xüsusi hüquqlarının məhdudlaşdırılması müddəti, ictimai işlər və ya inzibati həbs növündə tənbehlərin tətbiqi xüsusiyyətləri, hədləri və bu kimi məsələlərdən bəhs edilir.

İXM-nin 32-ci maddəsinə görə fiziki və ya vəzifəli şəxslər barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilərkən xətanın xarakteri, inzibati xəta törədən şəxsin şəxsiyyəti, onun təqsirinin dərəcəsi, əmlak vəziyyəti, habelə məsuliyyəti yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, hüquqi şəxslər barəsində inzibati tənbeh tətbiq edildikdə isə inzibati xətanın xarakteri ilə yanaşı hüquqi şəxsin maliyyə və əmlak vəziyyəti, habelə məsuliyyəti yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar nəzərə alınmalıdır.

Məcəllənin 33-cü maddəsində inzibati xətaya görə məsuliyyəti yüngülləşdirən halların (4 hal), 34-cü maddəsində isə inzibati xətaya görə məsuliyyəti ağırlaşdıran halların (6 hal) siyahısı verilmişdir. Eyni zamanda qanunla müəyyən edilir ki, inzibati xətalər haqqında işlərə baxan hakim,

səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) qanunvericiliklə nəzərdə tutulmayan halları da məsuliyyəti yüngülləşdirən hallar hesab edə bilər.

Məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, inzibati xəta qanunvericiliyi ilə müəyyən edilən bu normalar məntiqidir, təcrübədə özünü doğruldur və işin həllində heç bir problem yaratmır. Belə ki, Qanunun eyni maddəsi ilə təsvif edilən inzibati xətanı törətmiş müxtəlif şəxslərə eyni tənbeh tətbiq edilə bilməz. Çünki qeyd edildiyi kimi tənbeh tədbiri tətbiq edilərkən xətanın xarakteri, onu törədənin şəxsiyyəti, təqsir dərəcəsi, əmlak vəziyyəti və s. hallar nəzərə alınmalıdır. Bu tənbeh tədbirlərinin diferensiallığını və ədalətliyini təmin edən əsas amillərdəndir.

Lakin son illərdə İnzibati Xətalər Məcəlləsinə edilən dəyişikliklərin bəziləri inzibati xəta törətmiş şəxslərə tətbiq ediləsi tənbeh tədbirlərinin diferensiallığını və ədalətliyini faktiki olaraq alt-üst edir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi tərəfindən inzibati xətalər qanunvericiliyi ilə bağlı qəbul edilən qanunların sanksiyalarının bir qisminə inzibati xəta üçün müəyyən olunan tənbeh tədbirləri imperativ xarakter daşıyır. Yəni törədilən xəta üçün inzibati tənbehin minimum və son həddi deyil, konkret məbləğ (müddət) göstərilir. Belə normalar yaratmış qanunverici məhkəmələri məcbur edir ki, inzibati xətanın xarakterindən, onu törədənin şəxsiyyətindən, təqsir dərəcəsi, əmlak və maliyyə vəziyyətindən, habelə məsuliyyəti yüngülləşdirən, yaxud ağırlaşdıran hallardan asılı olmayaraq eyni növ inzibati xəta törətmiş müxtəlif şəxslər haqqında eyni ağırlıqda, yəni biri digərindən fərqlənməyən tənbeh tədbiri görsün. Bununla da İXM-nin 32-ci maddəsinin tələblərinin pozulmasına rəvac verilir.

Məsələn, nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol-nəqliyyat hərəkəti qaydalarının pozulmasına görə İXM-nin 151.5-ci maddəsi ilə fiziki şəxslər üçün 200 manat (200 manatadək yox) məbləğində, yolda müəyyən edilmiş hərəkət sürəti həddini aşmağa görə İXM-nin 151-1.4-cü maddəsi ilə 250 manat məbləğində, nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxslər tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsinə görə İXM-nin 152.4-cü maddəsi ilə 400 manat məbləğində, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitələrini sərxoş vəziyyətdə idarə etməyə görə İXM-nin 152-2.1-ci maddəsi ilə 500 manat, 152-2.2-ci maddəsi ilə 700 manat, 152-2.3-cü maddəsi ilə 800 manat məbləğində, nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına görə İXM-nin 155.4-cü maddəsi ilə 200 manat məbləğində, nəzarət markalarının qəsdən məhv edilməsi, saxtalaşdırılması, qeyri-qanuni yolla hazırlanması, istifadəsi və ya satışına görə İXM-nin 205-1-ci maddəsi ilə fiziki şəxslər üçün 1000 manat, vəzifəli şəxslər üçün 2000 manat, hüquqi şəxslər üçün 3000 manat məbləğində, nəzarət markası ilə markalanmalı olan malların, məmulatların və məlumat materiallarının belə nəzarət markaları olamadan satışı və yayılmasına görə İXM-nin 229-1-ci maddəsi ilə fiziki şəxslər üçün 50 manat, vəzifəli şəxslər üçün 100 manat, hüquqi şəxslər üçün 150 manat məbləğində, inzibati-prosessual qanunvericiliyin pozulmasına görə İXM-nin 348-6.1 və 348-6.2-ci maddələri ilə müvafiq olaraq vəzifəli şəxslər üçün 800 və 500 manat məbləğində cərimə nəzərdə tutulmuşdur. Eynilə də avtoxuliqanlıq görə İXM-nin 296-1.1 və 296-1.2-ci maddələri ilə əlavə tənbeh qismində müvafiq olaraq bir il və iki il müddətinə (müddətinədək yox) nəqliyyat vasitələrini idarə etmə hüququnun məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulur.

Qeyd olunanların hamısı məhkəmələr tərəfindən baxılmalı olan inzibati xətalərlə bağlıdır. Baxılması qanunla Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının səlahiyyətinə aid edilmiş inzibati xətalər üstündə məsuliyyət nəzərdə tutan maddələrin sanksiyalarında da vəziyyət eynidir. Ümumilikdə götürüldükdə İXM-nin təxminən 100 maddəsinin sanksiyasında inzibati xəta törətmiş şəxslərə tətbiq ediləsi tənbeh növü müddət və məbləğ etibarilə «konkretləşdirilmişdir». Bununla da bir sıra işlər üzrə inzibati xəta törətmiş şəxsin təqsir dərəcəsi, şəxsiyyəti, xətanın baş vermə şəraiti və səbəbi və s. nəzərə alınmaqla təqsirkara təyin ediləsi tənbehin fərdiləşdirilməsi imkanı aradan qaldırılmışdır.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin ilkin redaksiyasında da maddələrin sanksiyalarında belə «konkretləşdirmələr» tək-tək də olsa var idi və bunlar hamısı inzibati cərimə növündə tənbehlərlə bağlı idi. Əvvəlki redaksiyada maddələrin sanksiyalarındakı cərimələr nisbətən aşağı məbləğdə (3-

40 manat) olduğundan belə sanksiyaların tətbiqi təcrübədə ciddi problem yaratmırdı. Məcəlləyə 2003-cü ildən sonra edilən dəyişikliklərdə isə inzibati xəta törətmiş fiziki, vəzifəli və hüquqi şəxslərin ödəməli olduğu cərimənin miqdarı dəfələrlə artırılmışdır. Belə ki, Məcəllənin ilkin variantında (İXM-nin 25-ci maddəsi) inzibati cərimənin məbləği fiziki şəxslər üçün 3-40 manat həcmində, vəzifəli şəxslər üçün 90 manatadək, hüquqi şəxslər üçün 300 manatadək nəzərdə tutulduğu halda, hazırda müvafiq xətalara görə cərimənin miqdarı fiziki şəxslər üçün 5000 manatadək, vəzifəli şəxslər üçün 10.000 manatadək, hüquqi şəxslər üçün 50.000 manatadək müəyyən edilmişdir. Yəni cərimələrin miqdarı fiziki şəxslər haqqında 125 dəfə, vəzifəli şəxslər haqqında 111 dəfə, hüquqi şəxslər haqqında 166 dəfə artırılmışdır.

Ola bilməz ki, inzibati xəta törətmiş şəxslər bu xətanı eyni şəraitdə törətmiş olsunlar, onların əmlak və maliyyə vəziyyətləri bir-birindən fərqlənməsin, yaxud onların əməllərində İXM-nin 33 və 34-cü maddələri ilə nəzərdə tutulan məsuliyyəti yüngülləşdirici və ya ağırlaşdırıcı hallar olmasın. Hər bir inzibati işdə qanunvericilikdə nəzərdə tutulan, məsuliyyəti yüngülləşdirici və ya ağırlaşdırıcı hallardan bir, yaxud bir neçəsinin olamısına təsadüf edilir və məntiqə görə mahiyyət etibarilə eyni əməl törətmiş şəxslər qanundakı həmin hallar nəzərə alınmaqla fərqli tənbeh tədbirlərinə məruz qalmalıdır.

Bunula əlaqədar olaraq bir misal gətirmək istəyirəm. Tutaq ki, vətəndaş A. şəhər həududlarında nəqliyyat vasitəsinə idarə edərək ailəsində bədbəxt hadisə baş verməsi barədə məlumat aldığından həyəcanlı vəziyyətdə yolu svetoforun qadağanedicisi işığında keçir və bu hadisə həm də kiminsə yüngül dərəcəli xəsarət alması ilə nəticələnir. O, zərərçəkmiş xəstəxanaya çatdırdıqdan sonra evinə gedir. Başqa birisi, vətəndaş B. isə avtoxuliqanlıq edərək, yəni nümayişkerənə surətdə, cəmiyyətə açıqcasına hörmətsizlik göstərməklə svetoforun qadağanedicisi işığına məhəl qoymadan hərəkətini davam etdirmiş, əməl bir nəfərin yüngül xəsarət alması ilə nəticələnmiş, sürücü zərərçəkmişə kömək göstərmədən hadisə yerini tərk etmişdir. Həm də məlum olmuşdur ki, B. il ərzində təkrar olaraq eyni xarakterli xəyata yol vermişdir.

Qüvvədə olan inzibati xətalara qanunvericiliyinə görə yol-hərəkəti qaydalarının pozulmasından ibarət olan, həm A-nın, həm də B-nin əməlləri İXM-nin 151.5-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan inzibati məsuliyyətə səbəb olur. Bu maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan inzibati cərimənin miqdarı 200 manatdır. Deməli, məhkəmə inzibati xəta törətmiş həm A-ya, həm də B-yə 200 manatdan nə az, nə də çox cərimə tətbiq edə bilməz. Şübhəsiz ki, belə qərar qanunun tələblərinə uyğundur. Lakin belə tənbeh ədalətlidirmi? Şübhəsiz ki, hadisələrin baş vermə şəraiti, onu törədənlərin təqsirlilik dərəcəsi, B-nin il ərzində eyni xarakterli təkrar xəta törətməsi, təqsirkarların hadisələrdən sonrakı davranışı nəzərə alınarsa hər iki şəxsə eyni ağırlıqda tənbeh tədbirləri tətbiq edilməsini ədalətli hesab etmək olmaz.

Digər tərəfdən İXM-nin 33 və 34-cü maddələri ilə inzibati xəyata görə məsuliyyəti yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların siyahısı verilmişdir. Qanuna görə aşağıdakılar tənbeh tədbiri tətbiq olunması zamanı məsuliyyəti yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınmalıdır:

- inzibati xəta törətmiş şəxsin peşmançılığı;
- törədilmiş inzibati xətanın zərərli nəticələrinin inzibati xəta törətmiş şəxs tərəfindən aradan qaldırılması və ya vurulmuş zərərin əvəzinin könüllü surətdə ödənilməsi;
- inzibati xətanın yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilməsi;
- inzibati xətanın hamilə qadın və ya himayəsində azyaşlı uşağı olan qadın tərəfindən törədilməsi;

İnzibati xətalara haqqında işlərə baxan hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan halları da məsuliyyəti yüngülləşdirən hallar hesab edə bilər.

İXM-nin 34-cü maddəsinə görə isə aşağıdakılar məsuliyyəti ağırlaşdıran hallar hesab edilir:

- səlahiyyətli şəxslərin hüquqazidd hərəkəti dayandırmağı tələb etdiklərinə baxmayaraq bu hərəkətin davam etdirilməsi;
- inzibati xəyata görə inzibati tənbeh almış şəxsin eyni xətanı il ərzində təkrar törətməsi;

- yetkinlik yaşına çatmayanların inzibati xəta törətməyə cəlb edilməsi;
- inzibati xətanın bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi;
- inzibati xətanın təbii fəlakət şəraitində və ya başqa fəvqəladə şəraitdə törədilməsi;
- inzibati xətanın sərxoş halda olan şəxs tərəfindən törədilməsi.

Məhkəmə və ya digər səlahiyyətli orqan təqsirkar haqqında İXM-nin konkret maddəsi ilə həmin maddənin sanksiyası daxilində tənbeh tədbiri tətbiq edərkən öz qərarını İXM-nin 33 və 34-cü maddələrinin müəyyən etdiyi normalarla əsaslandırmalıdır.

Təsəvvür edək ki, nəqliyyat vasitələrini idarə etmə hüququ olmayan yetkinlik yaşına çatmayan şəxs nəqliyyat vasitəsini idarə edərkən zərərçəkənə maddi zərər vurulması ilə nəticələnən yol-nəqliyyat hadisəsi törətmişdir. Belə şəxsə İXM-nin 152.4-cü maddəsi ilə 400 manat miqdarında (400 manatadək yox) cərimə tətbiq olunacaqdır. Eyni xəta yetkinlik yaşına çatmış şəxs tərəfindən törədildikdə də qanuna görə cərimənin miqdarı dəyişilə bilməz.

Onda görəsən tənbeh edilən şəxsin yetkinlik yaşına çatmış və ya çatmamış olmasının nə əhəmiyyəti oldu? Axı İXM-nin 33.1.3-cü maddəsinə görə təqsirkarın yetkinlik yaşına çatmamış olması məsuliyyəti yüngülləşdirən haldır və inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilərkən mütləq nəzərə alınmalıdır.

Qanunverici tərəfindən İXM-nin Xüsusi hissəsinə edilən bəzi əlavə və dəyişikliklər isə həmin qanunun Ümumi hissəsi ilə müəyyən edilən normaların tətbiqini qeyri-mümkün edir. Halbuki, hamılıqla qəbul edilmiş qanunyaratma prinsiplərinə görə qanunun Xüsusi hissəsi ilə müəyyən edilən normalar onun Ümumi hissəsi ilə təsbit edilmiş normalara zidd ola bilməz. Belə ziddiyyət yarandıqda Qanunun Ümumi hissəsi ilə müəyyən edilən normalara üstünlük verilməlidir.

Fikrimizlə razılaşmayanlar iddia edə bilərlər ki, belə problem yarandıqda məhkəmələr, yaxud digər səlahiyyətli orqanlar İXM-nin 21-ci maddəsinə istinad etməklə məsuliyyəti yüngülləşdirən hallarda təqsirkara daha yüngül növ (məsələn, xəbərdarlıq növündə) inzibati tənbeh tətbiq edə bilərlər. Məsələ burasındadır ki, mövcud inzibati xəta qanunvericiliyi buna da yol vermir. Bunun səbəbini isə «İnzibati Xətalər Məcəlləsinin bəzi normaları haqqında» başlıqlı əvvəlki yazımızda izah etmişik.

Qanunvericiliyə edilən əlavə və dəyişikliklər onun təkmilləşdirilməsinə, işlək olmasına xidmət etməlidir. Yuxarıda qeyd etdiklərimizdən isə aydın olur ki, son illərdə İXM-nin bəzi maddələrinin sanksiyaları ilə bağlı dəyişikliklər qanunun digər normaları ilə ziddiyyət təşkil edir. Bu, xüsusilə İXM-nin 33 və 34-cü maddələrinin tətbiq edilməsi məsələlərində özünü göstərir. Belə təsəvvür yaranır ki, həmin maddələrlə müəyyən edilən normalar tədricən əhəmiyyətini itirir.

Nigar Rəsulbəyova
Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

Dövlət orqanı vətəndaşlarla münasibətini dəqiq və aydın şəkildə müəyyən olunmuş qaydalar əsasında qurmalıdır.

Dövlət-vətəndaş münasibətləri probleminin səmərəli həlli yollarının axtarışı tarixən dövlətçiliyin yaranmasına və inkişafına təsir edən önəmli amillərdən biri və bəlkə də birincisi olmuşdur. Əslində dövlətçiliyin inkişafı tarixi elə dövlət-vətəndaş münasibətlərinin inkişafı tarixidir. Dövlət-vətəndaş münasibətlərinin qurulması ilə bağlı bəşəriyyətin yaratdığı zəngin tarixi irsdən bəhrələnmək, ondan yararlanmaq, muasir dünyanın inkişaf tendensiyalarını, dövlətçilik standartlarını nəzərə almaq bizim borcumuzdur. Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra cəmiyyətin demokratikləşdirilməsi istiqamətində görülməsi nəzərdə tutulan və bu istiqamətdə real olaraq görülən işlər bizdən əzəli və əbədi problemə, yəni vətəndaş-dövlət münasibətləri probleminə yeni yanaşmanı tələb edir və heç şübhəsizdir ki bu baxımdan dövlət orqanlarının idarəçilik fəaliyyəti ilə bağlı istifadə etdiyi üsul və qaydalar konstitusion prinsiplərə əsaslanmalı, hüquqi dövlətin tələblərinə və ədalətə cavab verməli, maraqlı şəxslərin mənafelərini mütləq nəzərə almalıdır.

Liberal-demokratik ölkələrin təcrübəsi də göstərir ki, dövlət orqanlarının və ya inzibati orqanların idarəçilik fəaliyyətinin vahid icraat qaydalarının müəyyən olunması hakimiyyətdən sui istifadənin, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının pozulması hallarının qarşısının alınmasında çox səmərəli təminat vasitəsidir. Hər bir dövlət orqanı vətəndaşlarla münasibətini dəqiq və aydın şəkildə müəyyən olunmuş qaydalar əsasında qurmalıdır.

Konstitusiyaya ənənələrinə malik demokratik ölkələrdə dövlət idarəçilik orqanları ilə vətəndaşlar arasında münasibətlərin bu prosedur qaydaları inzibati icraat haqqında qanunlarla müəyyən olunur. Bu isə o deməkdir ki, heç bir dövlət orqanı, vəzifəli şəxs və dövlət qulluqçusu bu və ya digər məsələni qanunla müəyyən edilmiş qaydadan kənar, özünün şəxsi mülahizələri prizmasından həll edə bilməz.

Vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin real təmin olunması məsələsi muasir hüquqi dövlətin əsas vəzifəsi sayılır. Hüquqi müdafiənin məhz konstitusiyaya prinsipləri əsasında nizama salınan icraat qaydalarının vahidliyi, şəffaflığı və sadəliyi vətəndaşları (şəxsləri) inzibati orqanların və vəzifəli şəxslərin özbaşnalığından, süründürməçiliyindən qoruya bilər. Digər tərəfdən də belə vahid icraat prosedurları dövlət orqanlarının fəaliyyətində səmərəliliyin və faydalı iş əmsalının, idarəçilik funksiyalarının yerinə yetirilməsi ilə bağlı onların məsuliyyətinin artırılmasını təmin edir.

Bu sahədə “İnzibati icraat haqqında” ümumi qanunun qəbul edilməsi dövlət-vətəndaş münasibətlərinin qurulmasında mövcud olan problemlərin həlli ilə bağlı həyatı zərurətin ifadəsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Ümumiyyətlə qeyd edilməlidir ki, “İnzibati icraat haqqında” qanunun və İPM-nin qüvvəyə minməsi, İnzibati məhkəmələrin artıq 3 ilə yaxındır ki, fəaliyyətə başlaması insan hüquq və azadlıqların qorunmasında çox böyük müsbət rolu vardır.

Belə ki, 2007-ci ildə qüvvəyə minmiş “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu Azərbaycanın hüquq sistemində yenilik yaratmışdır. Bu qanunda inzibati orqanların vətəndaşlarla münasibətindəki fəaliyyət formaları, eləcə də inzibati orqanların qərarlar qəbul edən zaman nəzərə almalı olduqları ümumi və prosedur prinsiplər, habelə inzibati orqanların ciddi şəkildə qanuna bağlı olması öz əksini tapmışdır. Bundan başqa qanunda inzibati orqanların qanunsuz qərarlarının yoxlanılması və onlara dəyişikliklər edilməsi məqsədi ilə vətəndaşlar üçün hüquqi müdafiə imkanları müəyyən edilmişdir.

Buna görə də heçdə təsadüfi deyildir ki, 2011, 2012, 2013-cü illər ərzində İnzibati-iqtisadi məhkəmələrində fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən inzibati orqanlara qarşı irəli sürülmüş inzibati mübahisələr üzrə iddialara baxılması statistikasını göstərir ki, bu cür mübahisələrin sayı ildən ilə artır.

Belə ki, 2011-ci ildə 6818, 2012-ci ildə 11205, 2013-cü ilin altı ayında 7963 iddia ərizələri məhkəmələrə daxil olmuşdur. Həmin iddialar üzrə məhkəmələr tərəfindən qəbul edilmiş yekun qərarlardan 2011-ci ildə 84.1%, 2012-ci ildə 80.3%, 2013-cü ilin altı ayında isə 77.4% iddialar təmin edilmişdir. Bu cür artım əsasən vətəndaşların inzibati-iqtisadi məhkəmələrə inamının artması ilə izah olunsada bəzi hallarda ərizələrin sayının artması və onların bəzilərinin təmin edilməməsi vətəndaşların əsassız iddialar verməsi ilə bağlıdır. Qeyd edilməlidir ki, həmin iddiaların əsas hissəsi torpaq sahələri üzərində mülkiyyət hüquqlarının rəsmiləşdirilməsi zamanı yaranan mübahisələrdən irəli gəlir. Bu sahədə məhkəmə praktikasının təhlili nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, bu cür iddiaların sayının artması bir tərəfdən vətəndaşların hüquqi biliklərinin zəif olması, digər tərəfdən isə inzibati orqanların vətəndaşlara yardım edilməməsi səbəbindən baş verir.

Bu məqalənin məqsədi vətəndaşların torpaq sahələrinə olan hüquqların qeydə alınması ilə bağlı qanunun tələblərinin izah edilməsindən, əsassız iddiaların qarşısının alınmasından, vətəndaşların hüquqlarının daha səmərəli şəkildə həyata keçirilməsindən ibarətdir.

Birinci növbədə vətəndaş bilməlidir ki, o özünə məxsus olan torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun qeydə alınması üçün “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 8-ci maddəsinin tələblərinə riayət etməlidir. Belə ki, həmin qanunun normasına əsasən qanunla müəyyən edilmiş qaydada icra hakimiyyəti və bələdiyyə orqanları tərəfindən müvafiq olaraq dövlətə və ya bələdiyyələrə məxsus olan daşınmaz əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə, icarəsinə, istifadəsinə, ipoteka qoyulmasına dair qəbul olunmuş aktlar, qanunla müəyyən edilmiş qaydada ixtisaslaşdırılmış təşkilatlar tərəfindən keçirilən açıq hərracın nəticələrinə dair yekun protokol, daşınmaz əmlak barəsində notariat qaydasında təsdiq edilmiş müqavilələr, vərəşlik hüququ haqqında, ər-arvadın ümumi əmlakındakı paya mülkiyyət hüququ haqqında, yaşayış evlərinin, mənzillərin açıq hərracdan əldə olunmasına dair şəhadətnamələr, mənzil sertifikatı bu Qanun qüvvəyə minənədək müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilmiş daşınmaz əmlak üzərində, o cümlədən torpaq sahələri, binalar və qurğular, yaşayış və qeyri-yaşayış sahələri, fərdi yaşayış və bağ evləri, yer təkisi sahələri, su tutarları, meşələr və çoxillik əkmələr, əmlak kompleksi kimi müəssisələr üzərində hüquqları təsdiq edən aktlar, şəhadətnamələr və qeydiyyat vəsiqələri bu Qanun qüvvəyə minənədək müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilmiş daşınmaz əmlak üzərində, o cümlədən torpaq sahələri, binalar və qurğular, yaşayış və qeyri-yaşayış sahələri, fərdi yaşayış və bağ evləri, yer təkisi sahələri, su tutarları, meşələr və çoxillik əkmələr, əmlak kompleksi kimi müəssisələr üzərində hüquqları təsdiq edən aktlar, şəhadətnamələr və qeydiyyat vəsiqələri əsas hesab olunur və qeydiyyat orqanına verilən ərizəyə həmin qanunun 10.2.2. maddəsinə əsasən torpaq sahəsinin planı və ölçüsü əlavə olunur.

Lakin ərizəçilərin əksəriyyətində torpaq sahələrinin planını və ölçüsünü əks etdirən sənəd olmur. Bu səbəbdən də Daşınmaz əmlakın dövlət reyestr xidməti orqanı torpaq sahəsinə hüquqların qeydə alınmasından haqlı olaraq imtina edir, lakin buna baxmayaraq həmin inzibati orqanın əsaslı imtinası vətəndaşlar tərəfindən məhkəmə qaydasında mübahisələndirilərək onların istifadəsində olan torpaq və ya bağ sahələrinə plan və ölçünün verilməsinin reyestr xidmətinə həvalə edilməsi barədə məcburetə haqqında iddialar qaldırılır.

Xüsusi olaraq qeyd olunmalıdır ki, torpağın ilkin qeydiyyatının aparılması üçün ərizəçinin torpaq sahəsinə planı və ölçüsü olmalıdır və həmin sənədin tərtib edilməsi Reyestr xidmətinin deyil Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin səlahiyyətindədir. Belə ki, vətəndaşların qanuni istifadəsində və ya icarəsində olan (fərdi yaşayış evlərinin, həyətyanı sahələrin, fərdi, kollektiv və kooperativ bağların, dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların) torpaqlar əvəzsiz olaraq onların mülkiyyətinə verilir. Fərdi yaşayış evlərinin, həyətyanı sahələrin, fərdi, kollektiv və kooperativ bağların altında olan torpaqlar vətəndaşların mülkiyyətinə

onların qanuni istifadəyə və ya icarəyə götürdükləri ölçüdə verilir. Kollektiv bağlar özəlləşdirilərkən torpaq sahəsi bağçılığın hər bir üzvünün mülkiyyətinə verilir. Dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların torpaqları hər bir icarəçinin, kooperativ bağların torpaqları isə hər bir kooperativ üzvünün mülkiyyətinə verilir.

Məhz buna görə də göstərilən torpaqları öz mülkiyyətinə keçirmək üçün vətəndaşlar ilk növbədə torpağın planı və ölçüsünün verilməsi barədə ərizə ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinə müraciət etməlidir. Ərizəyə vətəndaşların fərdi yaşayış evlərinin, həyətianı sahələrin, fərdi, kollektiv və kooperativ bağların və dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların altında olan torpaqların onların qanuni istifadəsinə və ya icarəsinə verilməsini təsdiq edən sənədin surəti (qərar, sərəncam, müqavilə) əlavə edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi ərizənin daxil olduğu gündən etibarən 30 gün ərzində vətəndaşlara onların mülkiyyətinə verilən fərdi yaşayış evlərinin, həyətianı sahələrin və fərdi, kollektiv və kooperativ bağların və dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların altında olan torpaq sahəsi üzrə torpaq sahəsinin planını və ölçüsünü hazırlayıb verməlidir. Bundan sonra vətəndaşların torpaq üzərində mülkiyyət hüququ qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində dövlət qeydiyyatına alınır və həmin reyestrdən çıxarışla rəsmiləşdirilir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi haqqında Əsasnamənin 10.20-ci maddəsinə əsasən Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada torpaq sahələri üzərində mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının qeydiyyatı üçün zəruri olan mərzçəkmə işlərini aparır, habelə müvafiq texniki sənədləri tərtib edir və onları həmin torpaq sahəsi üzərində hüquq əldə edənə verir, beləliklə vətəndaşlar reyestr xidmətinə müraciət etməzdən əvvəl ilk növbədə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinə müraciət etməli, qanuni əsaslar olduqda Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi torpağa plan və ölçünü verməlidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət və digər hüquqların qeydiyyatı üçün zəruri olan mərzçəkmə işlərinin aparılması, habelə texniki sənədlərin tərtibi qaydası qanunvericiliklə müəyyən edilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti 06.10.2010-cu il tarixdə “Mərzçəkmə qaydaları və mərz nişanlarının formalarının nümunələri” haqqında Qərar qəbul etmişdir. Həmin qərara əsasən mərzçəkmə işləri Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi tərəfindən həyata keçirilir.

Həmin Qərarın 2.4.5-ci maddəsinə müvafiq olaraq mərzçəkmə işlərində torpaq sahəsinin fiziki və ya hüquqi şəxsə verilməsi barədə səlahiyyətli orqanların qərar və sərəncamlarına istinad edilir.

Vətəndaşlar bilməlidilər ki, həmin Qərarın 6.1, 6.2 maddələrinin tələblərinə əsasən mərzçəkmə işlərinin aparılması nəzərdə tutulan torpaq sahələrinin mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin, icarəçilərinin və hüquqlarına toxuna biləcək hüquqi və fiziki şəxslərin məlumatlandırılması üçün mərzçəkmə işlərinin başlanılmasına 5 gün qalmış xüsusi elan və lövhələrdə, mətbuatda və DTXK-nın rəsmi internet saytında bu işlər barədə müvafiq məlumatlar yerləşdirilir və onlara DTXK-nın müvafiq rayon (şəhər) şöbəsi tərəfindən rəsmi bildiriş göndərilir. Bildiriş göndərilmiş hüquqi və fiziki şəxslərin mərzçəkmə işlərinin yerinə yetirilməsində iştirak etməməsi (gəlməməsi) bu işlərin aparılmamasına əsas vermir və görülmüş işlərin nəticələri barədə həmin hüquqi və fiziki şəxslərə məlumat xarakterli təkrar bildiriş göndərilir. Torpaq sahələrinin yerdə (naturada) sərhədləri müəyyən edildikdən, razılaşırdıldıqdan və mərz nişanları basdırıldıqdan sonra bu Qaydaların 7.1-ci və 7.2-ci bəndlərində göstərilənlərin iştirakı ilə mərzçəkmə işlərinin nəticələri ilə bağlı akt tərtib edilir, imzalanır və möhürlə təsdiq edilir. Akt təsdiq edildiyi vaxtdan 30 gün müddətində hər hansı bir irad və təklif rəsmi formada DTXK-ya təqdim oluna bilər, əks halda torpaq sahəsinin sərhədləri yerdə (naturada) razılaşırdılmış hesab olunur.

Qanunun göstərilən tələblərinə uyğun olaraq vətəndaşlar bağ sahələrinin plan və ölçülərini əldə edəndən sonra müvafiq reyestr xidmətində onların bağ sahələrinə olan hüquqlarının qeydiyyatına alınması mümkündür.

Xüsusi olaraq eyd olunmalıdır ki, həmin torpaqlar üzərində vətəndaşların mülkiyyət hüququ qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alındığı andan yaranır.

Hər bir vətəndaş bilməlidir ki, arzuladığı inzibati aktın qəbul edilməsi üçün ərizəçinin buna dair subyektiv hüququ olmalıdır. Başqa sözlə iddiaçının inzibati aktın qəbul edilməsi üçün tələb hüququ yoxdursa inzibati orqanın üzərinə öhdəlik qoyula bilməz.

Bundan başqa qeyd olunmalıdır ki, hər bir inzibati orqan vətəndaşlarla münasibətlərini dəqiq və aydın şəkildə müəyyən olunmuş qaydalar əsasında qurlmalı olduğu halda bəzən bunu etməkdən yayınır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 33.1-ci maddəsinə əsasən ərizəyə baxılması və həmin ərizə üzrə müvafiq inzibati aktın qəbul edilməsi başqa inzibati orqanın səlahiyyətlərinə aid olduğu halda, ərizəçinin müraciət etdiyi inzibati orqan ərizənin daxil olduğu vaxtdan ən gec 10 gün müddətində ərizəni və ona əlavə olunmuş sənədləri səlahiyyətli inzibati orqana göndərməlidir. Həmin Qanunun 33.2 və 33.3-cü maddələrinə görə ərizə və ona əlavə edilmiş sənədlərin səlahiyyətli inzibati orqana göndərilməsi barədə ərizəçiyə 6 gün müddətində yazılı şəkildə əsaslandırılmış məlumat verilməlidir. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində birbaşa nəzərdə tutulmamışdırsa, ərizəni müvafiq səlahiyyətli orqana göndərən inzibati orqan tərəfindən ərizənin mahiyyəti üzrə hər hansı rəy verilməsi yolverilməzdir.

Lakin, məhkəmə praktikasından müəyyən olunur ki, bəzi hallarda inzibati orqanlar göstərilən qanunun normalarına riayət etmirlər, yəni ərizəçinin müraciət etdiyi inzibati orqan ərizəni səlahiyyətli inzibati orqana göndərmədən, vətəndaşlara hüquqlarını izah etmədən, ərizənin icrasından imtina edərək vətəndaşlara yardım etmək vəzifəsindən yayınırlar. Halbuki, “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 23.1-ci maddəsinə əsasən inzibati orqan ərizə və ya vəsatətlərin verilməsində, ərizə və ya vəsatətdə buraxılmış səhvlərin aşkar edilməsində və onların aradan qaldırılmasında maraqlı şəxsə yardım etməyə, inzibati icraatda iştirak edən şəxsin malik olduğu hüquq və vəzifələri ona izah etməyə borcludur.

Qanunun göstərilən tələblərinin inzibati orqanlar tərəfindən yerinə yetirilməsi heç şübhəsiz ki, vətəndaşların əsassız iddialarının bir qisminin qarşısını ala bilər və vətəndaşların hüquqlarının həyata keçirilməsinin səmərəliliyini təmin edə bilər.

Vətəndaşların əsassız iddiaların qaldırılmasının qarşısının alınmasında onların məhkəmədə təmsil edən vəkillərin də rolu çox önəmlidir. Belə ki, məhkəmə praktikası onu göstərir ki, əksər hallarda vətəndaşların uğursuz iddiaları rədd olunduğu zaman məhkəmə qərarından verilən əsassız şikayətlər vəkillər tərəfindən dəstəklənir. Nəticədə vətəndaş uzun müddətli məhkəmə mübahisələrinə cəlb edilmiş olur və sonda müsbət nəticə əldə edə bilmir.

Интервью Председателя
Экономического Суда СНГ
Л.Э. Каменковой

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СУДА СНГ В КОНТЕКСТЕ ВОСТРЕБОВАННОСТИ ДЛЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

– Людмила Эдуардовна, известно, что Экономический Суд СНГ эффективно действующий международный суд, осуществляющий экономическое правосудие на пространстве Содружества Независимых Государств. Не могли бы Вы рассказать подробнее о компетенции Экономического Суда?

Экономический Суд СНГ является уставным органом Содружества. Его основная цель – содействие единообразному применению международных соглашений, заключенных в рамках СНГ, и обеспечению принятых государствами – участниками СНГ обязательств.

К ведению Экономического Суда относится разрешение межгосударственных экономических споров, возникающих при исполнении экономических обязательств, предусмотренных соглашениями, решениями Совета глав государств, Совета глав правительств Содружества и других его институтов, а также о соответствии нормативных и других актов государств-участников Содружества, принятых по экономическим вопросам, соглашениям и иным актам Содружества.

Соглашениями государств – участников СНГ к ведению Экономического Суда могут быть отнесены другие споры, связанные с исполнением соглашений и принятых на их основе иных актов Содружества. На сегодняшний день около четырех десятков международных соглашений, заключенных в рамках Содружества, содержат оговорки, предусматривающие юрисдикцию Экономического Суда (например, Соглашение по техническим барьерам в зоне свободной торговли от 20 июня 2000 года, Соглашение о порядке таможенного оформления и таможенного контроля товаров, перемещаемых между государствами – участниками Соглашения о создании зоны свободной торговли от 8 октября 1999 года, Соглашение о принципах взимания косвенных налогов при экспорте и импорте товаров (работ, услуг) между государствами – участниками Содружества Независимых Государств от 25 ноября 1998 года и др.).

– Кто может обращаться в Экономический Суд СНГ?

Споры рассматриваются Экономическим Судом СНГ по заявлению заинтересованных государств в лице их полномочных органов, институтов Содружества.

Что касается запросов о толковании, то в данном случае органами и институтами Содружества, уполномоченными обращаться в Экономический Суд, являются организационные структуры СНГ, созданные в соответствии с его Уставом, а также договорами (решениями) государств – участников Содружества. К их числу, например,

относятся Совет председателей высших арбитражных, хозяйственных, экономических и других судов, разрешающих дела по спорам в сфере экономики, Совет министров обороны государств – участников СНГ и другие.

Граждане и субъекты хозяйствования не могут являться инициаторами дел в Экономическом Суде. Однако существует возможность опосредованного обращения такими лицами в Суд через органы Содружества. Отмечу, что случаи такого рода обращений в Экономический Суд СНГ посредством органов Содружества, чаще всего через Исполнительный комитет СНГ, нередки.

– Дела о толковании представляют собой отдельную категорию? Какова их специфика?

Специфика решений Экономического Суда по делам о толковании состоит в том, что данные акты принимаются в отношении положений международных соглашений и иных актов органов СНГ, предметом которых являются вопросы международного сотрудничества государств – участников как в экономической, так и в иных сферах. Они могут применяться органами власти государств – участников Содружества, в том числе не участвующих в деятельности Экономического Суда, а также органами и институтами СНГ в самых различных сферах, причем как в отношении конкретного лица, так и широкого круга лиц. Решения о толковании не имеют ограничений в их применении национальными органами власти – одно решение о толковании может применяться неоднократно. Они актуальны до тех пор, пока действуют международные соглашения, акты органов СНГ, положения которых явились предметом толкования.

– Людмила Эдуардовна, расскажите, пожалуйста, были ли в практике Суда примеры толкования положений международных соглашений и актов органов Содружества, в которых участвует Азербайджанская Республика?

За период своей деятельности Экономическим Судом СНГ рассмотрен ряд дел по запросам о толковании положений 34 международно-правовых актов Содружества, в которых участвует Азербайджанская Республика. В их числе 24 международных соглашения и 10 актов органов СНГ.

Предметом вышеназванных международно-правовых актов являются различные области межгосударственного сотрудничества, в частности пенсионное обеспечение, правовая помощь, гуманитарное сотрудничество, отношения, связанные с осуществлением хозяйственной деятельности, и иные. Это, например, такие акты, как: Соглашение о взаимном признании льгот и гарантий для участников и инвалидов Великой Отечественной войны, участников боевых действий на территории других государств, семей погибших военнослужащих от 15 апреля 1994 года, Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 22 января 1993 года и от 7 октября 2002 года, Соглашение о единой Товарной номенклатуре внешнеэкономической деятельности Содружества Независимых Государств от 3 ноября 1995 года в редакции

Протокола от 20 июня 2000 года, Договор о создании Межгосударственного фонда гуманитарного сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств от 25 мая 2006 года и ряд других.

– Как Вы отметили, Экономический Суд не рассматривает споры между субъектами хозяйствования. Имеется ли в рамках СНГ структура, куда могли бы обратиться такие субъекты для урегулирования конфликта в случае его возникновения?

К полномочиям Экономического Суда СНГ не относится рассмотрение споров между хозяйствующими субъектами. Вместе с тем существует возможность разрешения споров, возникающих в процессе хозяйственной деятельности, третейскими судами.

Институт третейского разбирательства уже достаточно давно создан и успешно функционирует во многих государствах мира, поскольку имеет ряд признаваемых преимуществ, в том числе конфиденциальность, оперативность, экономичность, возможность выбора арбитров и процессуальной процедуры, а также ряд других преимуществ.

Изучение вопроса об обращении хозяйствующих субъектов государств – участников СНГ в международные третейские суды, например в такие, как Международный арбитражный суд при Международной торговой палате в Париже, Арбитражный институт Торговой палаты Стокгольма показывает, что это дорогостоящая процедура. В связи с этим хотелось бы отметить, что на пространстве Содружества существует международный третейский суд – Международный центр по урегулированию споров при Экономическом Суде СНГ (МЦУС). Его учредители – международные структуры – Экономический Суд СНГ, Международный союз юристов, Секретариат Совета Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ. Место нахождения МЦУС – г. Санкт-Петербург. Председатель Президиума МЦУС – видный ученый, заведующий кафедрой гражданского процесса юридического факультета Санкт-Петербургского государственного университета, доктор юридических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук, заслуженный деятель науки Российской Федерации Валерий Абрамович Мусин.

К компетенции данного Центра отнесено разрешение споров частноправового характера посредством третейского разбирательства и примирительных процедур. Это споры между субъектами хозяйствования государств – участников Содружества, а также споры между субъектами хозяйствования государств – участников Содружества и государствами – участниками СНГ. МЦУС состоит из постоянно действующих Третейского суда и Палаты посредников. Центр обладает интеллектуальным потенциалом, достаточным уровнем материально-технического обеспечения и является достойной альтернативой международным арбитражам. В рекомендательные списки арбитров и посредников включены видные юристы из государств Содружества. Из 62 арбитров Центра – 26 докторов наук и 16 кандидатов. Более подробную информацию о

Международном центре по разрешению споров при Экономическом Суде можно найти на сайте Суда – sudsng.org.

– *Людмила Эдуардовна, расскажите, пожалуйста, о планах на будущее?*

В этом году судейский корпус Экономического Суда СНГ обновился. К нам приехали и уже приступили к исполнению своих обязанностей новые судьи из Российской Федерации и Республики Казахстан.

В настоящее время мы уделяем внимание вопросам реализации Договора о зоне свободной торговли от 18 октября 2011 года в части, касающейся роли Экономического Суда СНГ в механизмах разрешения споров, а также полномочий Председателя Суда при назначении экспертов и/или председателя комиссии экспертов. Предложения обсуждаются на высшем коллегиальном уровне с приглашением представителей Исполнительного комитета СНГ. Пленум Экономического Суда СНГ уже принял ряд постановлений по данным вопросам.

В Экономический Суд СНГ уже поступил и принят к рассмотрению запрос Исполнительного комитета СНГ о толковании пункта 1 статьи 2 Договора о зоне свободной торговли от 18 октября 2011 года. Основанием послужило обращение Бизнес союза предпринимателей и нанимателей имени профессора М.С. Кунявского (Республика Беларусь).

– *Людмила Эдуардовна, скажите, пожалуйста, есть ли необходимость в функционировании Экономического Суда СНГ? Каковы преимущества разрешения споров в Экономическом Суде СНГ?*

Конечно, в идеале всем хотелось бы, чтобы вопросы и разногласия, которые в принципе могут возникнуть в процессе взаимодействия различных субъектов, разрешались путем переговоров и консультаций. Но не всегда так получается и стороны вынуждены обращаться в суд за установлением истины. Здесь важно отметить, что обращение в Суд не должно рассматриваться как какое-то неординарное событие. Это цивилизованный способ разрешения конфликта. Поэтому само по себе наличие Экономического Суда СНГ – это гарантия выполнения государствами – участниками СНГ принятых на себя обязательств в рамках Содружества. Это осознание того, что в Содружестве Независимых Государств создан и действует международный судебный механизм урегулирования межгосударственных разногласий и в случае необходимости он может быть использован.

Что касается преимуществ обращения в Экономический Суд СНГ, отмечу, что разрешение спора в Экономическом Суде осуществляется по правилам искового производства, процесс носит состязательный характер, решение по делу принимается на закрытом совещании коллегии Экономического Суда.

Кроме того, в рамках возбужденного дела вплоть до принятия Экономическим Судом решения допускается согласительное урегулирование споров при посредничестве Суда: по

ходатайству стороны или обеих сторон коллегия Экономического Суда обязана принять меры к урегулированию спора путем примирительной процедуры, чем также достигается цель – выработать взаимоприемлемое для сторон решение.

Есть и другие преимущества обращения в Экономический Суд СНГ. Это доступность Суда в силу его места пребывания в Минске и используемый русский язык.

В заключение хотелось бы отметить, что Экономический Суд Содружества Независимых Государств высоко оценивает стремление Азербайджанской Республики, направленное на укрепление сотрудничества и развитие многосторонних и двусторонних отношений в рамках СНГ. Эта конструктивная позиция была подтверждена Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым в ходе состоявшегося 25 октября 2013 года в Минске заседания Совета глав государств СНГ. В связи с этим хотелось бы выразить надежду на возможное участие Азербайджанской Республики в деятельности Экономического Суда СНГ.

Спасибо за интервью.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri İstanbulda yüksək məhkəmələrin ikinci beynəlxalq zirvə görüşündə iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev 2013-cü il noyabrın 20-dən 22-dək İstanbul şəhərində “Məhkəmə prosesində şəffaflıq” mövzusunda həsr olunmuş yüksək məhkəmələrin ikinci beynəlxalq zirvə görüşündə iştirak etmişdir.

Dünyanın bir çox ölkələrinin iştirak etdiyi zirvə görüşündə məhkəmə prosesinin şəffaflığı ilə bağlı ən yaxşı təcrübəyə aid təqdimatlar olmuş, diskussiyalar və təhlillər aparılmışdır.

İstanbul Zirvə görüşündə məhkəmə prosesində şəffaflığın beynəlxalq təcrübəsinin müxtəlif aspektləri barədə məruzələr dinlənilmişdir. Tədbirdə iştirak edən ölkələrin Ali Məhkəmələrinin sədrleri ictimai araşdırmanın prinsipi, etik davranışla bağlı şikayətlərin cavablandırılması, yazılı və sifahi tərcümə imkanları və başqa təqdimatlar ətrafında müzakirələr keçirmişlər.

Zirvə görüşündə Azərbaycan Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev “Azərbaycan məhkəmə sistemində şəffaflığın təmin olunması məsələləri” ilə bağlı təqdimat çıxışı etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri məhkəmələrdə işlərin bölgüsü, məhkəmə prosesinə aid məlumatların, normativ hüquqi aktların, habelə digər hüquqi sənədlərin əldə edilməsi, məhkəmələrin qərarlarının dərc olunması ilə əlaqədar təcrübəyə əsaslanan fikir və mülahizələrini bildirmişdir. Qeyd etmişdir ki, Ali Məhkəmədə informasiya texnologiyasının ən yeni nailiyyətlərindən istifadə edilir. “İnternet” səhifəsində yerləşdirilən informasiya axtarış sisteminin köməkliyi ilə məhkəməyə gəlmədən proses iştirakçısının işin qeydiyyatına düşməsi, iş icraatında olan hakim, işin baxılması üçün təyin olunması, işin baxılması və çıxarılmış qərar haqqında məlumatları götürməyi mümkün edir. Bundan başqa “İnternet” səhifəsində yerləşdirilmiş qərarlar üzrə axtarış sistemi vətəndaşlara məhkəməyə gəlmədən çıxarılmış qərarların mətnini, ətraflı axtarış sistemində isə Ali Məhkəmənin kollegiyası, hakimləri, il və ay, apellyasiya instansiyasına və hakimlərinə, birinci instansiya məhkəmələrinə və hakimlərinə dair göstəricilər üzrə axtarış aparmağa da imkan yaradır. Ali Məhkəmənin qərarları “Ali Məhkəmənin bülleteni”ndə dərc olunur. Mətbuat və kütləvi informasiya vasitələri ilə müntəzəm əlaqə saxlamaq üçün Ali Məhkəmədə mətbuat katibi fəaliyyət göstərir. Həmçinin baxılan işlər haqqında operativ məlumatları mülki və cinayət işləri üzrə hakim-spikerlərdən öyrənmək olar.

Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycan məhkəmə sistemində görülən işlərin və həyata keçirilən tədbirlərin həcminin və miqyasının insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini daha da artıracağına inamını vurğulamışdır.

Ali Məhkəmənin sədri bir sıra ölkələrin Ali Məhkəmə sədrleri ilə görüşlərində və söhbətlərində Azərbaycanda məhkəmə islahatı zamanı toplanmış müsbət təcrübəyə diqqəti cəlb etmiş, bununla bağlı geniş söhbət aparmış, suallara cavab vermişdir. Faydalı fikir mübadiləsi zamanı Azərbaycanın məhkəmə təcrübəsinə böyük maraq göstərilmişdir.

Zirvə görüşündə “Məhkəmə prosesinin şəffaflığına dair” İstanbul Bəyannaməsi qəbul edilmişdir.

MƏHKƏMƏ PROSESİNİN ŞƏFFAFLIĞINA DAİR İSTANBUL BƏYANNAMƏSİ

Hər bir şəxsə onun hüquq və vəzifələrinin müəyyən edilməsi, həmçinin cinayətin törədilməsində təqsirliliyi məsələsi ilə bağlı işinə müstəqil məhkəmə tərəfindən ədalətlik və qərəzsizlik rəhbər tutulmaqla açıq məhkəmə iclası şəraitində baxılması hüququnun bərabər əsaslarla təqdim edilməsini başlıca prinsip kimi tanıyan İnsan Hüquqları üzrə Ümumi Bəyannaməni NƏZƏRƏ ALARAQ;

Bütün vətəndaşların məhkəmə qarşısında bərabərliyinə, həmçinin hər bir şəxsin onun hüquq və vəzifələrinin müəyyən edilməsi, habelə cinayətin törədilməsində təqsirliliyi məsələsi ilə bağlı işinə qanunla müəyyən edilmiş qaydada səlahiyyətli və müstəqil məhkəmə tərəfindən ədalətlik və qərəzsizlik rəhbər tutulmaqla açıq məhkəmə iclasında əqlabatan müddətdə baxılması hüququna təminat verən Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktı NƏZƏRƏ ALARAQ;

Yuxarıda göstərilən əsas prinsiplərin və hüquqların, həmçinin insan hüquqları üzrə yerli aktlarda, milli konstitusiyalarda, statut və ümumi hüquqda, məhkəmə adət və ənənələrində tanınmasını və öz əksini tapmasını NƏZƏRƏ ALARAQ;

Və indiki zamanda hamılıqla qəbul edilmiş şəffaflıq prinsipi hər bir dövlətdə məhkəmə prosesinin başlıca elementi olması ilə yanaşı, konstitusionalizm və qanunun aliliyini dəstəklədiyini NƏZƏRƏ ALARAQ;

BELƏLİKLƏ, TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI KASSASIYA MƏHKƏMƏSİ SƏDRİNİN və BMT-nin İNKİŞAF PROQRAMININ DƏVƏTİ İLƏ, 2013-ci İL 20-22 NOYABR TARİXLƏRİNDƏ İSTANBUL ŞƏHƏRİNDƏ KEÇİRİLMİŞ ASIYA VƏ ATLANTİKA REGIONLARININ ALİ MƏHKƏMƏ SƏDRLƏRİNİN VƏ YUXARI İNSTANSIYA MƏHKƏMƏ HAKİMLƏRİNİN KONFRANSINDA

Məhkəmə prosesində ədalətliyin və şəffaflığın təminatı edilməsi üçün aşağıdakı əsas tələbləri BƏYAN EDİR:

Prinsip 1

Məhkəmə araşdırmaları, bir qayda olaraq, ictimai olmalıdır.

Məhkəmə araşdırmalarının ictimaiyyət üçün açıq olması təbiəti, demokratik cəmiyyətdə başlıca prosessual təminatlardan biridir. İctimai araşdırmanın prinsipi, vətəndaşlara və media işçilərinə məhkəmə zallarına daxil olma imkanlarının olması nəzərdə tutur. Məhkəmə təminat verməlidir ki, ictimaiyyət və media nümayəndələri məhkəmə prosesində iştirak edə bilər. Buna görəndə məhkəmənin vaxtı və yeribarədə məlumat ictimaiyyət üçün əlçatan olmalıdır. Həmçinin, işə olan potensial marağın kəsb etdiyini və məhkəmə prosesinin müddətini nəzərə alaraq, ictimaiyyət nümayəndələri, əqlabatan çərçivədə, müvafiq vasitələrlə təminat edilməlidirlər. Müəyyən işin araşdırılmasında ictimaiyyət nümayəndələrinin və ya media işçilərinin iştirakını qanuni əsaslar istisna edərsə, hakim bu barədə əsaslandırılmış qərar qəbul etməlidir.

Prinsip 2

Məhkəmə hakimiyyəti məhkəmə binalarına girişin asanlaşdırılmasını təminat etməlidir.

Məhkəmə binalarına gəliş-gedişin asanlaşdırılması məqsədi ilə, onlar mümkün qədər ictimai nəqliyyat qovşaqlarının yaxınlığında yerləşməlidir. Məhkəmə binalarının yerləşməsinə bildirən işarələr, asanlıqla oxunan məhkəmə təlimatları, işlərə baxılması barədə cədvəllərin olması ilə yanaşı, məhkəməyə gələn tərəflərin, şahidlərin və ictimaiyyət nümayəndələrinin suallarını cavablandırmaq üçün məhkəmə binasının girişində yerləşən ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşları vətəndaşlar üçün əlçatan olmalıdırlar. Məhkəmə həmçinin, vahid pəncərə sistemi xidmətini tətbiq etmək məqsədi ilə, xidmət və resurs mərkəzinin yaradılmasına səy göstərməlidir.

Məhkəmə binaları təhlükəsiz, təmiz və istifadə üçün rahatlaşdırılmaqla yanaşı, uşaqlar, zərərçəkənlər və əlil olmaqla, xüsusiehtiyacı olan şəxslərə ərizə formaları doldurmaq və ya danışıqlar aparmaq üçün adekvat yerlər təklif edilməlidir. Məhkəməyə müraciət edən vətəndaşların vaxtında və səmərəliliklə istifadə etməklə yanaşı, məhkəmə işçilərinin ən yüksək standartlara cavab verən etik davranışından və peşəkarlıqdan yaranmaq hüquqları olmalıdır.

Məhkəmə proseslərinin ictimaiyyət üçün açıq olması tələbi, mütləq şəkildə bütün məhkəmə proseslərinə və məhkəməyə qədər qəbul edilən qərarlara tətbiq edilmir. Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın 14(1) Maddəsinə əsasən, demokratik cəmiyyətdə əxlaq, ictimai asayiş və ya dövlət təhlükəsizliyi mülahizələrinə əsasən və yaxud bunu tərəflərin özəl həyat mənafeələrinin tələb etdiyi təqdirdə və yaxud məhkəmənin açıq keçirilməsinin ədalət məhkəməsinin maraqlarını pozduğu xüsusi hallarda, mətbuat və ictimaiyyət bütün məhkəmə araşdırmasına və ya onun bir hissəsinə buraxılmaya bilər. Bu istisnalar olmaqla yanaşı, məhkəmə araşdırmaları cəmiyyət üçün açıq olmalıdır, və burada xüsusi kateqoriya üzrə şəxslərin məhdudlaşdırılması yolverilməzdir. Yetkinlik yaşına çatmamışların mənafeələrinin başqa cür tələb etdiyi hallar və yaxud işin matrimonial mübahisələrə və ya uşaqlar üzərində qəyyumluğa aid olduğu hallar istisna edilməklə, hətta ictimaiyyət nümayəndələri məhkəmə araşdırılmasına buraxılmayanda, əsas mülahizələr, sübutlar və hüquqi əsaslandırma cəmiyyət üçün açıq olmalıdır.

Prinsip 3

Məhkəmə hakimiyyəti məhkəmə sisteminə çıxışı təmin etməlidir.

Məhkəmə tərəfləri standart formalar və təlimatlar, məhkəmə prosesinin prosedurları, məhkəmə baxışının cədvəli və iddia ərizəsi ilə müraciət etmək üçün dövlət rüsumu barədə məlumatları ilə təmin etməlidir. Bu məlumat internet vasitəsi ilə də yayılmalıdır. İmkan daxilində məhkəmə ədalət mühakiməsi yolları barədə tərəflərə məlumat vermək üçün “çoxqapılı məhkəmə” konsepsiyası qəbul etməlidir. Həmçinin bu konsepsiyanın məqsədi tərəflərə hüquqi yardım göstərməkdən də ibarətdir. Hüquqi yardım məhdud olduqda, Məhkəmələr (pro bono) cəlb eləməkdə və həvəsləndirməkdə cavabdehdir. Pro bono yardımı – məhkəmə prosesinin seçilmiş tərəflərinə göstərilir və onları “məhkəmənin dostları” adlandırırırlar (amici curiae). Onlar məhkəmə tərəflərinin maraqlarını qorumaq məqsədi ilə mübahisələrin həll edilməsi üçün alternativ yolları göstərir. Bəzi hallarda məhkəmədə müvafiq ixtisaslaşdırılmamış kadrların tərəfləri təmsil etmək üçün icazənin verilməsinə baxıla bilər.

Prinsip 4

Məhkəmə tərəfləri ödənişsiz tərcüməçi ilə təmin etməlidir.

Təqsirləndirilən şəxsin irəli sürülmüş ittiham barədə onun bildiyi dildə məlumatlandırılması əsas insan hüquqlarından biridir. Bununla da təqsirləndirilən şəxs məhkəmə icraatın aparıldığı dili başa düşməsə, o halda ödənişsiz tərcüməçi ilə təmin olunmaq hüququna malikdir. Həqiqətən, tərəflərin məhkəmədə icraatın aparıldığı dili başa düşməməsi məhkəmədə şəffaflığın məhdudluğunu göstərir. Bəzi hallarda şahid ifadələrini tərcüməsiz verə edə bilmir və ya bəzi hallarda sənədi tərcüməsiz sübut kimi təqdim etmək mümkün deyil. Bu səbəbdən tərcüməçinin məhkəmə prosesində iştirakını təmin etmək hakim borcudur.

Prinsip 5

Məhkəmə hakimiyyəti işlərin hakimlərin arasında bölünməsinə şəffaflığı təmin etməlidir.

Məhkəmə sistemləri işlərin hakimlərin arasında bölünməsi qaydasına görə fərqlənir. Bəzi ölkələrdə işlərin bölüşdürülməsi məhkəmə sədrinin səlahiyyətidir. Digər ölkələrdə bu funksiyaları məhkəmənin aparatı yerinə yetirir. Üçüncü üsul işlərin təsadüfi qaydada bölüşdürülməsidir. Bu cür bölgü fərdi şəxs tərəfindən və avtomatlaşdırılmış qaydada həyata keçirilir. Nəhayət, işin bölüşdürülməsi qaydası qeyri-formal amillərə əsaslanıla bilər. Bu amillər uzun müddət tətbiq edilən məhkəmə təcrübəsindən və ya məhkəmənin fəaliyyətini idarə edən daha formal qayda və qanunlardan ibarət ola bilər. Hansı modelin tətbiq edilməsindən asılı olmayaraq, işlərin hakimlərin arasında bölüşdürülməsi qabaqcadan qanunla müəyyən olunmuş və ya müvafiq məhkəmənin hakim

heyyyəti ilə razılaşdırılmış şəffaflıq prinsipi gözlənilməklə təşkil edilməlidir. Həmçinin, iş hakimin icraatından yuxarıda göstərilən səbələrdən başqa və müvafiq qanunlarda və məhkəmə qaydalarında nəzərdə tutulmuş hallardan başqa götürülə bilməz.

Prinsip 6

Məhkəmə hakimiyyəti ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində şəffaflığı təmin etməlidir.

Ədalət mühakiməsinin cəmiyyətə inteqrasiyası bu prosesin açıq olmasını və özünü tanıdmaq üçün öyrənilməsinə tələb edir. Məhkəmə nəzarətinin subyektli olmaqla, ictimaiyyətin, medianın və məhkəmə tərəflərinin məhkəmə proseslərinə aid olan bütün məlumatlara, o cümlədən baxılacaq və baxılan işlərə, etibarlı çıxışı olmalıdır. Bu cür çıxış məhkəmənin internet səhifəsi vasitəsilə və ya müvafiq və əlçatan məlumatlar təmin edilməlidir. Bu məlumatlara əsaslandırılmış qərarlar, arqumentlər, hərəkətlər və sübutlar daxildir. Yazılı izahatlar və ya sübut kimi qiymətləndirilə bilən sənədlər, hansılar ki hələ məhkəmə tərəfindən sübut kimi qəbul olunmayıblar, sübutlar sırasından çıxarıla bilər. Məhkəmə sənədlərinə çıxış yalnız işə aid olan materiallarla məhdudlaşdırılır. Məhkəməyə çıxış həmçinin məhkəməyə aid inzibati məlumatı (iş yükü və işlərin rəsmiləşdirilməsi statistikasını, büdcəyə aid məlumat, məsələn, məhkəmə məsrəfləri və büdcə vəsaitləri) daxil etməlidir. Əgər hakimlərdən və müəyyən kateqoriyalı məhkəmə işçilərindən qanunla tələb olunur ki, müəyyən səlahiyyətli hakimiyyət orqanına mütəmadi olaraq aktiv və öhdəliklər barədə bəyannamə təqdim etsinlər, bu halda bəyannamələr ictimaiyyət üçün əlçatan olmalıdır. Əgər İcra və Qanunvericilik hakimiyyətinin nümayəndələrinə ünvanlanan oxşar bəyanatlar mövcuddursa, onlar ictimaiyyətə əlçatan olmalıdır.

Prinsip 7

Məhkəmələrin icra işi ilə əlaqədar həbslərdə nəzarət səlahiyyətləri olmalıdır.

Məhkəmə sistemi gecikdirmələrlə bağlı ədalətsiz tənqidlərə məruz qalmaması üçün, qanunla məhkəmənin inzibati və ya icra işi ilə bağlı saxlanılan şəxslərin məhkəməyə gətirmək səlahiyyəti olmalıdır. Bu, ilk növbədə insan hüquqları ilə bağlı məsələ olsa da belə, həmçinin ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində ictimai baxımdan şəffaflığın təmin olunmasının bir yoldur.

Prinsip 8

Məhkəmə hakimiyyəti yuxarı instansiya məhkəmələrinin qərarlarının mütəmadi olaraq dərc edilməsini təmin etməlidir.

Qanunlara və digər hüquqi mənbələrə, hakimlərə, hüquqşünaslara etibarlı çıxışı olmayan hüquqi və fiziki şəxslərin qanunun müəyyən işlərdə neçə tətbiq ediləcəyi barədə anlayışı olmur. Məhkəmə qərarlarının dərc edilməsi ictimaiyyətə, pressaya, mülki təşkilatlara, hüquqşünaslara, hakimlərə və alim-hüquqşünaslara hakimlərin hərəkətlərini dəqiq öyrənilməsinə imkan verir. Qərarların dərc edilməklə ictimaiyyətə təqdim edilməsi qanunların tətbiq edilməsini tənzimləyir, qərarları proqnozlaşdırır və ardıcılığını təmin edir. Bu hal ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasına da xidmət edir. Yuxarı instansiya məhkəmələrinin qərarlarının məcburi presedent olduğu məhkəmə sistemlərində onların qərarlarının dərc edilməsi və yayılması aşağı instansiya məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən qanuna riayət edilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hətta yuxarı instansiya məhkəmələrinin qərarları məcburi olmayan məhkəmə sistemlərində tətbiq edilən qanunvericiliyin ardıcıl şəkildə şərh edilməsi vacibdir. Məhkəmə qərarlarından və elmi məqalələrdən ibarət olan məlumat bazasının yaradılması arzu olunan haldır.

Prinsip 9

Məhkəmə hakimiyyəti məhkəmə prosesi barədə tələbləri maarifləndirmək üçün proqramlar keçirməlidir.

Məhkəmə sistemi məktəblərdə və universitetlərdə məhkəmə prosesində şəffaflığın anlayışına və tətbiqinə həsr olunmuş təlimləri təşkil etməli, keçilməsini təmin etməli və iştirak etməlidir. Təlimlər məhkəmələrdə görüşlərin keçirilməsindən, hakimlərin tədris mərkəzlərinə ziyarət edilməsindən, rol oyunları, audiovizual materiallarından istifadə edilməsindən və məhkəmə

prosesinin öyrədilməsindən ibarət ola bilər. Belə programlar məhkəmə sistemi və onun fəaliyyəti haqqında savadsızlığa və yalnızlığa yol verilməsinin qarşısını almağayardım edəcək.

Prinsip 10

Məhkəmə hakimiyyəti məhkəmə sisteminin rolu barədə cəmiyyəti maarifləndirmək üçün təbliğat proqramı təşkil etməlidir.

Şəffaflıq məhkəmə proseslərinə və informasiyaya daha geniş çıxış əhatə edir. Şəffaflığa nail olmaq üçün informasiya nəzərdə tutulan auditoriya üçün əlçatan olmalıdır – xüsusi olaraq hüquqi bazası olmayan və savadlılığı məhdud olan məhkəməyə müraciət edən şəxslər üçün. Ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin və səmərəliliyinin artırılması üçün məhkəmə səyləri və məhkəmə fəaliyyəti haqqında məlumatın təbliğatı məhkəmə sistemində həmçinin ictimaiyyətin etimadına faydalı təsiri göstərir. Məhkəmə sistemi haqqında məlumatlandırma (təbliğat) hakimlər tərəfindən fəal tədbirləri və xidmət göstərdikləri ictimaiyyətlə qarşılıqlı fəaliyyəti əhatə edir. Bu şəhər görüşlərini, radio və televiziya verlişlərinin istehsalını və tərəflərin təlimatlandırılması kimi maarifləndirmə materiallarının yayılmasını təvəqül etməyə imkan verən təlimatlar, qısa kitabça şəklində, həbs etmə, həbsdə saxlama, girov, cinayət və mülki proseslər, zərərçəkmiş şəxslər, şahidlər və digər tərəflər üçün faydalı əlaqələr barədə əsas məlumatla təmin edə bilər. Bu cür təbliğat proqramları və məhkəmə prosesinə və fəaliyyətinə aid təlimlər həm məhkəmə həm də tərəflər baxımından faydalıdır. Onlar məhkəməyə ictimaiyyətlə əlaqə yaratmağa və məhkəmə sisteminin fəaliyyətini və məhkəmə proseslərinin aparılmasını əhatə edən çətinliklərin aydınlaşdırılmasında köməklik edir. Beləliklə, məhkəmə sisteminin fəal təbliğatı və strateji əlaqələr vasitəsi ilə cəmiyyəti məhkəmənin işinə cəlb etməyə məlumatlandırma yolu ilə məhkəmələr cəmiyyətin etimadını və ictimaiyyətdə qanunun aliliyinə hörmət artırmağa imkan verir.

Prinsip 11

Məhkəmə hakimiyyəti ictimaiyyəti məhkəmə prosesləri və məhkəmə qərarları barədə qanunla məlumatlandırma funksiyasını həyata keçirən media vasitələrinə müvafiq yardım göstərməlidir.

Məlumatın toplanılması və cəmiyyətə çatdırılması, o cümlədən təqsirsizlik prezumpsiyasını pozmayaraq məhkəmə prosesindən öncə, məhkəmə prosesi zamanı və məhkəmə prosesindən sonra işlərə şərh vermək medianın funksiyası və hüququdur. İctimaiyyətin diqqətinə cəlb olunması üçün işləri seçmək azadlığı, işlərin necə baxılması və məhkəmə sisteminin fəaliyyətini və təşkilini tənqid etmək hüququ bu prinsipə daxildir. Bu prinsip Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktda nəzərdə tutulan hallardan ayrılmalıdır. Medianın məhkəmə proseslərinə buraxılması sadəcə jurnalistlərin məhkəmə iclas zalına daxil olması və oturmaqla təmin olunması deyil. Məhkəmələr məhkəmə prosesinin qeyri-dəqiq və sensasiyalı işıqlandırılması ilə təmin olunmurlar. Faktiki olaraq, zəif və qeyri-obyektiv media işıqlandırılması ictimaiyyətin məhkəmə sistemə göstərdiyi etimadına xələl gətirə bilər və hakimlərin müstəqilliyi, qərəzsizliyi və toxunulmazlığına dair narahtçılığı artırır. Məhkəmə tərəfindən və ya məhkəmə ilə birlikdə təşkil edilmiş jurnalistlərin təlimləri qeyri-səmərəli hesabatın azaldılmasına kömək edə bilər. Bu cür təlimlər jurnalistləri məhkəmə prosesləri və hüquqi məsələlər barədə əsas biliklərlə təmin etmək məqsədi ilə təşkil olunmalı və bununla da jurnalist təcrübəsini və etikasını təkmilləşdirməli və hakimlər və jurnalistlər arasında etimadı artırmalıdır. Medianın cəlb olunması həmçinin tələb edə bilər ki, məhkəmə proseslərinin mediada işıqlandırılmasını asanlaşdırmaq məqsədi ilə məhkəmələrin jurnalistlərə müraciət etməsi üçün hər bir məhkəmədə mətbuat ofisləri yaradılsın. Bu ofislər media nümayəndələri ilə əlaqə saxlaya bilər, jurnalistlərin müraciətlərinə cavab verə bilər, press-revizlər nəşr edə və hüquqi məsələlər və məhkəmə qərarları barədə dəqiq məlumatla təmin edə bilər. Bu ofislər həmçinin baxılacaq işlər barədə cədvəllərtərtib edə bilər, dəqiq hesabat üçün mediaya nəzarət edə bilər və ictimaiyyətdə məhkəmə sistemi haqqında məlumatın artırılması üçün media şirkətlərinə təşkil edə bilər.

Prinsip 12

Məhkəmə hakimiyyəti ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı ictimaiyyətin etimadının nəzərdə keçirməli və bununla da məhkəmə sisteminin keyfiyyətini yüksəltməlidir.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı cəmiyyətin məmnun qalması dərəcəsini müəyyən etmək üçün müxtəlif vasitələr mövcuddur. Məhkəmə hakimiyyəti tərəflərin cavablarını həvəsləndirməlidir. Səmərəli və qərəzsiz şikayət sistemi, işlərin müntəzəm yoxlanılması, tərəflərin və digər maraqlı olan tərəflərin mütəmadi dindirilməsi və tərəflərin komitələri ilə müzakirə – ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı cəmiyyətin məmnun qalmasını nəzərdən keçirmək üçün və məhkəmə proseslərində çatışmamazlığı müəyyən etmək üçün vasitələrdir. Lakin təlimlər öyrənilməsə və qanuni tədbirlər görülməsə bu prosedurlar mənasız olacaq. Öz fəaliyyəti haqqında illik hesabat (məhkəmə sisteminin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə dair tədbirlərin görülməsi və çətinliklərlə üzləşməsi daxil olmaqla) məhkəmə sistemində ictimaiyyətin etimadını doğrultmaq üçün vasitələrdən biridir.

Prinsip 13

Hakimlərin təyinatı prosesində şəffaflıq təminəməlidir.

Ümumi razılığa gəlinmişdir ki, məhkəmə sisteminə namizədlərin seçimində şəffaflıq prinsipi tələb olunur. Prosesdə şəffaflığı eləcə də yüksək məhkəmə orqanına namizədlər üçün tələb olunan keyfiyyətləri təmin etmək üçün təyinat və seçmə kriteriyası geniş ictimaiyyət üçün əlçatan olmalıdır. Bütün məhkəmə vakansiyalarına namizədlərin təyinatı ərizələrin qəbul olunması yolu ilə elan olunmalıdır. Vakant vəzifələrin və həmin vəzifələrə namizədlərin siyahısının nəşri təyinat prosesinin ictimai araşdırmasına icazə verir. Hakimlərin təyinatı ilə bağlı müxtəlif metodlar olsada, son beynəlxalq və regional təşəbbüslərdə onların baxışlarının həmrəyliyi ondan ibarətdir ki, hakimlərin təyinatı və vəzifə yüksəlişinin qanunvericilik və icraedici orqan tərəfindən deyil, yüksək təyinetmə ilə əlaqədar dövlət başçısının rəsmi müdaxiləsi ilə müstəqil orqan olan Məhkəmə Şurası tərəfindən yerinə yetirilməlidir. İctimaiyyətin üzvləri və məhkəmə üzvlərinin hər biri məhkəmə sistemi üçün uyğun namizədlərin seçimində qanunauyğun müəyyən olunmuş rol oynamalıdır. Qeyri-hakim üzvlər müvafiq təyinat mexanizmi vasitəsilə məşhurluğu və təcrübəsi təsdiq olunan adli-sanlı hüquqşünaslar və ya vətəndaşlar arasından seçilə bilərlər. Beləliklə, qarışıqtərkib məhkəməni legitimliyin əlavə mənbə ilə təmin edərək, özünü mühafizə, mənfətpərəstlik qavrayışından yayınaraq cəmiyyət çərçivəsində müxtəlif aspektləri əks etdirir.

Prinsip 14

Məhkəmə hakimiyyəti hakimlərin qeyri-etik davranışlarına dair şikayətlərə şəffaflıq qaydasında cavab verməlidir.

Məhkəmə sistemi tək cə davranış kodeksini mənimsəməməli, həmçinin bu kodeksin ictimaiyyətdə geniş yayılmasını da təmin etməlidir. Əgər bu məcburi deyilsə, bu işdə məhkəmə davranış kodeksi məhkəmə fəaliyyətinə az təsir edəcək və ictimai etimadı artıracaq. Məhkəməyə şikayətlərlə bağlı ərizələrin qəbul edilməsinin təminatı mövcud deyilsə, bu zaman məhkəmə üzvlərinin qeyri-etik davranışlarına dair şikayətlər Məhkəmə Etikasına Baxış Komitəsi tərəfindən qəbul edilməli, təhqiq edilməli, həll edilməli və müəyyən edilməlidir. Komitə məhkəmə sistemi tərəfindən nəzarət olunmalı deyil, lakin ictimaiyyətin etimadını doğrultmaq üçün kifayət qədər təqdimatı olan yeganə komitədir. Məhkəmə sistemi ilə əlaqəli kənar şəxslər (vəkillər, akademiklər və ictimaiyyətin nümayəndələri) etik prinsiplərə nəzarət qaydasında özünü mühafizə və mənfətpərəstliyin mümkün qavrayışın qarşısını alacaq və şəffaflıq qaydasının əsas elementi ilə təmin edəcəkdir.

Prinsip 15

Hakimlərin intizam məsuliyyəti prosesində şəffaflıq təmin edilməlidir.

Hakimlərin vəzifədən kənarlaşdırılması və ya intizama cəlb olunması səlahiyyəti müstəqil orqana məxsus olmalıdır (və ya hakimlərin təyinatı üçün məsul olan Məhkəmə Şurası). Vəzifədə çalışan və ya təqaüdə çıxan hakimlərlə yanaşı qanunvericilik və icraedici orqanın üzvləri olmayan qeyri-hakim şəxslər də orqanın üzvlüyünə daxil olmalıdırlar. Hakimlərin vəzifədən uzaqlaşdırılması səlahiyyəti dövlət başçısı və ya qanunvericilik hakimiyyətinə məxsusdursa, bu səlahiyyət yalnız həmin müstəqil orqanın bu işlə bağlı tövsiyəsindən sonra həyata keçirilə bilər. Hər hansı icraatda hakimə qarşı sanksiya cəlb olunaraq verilmiş son qərar ictimaiyyətdə dərc olunmalıdır. Şikayətçi istintaqın nəticəsi barədə məlumatlandırılmalıdır.

Ali Məhkəmənin Kollegiya sədri Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində keçirilən beynəlxalq Konfrasda iştirak etmişdir

8-11 dekabr 2013-cü il tarixlərdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Sənan Hacıyev, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə ezam edilmiş hakim Elçin Qasimov və Baş Prokurorluğun Dövlət İttihamının müdafiəsi üzrə İdarəsinin rəisi İlqar Cəfərovdan ibarət nümayəndə heyəti Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində “Dəyişən dünyada məhkəmə aliliyi” adlı beynəlxalq konfrasda iştirak etmişdir.

Konfrans “Məhkəmə İdarəçiliyi üzrə Beynəlxalq Assosiasiya” (İACA), Dubay Məhkəmələri və Dubay Beynəlxalq Maliyyə Məhkəməsinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilmişdir. Tədbirdə 50-dən artıq ölkənin məhkəmə və ədliyyə orqanlarını təmsil edən 300-dən artıq nümayəndəsi iştirak etmişdir. Konfrasda əsasən ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması məqsədi ilə məhkəmə idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi, strateji planlaşdırma, məhkəmə sistemində informasiya texnologiyalarının tətbiqi, elektron məhkəmə və s. bu kimi mövzularda məruzələr dinlənilmiş, həmçinin onların ətrafında geniş müzakirələr aparılmış, elektron məhkəmə sistemi ilə bağlı Dubay, Sinqapur, Türkiyə təcrübəsi ilə bağlı təqdimatlar keçirilmişdir.

Konfransgedişi və onun nəticələri Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin mətbu orqanlarında geniş işıqlandırılmışdır.

Konfrans çərçivəsində Dubay Məhkəmələrinin baş direktoru Dr. Əhməd bin Hazem Al Suvaidi ilə nümayəndə heyətinin görüşü keçirilmiş, görüş zamanı Azərbaycanın və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin məhkəmə və ədliyyə orqanları arasında gələcək əməkdaşlıq perspektivləri ilə bağlı müzakirələr aparılmış, habelə konfrans çərçivəsində Azərbaycan nümayəndə heyətinə göstərilən yüksək diqqətə görə minnətdarlıq bildirilmişdir.

Dubay Məhkəmələrinin baş direktoru Dr. Əhməd bin Hazem Al Suvaidi öz növbəsində minnətdarlığını bildirərək, Azərbaycana etdiyi səfər çərçivəsində aparılmış qarşılıqlı müzakirələrdən və nümayiş etdirilmiş yüksək qonaqpərvərlikdən məmnun qaldığını qeyd edib, gələcəkdə ölkələrimiz arasında məhkəmə sahəsində mövcud əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində maraqlı olduqlarını bildirmişdir.

Səfərin son günü nümayəndə heyətinin üzvləri Dubay Məhkəmələrinin binası, infrastrukturu, o cümlədən məhkəmələrdə tətbiq olunan elektron məhkəmə sistemi ilə yaxından tanış olmuşlar.

